

TALLINNA ÜLIKOOL
Matemaatika-loodusteaduskond
Keskkonnakorralduse õppetool

Meelis Uustal

**AVALIKES HUVIDES OLULISE OBJEKTI
RAJAMISE MENETLUS
SAAREMAA TAMME SADAMA NÄITEL**

Magistritöö

Juhendajad: *MSc* Kaja Peterson
Prof. Tõnis Põder

Autor: ”....”2007. a
Juhendaja:..... “....”2007. a
Lubatud kaitsmisele ”....”2007. a
Õppetooli juhataja prof T. Põder.

Tallinn 2007

ANNOTATSIOON

„Avalikes huvides olulise objekti rajamise menetlus Saaremaa Tamme sadama näitel“

Meelis Uustal

Magistritöös otsitakse vastust küsimusele, kas Saaremaa süvasadama rajamine Tammele on toimunud õiguspäraselt ja kõiki häid planeerimise ja keskkonnamõju hindamise tavasid silmas pidades, ning kas otsustajatel oli otsuste tegemiseks piisavalt informatsiooni, et hoida ära ja minimeerida võimalik negatiivne keskkonnamõju. Selleks analüüsitakse Saaremaa sadama rajamise asjakohaste planeeringute ja tegevuslubade menetluste käiku ja hinnatakse menetluse jooksul ainsas valminud keskkonnamõju hindamise aruandes sisalduva informatsiooni piisavust erinevate otsuste tegemiseks. Töös leitakse, et Tamme sadama rajamise menetluste käigus rikuti mitmeid menetlusnõudeid, mistõttu sadama rajamine ei toimunud õiguspäraselt ega häid tavasid arvestades. Ainus sadama rajamise menetluse käigus koostatud keskkonnamõju hindamise aruanne koostati vee erikasutusloa menetluse käigus, kuid seda kasutati nii üldplaneeringu ja detailplaneeringu kehtestamisel kui ka kolme tegevusloa (vee erikasutusluba, ehitusluba, sadamapass) välja andmisel. Keskkonnamõju hindamise aruanne oli piisav ainult vee erikasutusloa väljastamise otsuse tegemiseks. Teiste tegevuslubade väljastamise või kehtestamise otsuste tegemiseks polnud otsustajatel piisavalt informatsiooni.

Märksõnad:

Keskkonnamõju hindamine, vee erikasutusloa menetlus, kvaliteedi hindamine, süvasadam, hea tava, kaasamine

SISSEJUHATUS.....	4
MATERJAL JA METOODIKA	7
1. SAAREMAALE SÜVASADAMA RAJAMISE LÜHIKOKKUVÕTE	10
1.1 Süvasadama algideest kuni Undva süvasadama rajamise katseni (aastad 1995 – 2001)	10
1.2 Tammele süvasadama rajamise menetluse algusest kuni vee erikasutusloa saamiseni (aastad 2001 – 2005).....	12
1.3 Tammele süvasadama ehitustööde algusest maini 2007 ja tulevikuplaanid	14
2. TAMME SADAMA RAJAMISE ÕIGUSLIK RAAMISTIK	16
2.1 Õiguslik raamistik perioodil 2002-2005.....	16
2.1.1 Asjakohaste tegevuslubade menetlus 2002-2005	16
2.1.2 Asjakohaste tegevuslubade keskkonnamõju hindamine 2002-2005	17
2.1.3 Üld- ja detailplaneeringute menetlus 2002-2005	19
2.1.4 Planeeringute strateegiline keskkonnamõtjude hindamine aastatel 2002-2005	21
2.1.5 Natura 2000 võrgustiku alad ja nende väljavalimine Eestis.....	22
2.2 Õiguslik raamistik perioodil 2005-2007.....	24
2.2.1 Asjakohased Euroopa Liidu direktiivid.....	24
2.2.2 Muudatused planeeringute menetluses ja keskkonnamõtju hindamises aastatel 2005 – 2007	26
2.2.3 Muudatused tegevuslubade menetluses ja keskkonnamõtju hindamises aastatel 2005 – 2007	27
3. TAMME SADAMA PLANEERINGUTE MENETLUSTE ANALÜÜS.....	28
3.1 Üldplaneeringu nimetus	28
3.2 Üldplaneeringu koostamise korraldamine AS Tallinna Sadam poolt	29
3.3 Üldplaneeringu kooskõla maakonnaplaneeringuga.....	30
3.4 Üldplaneeringu kooskõlastused.....	31
3.4.1 Planeerimisseaduse § 8 lg-st 5 tulenenud kooskõlastus	31
3.4.2 Planeerimisseaduse § 17 lg-st 2 tulenenud kooskõlastus	32
3.4.3 Ranna- ja kaldakaitse seaduse § 6 lg-st 2 tulenenud kooskõlastus.....	33
3.5 Üldplaneeringuga kavandatavate tegevustega kaasnevate keskkonnamõtjude hindamine	34
3.6 Detailplaneeringu keskkonnamõtjude käsitlemine.....	36
3.7 Huvitatud isikute kaasamine planeeringute menetlustes.....	37

4. TAMME SADAMA VEE ERIKASUTUSLOA JA SADAMAPASSI MENETLUSTE	
ANALÜÜS.....	40
4.1 Huvipooled Undva ja Tamme sadama KMH menetlustes	40
4.2 Vee erikasutusloa menetluse algatamine.....	42
4.3 KMH algatamine ja KMH programmi menetlemine	45
4.4 Ametliku kirjavahetusega seotud probleemid	46
4.5 Ametlike teadete kvaliteet ja arusaadavus.....	49
4.6 Sadamapassi menetlemine.....	51
5. SAAREMAA SADAMA RAJAMISE KESKKONNAMÕJU HINDAMISE ARUANDE	
ANALÜÜS.....	54
5.1 KMH objekt - vee erikasutusloa reguleerimisese.....	54
5.2 KMH aruande roll Tamme sadama rajamise menetluses	56
5.3 KMH aruannete kvaliteet	57
5.3.1. Undva sadama ja Tamme sadama KMH aruande kvaliteedi hindamise meetodika	57
5.3.2 KMH aruannete kvaliteedi hindamise tulemused	58
6. ARUTELU	64
KOKKUVÕTE.....	71
SUMMARY	73
KASUTATUD KIRJANDUS	76
LISAD	88

SISSEJUHATUS

Nõukogude Liidu kokkuvarisemise ja Eesti taasiseseisvumise järel sattus Eesti raskesse majanduslikku olukorda. Paljude NSVL turule toodangut valmistavate ettevõtete tootmismahud kahanesid ja mitmed lõpetasid tegevuse. Algas aktiivne Eesti riigi ülesehitamine ja majanduse ümberorienteerimine plaanimajanduselt turumajandusele, millega kaasnes mitu aastat kestnud majanduslangus ja süvenevad sotsiaalprobleemid. Taasiseseisvunud Eesti Vabariigi majanduslikud raskused tabasid valusalt Tallinnast ja Harjumaast kaugel asuvaid maakondi. Nende hulgas oli ka Saare maakond, kus suurenev tööpuudus ja madalad palgad sundisid saarlasi otsima tasuvamat tööd Mandri-Eestist.

Peatselt võttis Eesti Vabariik endale kindla eesmärgi saada Euroopa Liidu liikmesriigiks. 1995. aastal esitas Eesti Vabariik Euroopa Komisjonile avalduse Euroopa Liidu täisliikmeks saamise kohta ja 1998. aastal algasidki liitumisläbirääkimised. Eesti “noorele” seadusandlusele tähendas see Euroopa Liidu õigusaktide järkjärgulist ülevõtmist, tuues kaasa arvukalt uusi õigusakte ja vajaduse neid pidevalt täiendada.

Sellisel muutusterohkel ajajärgul hakkas üha enam kostuma arvamusi, et Saare maakonna probleemide üheks lahenduseks on kruisi- ja reisisadama rajamine ning seeläbi Saaremaa turismipotentsiaali realiseerimine. Sadam loonuks teenindussektoris otseselt ja kaudselt juurde uusi töökohti. Koos tulevikus planeeritava ja märkimisväärselt suuremaid investeeringuid nõudva Muhu saare ja Mandri-Eesti vahelise püsiühenduse rajamisega oleks moodustunud riikliku tähtsusega transiidikoridor, mille oluliseks sõlmpunktiks oleks kujunenud talviti jäävaba sadam Saaremaal. Seega oli planeeritava sadama puhul tegemist olulise avalikes huvides objektiga.

1997. aastal eeluuringutega alanud Saaremaa süvasadama rajamise protsess kujunes vastupidiselt ootustele pikaks ja kurnavaks kõigile osapooltele. Pärast luhtunud katset rajada süvasadam Tagamõisa poolsaarele Undvasse asuti plaane teostama Mustjala vallas Ninase poolsaarel Tamme sadamakohas. Kuigi süvasadam avati Mustjala vallas Tammel 2006. a suvel, lõppes sadama rajamise esimese etapi menetlus alles 2007. aasta aprillis, mil väljastati Saaremaa sadama sadamapass – dokument, mis tõendab, et sadam vastab õigusaktidega kehtestatud normidele ning on avatud ohutuks laevaliikluseks ja sadama funktsionaalseks tegevuseks. Samas oli sadam enne

sadamapassi saamist esimesed laevad juba vastu võtnud ning väidetavalt plaanib sadama arendaja, AS Tallinna Sadam, lähitulevikus oma tegevust seal laiendada. Seda, et Saaremaa sadama saaga ei pruugi olla kaugeltki lõppenud, näitab asjaolu, et kaebuse tekst Euroopa Komisjonile on Eesti keskkonnaühendustel valminud ning see võidakse olulisema Euroopa Ühenduse õiguse rikkumise korral Komisjonile saata.

Süvasadama rajamise protsessi erinevate aspektide uurijaid on olnud mitmeid. K. Peterson on hinnanud 1999. a valminud Undva sadama asukohavaliku keskkonnaekspertiisi akti kvaliteeti (1999). K. Riiberg on analüüsinud avalikkuse kaasamist nimetatud ekspertiisi protsessis (2000). Samuti on antud hinnang Tamme sadama rajamise keskkonnamõju hindamise protsessile Euroopa Ühenduse õiguse seisukohast (Cojocariu *et al.*, 2004; Vaarmari, 2007), uuritud Tamme sadama menetluslikku käiku ja avalikkuse kaasamist (Keerberg & Peterson, 2006) ning Saaremaa sadama rajamise keskkonnamõju hindamise (KMH¹) aruande kvaliteeti (Peterson *et al.*, 2006). Samas on nimetatud töödes uuritud vaid süvasadama rajamise protsessi üksikuid osi. Kuni käesoleva magistritööni puudus terviklik uuring, mis Tamme sadama rajamise menetlust vastavalt toonastele õigusaktidele ja juhenditele käsitleks.

Käesolev magistritöö „Avalikes huvides olulise objekti rajamise menetlus Saaremaa Tamme sadama näitel“ keskendub kahele probleemile. Esiteks otsitakse vastust küsimusele, kas Saaremaa süvasadama rajamine Tammele on toimunud õiguspäraselt ja kõiki häid planeerimise ja keskkonnamõju hindamise tavasid silmas pidades. Teiseks uuritakse käesolevas töös seda, kas otsustajatel oli otsuste tegemiseks piisavalt informatsiooni, et hoida ära ja minimeerida võimalik negatiivne keskkonnamõju. Selleks analüüsitakse Saaremaa sadama rajamise asjakohaste planeeringute ja tegevuslubade menetluste läbiviimist ning hinnatakse menetluse jooksul ainsas valminud KMH aruandes sisalduva informatsiooni piisavust erineva sisuga otsuste tegemiseks.

Magistritöö koosneb kuuest sisulisest osast. Esimeses osas antakse lühiülevaade Saaremaale süvasadama rajamisest. Teises osas kirjeldatakse Tamme sadama rajamise menetluse ajal kehtinud asjakohaseid Eesti Vabariigi ja Euroopa Liidu õigusakte. Kolmandas osas analüüsitakse sadama planeeringute ning neljandas vee erikasutusloa menetlust. Viiendas osas analüüsitakse ainsat

¹ Siin ja edaspidi tekstis ja lisades kasutatud lühendite seletused on toodud lisas 1.

Tamme sadama rajamise menetluse käigus läbi viidud keskkonnamõju hindamise aruannet ning kuuendas osas arutletakse eelnevalt saadud tulemuste üle ning antakse lõppjärelused.

Kuivõrd autoril puudub juriidiline haridus, siis pole käesolevas töös käsitletud kõiki sadama rajamise menetluse õiguslikke nüansse, vaid lähtutud on magistritöö eesmärgist anda hinnang informatsiooni piisavusele sadama rajamiseks. Töös ei olnud võimalik põhjalikult võrrelda Tamme sadama rajamise menetlust Undvasse süvasadama rajamise menetlusega, kuna menetluste õiguslik raamistik erineb märkimisväärselt. Siiski on võrreldud Undva ja Tamme süvasadamate rajamise keskkonnamõjude hindamise aruandeid, kuna menetluste õiguslik raamistik erineb märkimisväärselt. Siiski on kasutatud KMH aruannete võrdlemisel nn Undva perioodist pärinevat keskkonnaekspertiisi akti (TÜ Mereinstituut, 1999).

Autor tänab juhendajaid *MSc* Kaja Petersoni ja prof. Tõnis Põtra. Autori tänu kuulub ka Kärt Vaarmarile Eestimaa Looduse Fondist ja Irma Pakkonenile Keskkonnaministeeriumist magistritööks vajalike materjalide ja info jagamise eest.

MATERJAL JA METOODIKA

Käesolevas magistritöös analüüsitakse Saaremaale Tammele sadama rajamise menetluste õiguspärasust ning menetluste käigus saadud info piisavust otsuste tegemiseks. Selleks võrreldi Tamme sadama rajamise menetlusprotsessi õigusaktides sätestatud menetlusnõuetega. Uurimise all olid Tamme sadamaga seotud üld- ja detailplaneeringu (vastavalt ÜP ja DP), vee erikasutusloa ja sadamapassi menetlused. Enne sisulise töö juurde asumist koondati kokku Saaremaale Tamme sadama rajamise menetluse kohta käivad materjalid. Kogutud materjalid töötati läbi ja nende põhjal taastati Tamme sadama rajamise menetlusega seotud sündmuste kronoloogiline järjestus, mis lihtsustas sündmuste käigu mõistmist ja aitas tuvastada avalikult kättesaamatuid, kuid menetluse analüüsiks vajalikke dokumente. Sündmused kanti tabelisse, mida täiendati magistritöö koostamise jooksul (vt lisa 1). Dokumentidele viitamine tekstis erineb traditsioonilisest viitamisest, kuna see osutus käesolevas töös ebaotstarbekaks. Arvukad ja tihti identsete pealkirjadega dokumendid on nummerdatud ja tekstis viidatud „dok. 1“, „dok. 2“ jne stiilis.

Planeeringumenetluse analüüsimisel olid alusdokumentideks „Ninase poolsaare üldplaneering (Mustjala valla osa-üldplaneering)“ (Mustjala valla..., 2003) ja selle kehtestamise otsus (dok 7) ning „Mustjala vallas Ninase külas asuva Saaremaa sadama detailplaneering S-30 ja S-35 maaüksustel“ (Mustjala vallas..., 2003) ja selle kehtestamise otsus (dok 13). Samuti kasutati planeeringute avalikustamise käigus valminud dokumente, näiteks keskkonnaühenduste saadetud ettepanekuid, vastuväiteid ja nende vastuseid ning Pärnu Halduskohtu otsust nimetatud üldplaneeringu kehtestamise kaebuse kohta. Planeeringumenetluse dokumendid saadi peamiselt Eestimaa Looduse Fondi (ELF) keskkonnaõiguse juristilt pr. K. Vaarmarilt, kuivõrd planeeringute koostamise korraldaja, Mustjala Vallavalitsus, keeldus autori korduvatele teabenõuetele vastamast ja planeeringu dokumente väljastamast. Seetõttu polnud autorile nimetatud üld- ja detailplaneeringu kehtestatud versioonid kättesaadavad, vaid antud töös kasutati valminud versioone, milles käesoleva magistritöö osas tõenäoliselt muudatusi enam ei esinenud. Planeeringumenetluste vastavuste hindamisel õigusaktidele kasutati peamiselt Planeerimis- ja Ehitusseadust (PES) ja Planeerimis- seadust (PIS).

Vee erikasutusloa menetluse puhul analüüsiti nii loa menetluse, sh keskkonnamõju hindamise (KMH), õiguspärasust kui ka KMH aruandes (AS Tallmac, 2003) sisalduva informatsiooni

piisavust otsuste tegemiseks. Menetluse analüüsi puhul olid alusdokumentideks nimetatud KMH aruandele lisatud kirjad, otsused ja muud dokumendid, mille saamiseks pöörduti täiendavalt ka pr K. Vaarmari ja Keskkonnaministeeriumist pr I. Pakkoneni poole. Pr K. Petersoni käest SA SEI-Tallinnast saadi mitmed uuringud, mis puudutasid nii Undva (Peterson, 1999; Riiberg, 2000) kui ka Tamme (Vaarmari, 2007) sadamate rajamise menetlust. Andmed Tamme sadama sadamapassi menetluse käigu kohta pärinesid pr K. Vaarmarilt saadud kirjade ja muude asjakohaste dokumentide koopiatest. Autor vestles K. Vaarmariga ka isiklikult.

Magistritöö esimeses osas antakse ülevaade süvasadama rajamise ajaloost. Ülevaade põhineb Tamme sadama rajamise kronoloogiatabelil (lisa 1) ning erinevatel kirjalikel ja elektroonilistel allikatel. Magistritöö teises osas kirjeldatakse olulisemaid ÜP-d ja DP-d ning asjakohaseid tegevuslubasid käsitlevaid siseriiklikke ja Euroopa Liidu õigusakte perioodidest 2002—2005 ja muudatusi aastatel 2005—2007 võrreldes eelneva perioodiga. Esimese perioodi algusaasta (2002) on valitud Tamme sadama rajamise protsessi algusest lähtudes ning periodiseerimine lähtus sadama ehituseelsete ja ehitusjärgsete menetluste eristamise vajadusest. Samuti jõustus 2005. aastal uus KMH läbiviimist käsitlev seadus. Tamme sadama rajamise menetluse ajal (2003) kehtinud vee erikasutusloa ja KMH menetluste käik on toodud lisa 3. Peatükis 2.1.5 kirjeldatakse Natura 2000 protsessi üldiselt, Natura-alade valiku protsessi Eestis ja Saaremaal.

Magistritöö kolmandas osas Tamme sadama planeeringute menetluste analüüsimisel võeti aluseks kõik teadaolevad esile kerkinud ning muud autorile analüüsi käigus teatavaks saanud probleemid. Käsitlust leidsid ennekõike need probleemid, mis olid magistritöö eesmärkidest lähtudes olulised. Peamiselt olid nendeks sellised menetlusnõuete rikkumised, mis võisid otseselt või kaudselt mõjutada otsusetegemist, näiteks ÜP kehtestamise kohtukaebuse asjaolud, strateegilise keskkonnamõju hindamise vajalikkuse problemaatika jne.

Sarnaselt toimus ka vee erikasutusloa menetluses ilmnenu probleemide väljatoomine magistritöö neljandas osas. Siingi lähtuti olulisematest huvipoolte vahelistest vaidlusobjektidest kui ka analüüsi käigus ilmnenu probleemidest. Undva ja Tamme sadamate rajamise KMH protsessis osalenud huvitatud osapoolte väljaselgitamise aluseks võeti levinuimad menetlusosaliste kategooriad (Peterson 2007), mida täiendati vastavalt tegelikule olukorrale ning kanti võrdlevasse tabelisse (vt lisa 4). Eraldi andmeväljal on toodud Tamme sadama KMH protsessis osalenud osapoolte teavitamisviis KMH algatamisest. Võrdlustabel koostati ka vee erikasutusloa menetluse

käigus Ametlikes Teadaannetes avaldatud teate sisu vastavuse kontrollimiseks toonastele Haldusmenetluse seadusest (HMS) ja Veeseadusest tulenenud nõuetele ning 2007. a kehtivas Keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seaduses (KeHJS) ja kaasaegseimas KMH juhendis (Peterson 2007) toodud nõuetele. Neljandas peatükis käsitletakse ka Tamme sadamale sadamapassi väljastamise menetluse olulisi aspekte, sealhulgas sadamapassile KMH algatamata jätmist.

Magistritöö viiendas osas analüüsi AS-i Tallmac koostatud „Saaremaa sadama rajamise KMH“ aruandes sisalduva info piisavust keskkonnaministri määruse (Keskkonnamõju hindamise..., 2006) järgi. KMH aruande kvaliteedi hindamise täpsem metoodika on toodud peatükis 5.3. Magistritöö kuuendas osas arutletakse menetluste analüüsi käigus saadud tulemuste üle ning antakse vastus käesolevas magistritöös esitatud uurimisküsimustele.

1. SAAREMAALE SÜVASADAMA RAJAMISE LÜHIKOKKUVÕTE

1.1 Süvasadama algideest kuni Undva süvasadama rajamise katseni (aastad 1995 – 2001)

Saaremaa lääneossa süvasadama rajamise vajadust hakati avalikkusele tutvustama esmakordselt Saare maakonnaplaneeringu koostamise ajal. 1995. aastal alustas tööd 7-liikmeline maakonnaplaneeringu käivitusgrupp, mis töötas välja esialgsed ideed ja kontseptsioonid (Saare maakond..., www.saare.ee). Esimese uuringu süvasadama võimaliku asukoha kohta Uudepanga lahe idarannikul Undvas viis läbi AS Merin 1997. aastal ning aasta hiljem järgnes AS-i Herald Holding uurimus süvasadama vajalikkusest (Riiberg, 2003). 1999. aasta märtsis kehtestati Saare maakonnaplaneering, kus Saaremaa süvasadam oli kirjas riikliku tähtsusega regionaalse turismiobjektina. Süvasadama rajamise vajadus on kirja pandud ka Riiklikku Arengukavasse (AS Tallmac, 2003).

Süvasadama vajadust põhjendati mitmeti. Üheks peamiseks süvasadama funktsiooniks pidi saama suure süvisega kruisilaevade vastuvõtmine. Kruisiturismis nähti võimalust arendada välja ulatuslik turismiteeninduse võrk, et seeläbi kindlustada paljud Saaremaa elanikud tulusa tööga. Oodatav turismi elavnemine pidi plaanide kohaselt käima lükkama ka teised kohalikud majandusharud, nagu toiduainetööstuse. Sadama asukohavaliku eeldusteks piirkonnas nimetati jäävabadust ning sobivust geograafilisest ja logistilisest (laevateede lähedus) aspektist (Riiberg, 2003). Maakonnaplaneeringu järgi loonuks süvasadam koos püsiühendusega mandrile kaubaveo transiidikoridori, mis oleks oluline kogu Eestile. Eriti aitaks see kaasa Eesti lõunapoolse lääne-ida suunalise teedevõrgu ja infrastruktuuri väljaarendamisele. See omakorda aitaks kaasa ida-lõuna suunalise kaubavahetuse elavdamisele, mistõttu tekiks riigil suurem huvi viia Saaremaa teed tolmuvaba katte alla (Saare maakond..., www.saare.ee).

Saaremaa süvasadama asukohavaliku keskkonnaekspertiisiks vajalike uuringute teostamisega hakkas 1999. a. augustis tegelema Eesti Mereinstituut ning ekspertiisi aruanne valmis sama aasta novembris (Riiberg, 2003). Keskkonnaekspertiisi lähteülesande kohaselt pidi süvasadama põhiliseks eesmärgiks kujunema Läänemere reisi- ja kruisilaevade teenindamine, kuid nähti ette

ka väikelaevade ning jahtide vastuvõtmist ning riigi piirivalve- ja merepäästelaevade põhisadamana kasutamist Eesti lääneosas (TÜ Mereinstituut, 1999). Süvasadamat külastatavate laevadena toodi välja:

- reisilaevad liinil süvasadam-Rootsi;
 - kruisilaevad Rootsist, Soomest, Saksamaalt;
 - Helsingist ja Stockholmist lähtuvad reisilaevad regulaarliinidel;
 - ro-ro tüüpi kaubalaevad, välistatud on kaubaveod konteineritega ja puistes;
 - jahtlaevad ja väikelaevad;
- süvasadam peab võimaldama piirivalve laevade teenindamist ja merepäästeteenistuse korraldamist.

Asukohtadena olid aruandes välja pakutud Undva ja Veere sadamad Tagamõisa poolsaare idaküljel ning Tamme sadam Ninase poolsaare kirdeosas (TÜ Mereinstituut, 1999). Sadamate asukohad on kujutatud joonisel 1. Ekspertiisi järelendus oli, et keskkonnakaitse seisukohast ei saa kindlalt eelistada mitte ühtegi sadama asukoha alternatiivi. Sellele vaatamata oli nii arendajatel (AS Undva Sadam) kui kohalikul omavalitsusel (Kihelkonna Vallavalitsus) suur huvi rajada sadam just Undvasse. Olles tutvunud aruandega jõudsid mitmed keskkonnaühendused seisukohale, et Undva on nii mastaapse sadama ehituseks ebasobiv läheduses asuva Vilsandi Rahvuspargi ja globaalselt ohustatud linnuliigi – kirjuhaha (*Polysticta stelleri*) – talvituspaiga tõttu. Kirjuhahkade kaitseks plaaniti lisada talvitusala tulevaste Natura 2000 võrgustiku alade nimekirja. Tegemist polnud keskkonnaühenduste spontaanse reaktsiooniga süvasadama ehitamise vastu – nii Tagamõisa poolsaar kui ka Küdema laht olid tunnistatud Eesti Tähtsateks Linnualadeks juba 1998. aastal lõppenud inventuuride tulemusena (Kuus & Kalamees, 2003).

Vaatamata keskkonnakaitsjate arvamusele pooldas Kihelkonna Vallavalitsus süvasadama rajamist Undvasse ning 2000. a jaanuaris algataski vallavalitsus Undva sadama detailplaneeringu. Süvasadama rajamise poolt ja vastu võtsid sõnad paljud avaliku elu tegelased ja organisatsioonid nii Eestist kui välismaalt. 2000. a mais pöördus Eesti Ornitoloogiaühing (EOÜ) Saare Maakohtusse taotlusega tühistada Undva sadama detailplaneeringu kehtestamisotsus. 22.12.2000. a. otsustas Saare Maakohus EOÜ kaebuse rahuldamata jätta viidates kaebeõiguse puudumisele, kuna toona polnud veel Aarhusi konventsioon ratifitseeritud. EOÜ esitas Tallinna Ringkonnakohtule apellatsioonkaebuse, kuid kohtuvaidluse lõpetas Kihelkonna Vallavolikogu, kes algatas 2001. a märtsis Undva sadamaala detailplaneeringu tühistamise. (Riiberg, 2003)

Joonis 1. Undva, Veere ja Tamme sadamate asukohad Saaremaal (Kaart: www.maaamet.ee).

1.2 Tammele süvasadama rajamise menetluse algusest kuni vee erikasutusloa saamiseni (aastad 2001 – 2005)

Saaremaale süvasadama rajamisest ei loobunud. Aastatel 2001-2002 tellisid erinevad huvipooled (Tallinna Sadam AS, Saare Maavalitsus) täiendavaid uuringuid süvasadama tasuvuse ja asukohavaliku kohta. Uuringud viitasid Tamme sadamakohale Mustjala vallas Ninase poolsaarel kui majanduslikult ja keskkonnaaspektide poolest kõige soodsamale süvasadama asukohale. Tegelikult asus Tamme sadamakoht linnurikka Küdema lahe ääres, mis oli aastaid varem nimetatud Tähtsaks Linnualaks Eestis (Kuus, Kalamees, 2003). Samaaegselt sadamaehitusplaanidega toimus 2002. aastal Natura 2000 võrgustiku alade väljavalimise protsess, mille kohaselt pidi Küdema lahte moodustatama Natura ala (vt ptk 2.1.5).

Novembris 2002 kiitis Tallinna Sadam AS-i nõukogu heaks 70 miljonit krooni maksva kruisisadama rajamise Tammele (Riiberg, 2003). Sadama peamiseks suunitluseks pidi tulema turistide ja reisijate teenindamine koos saare vajadustest lähtuva ro-ro transpordiga (AS Tallmac, 2003). Transiitvedusid sadama kaudu ette ei nähtud. Sadama sügavaveelist osa pidid hakkama kasutama kruisisilaevad, madalaveelist osa väiksemad turismilaevad, mootorpaadid, purjehahid ja kalapüügi-laevad. Lisaks olevat tulevasel sadamal oluline tähtsus merepääste ja kaitsepoliitika seisukohast.

2002. a. novembri lõpus algatas Mustjala Vallavalitsus Ninase poolsaare üldplaneeringu ja Tammele Saaremaa sadama rajamise detailplaneeringu (dok 1). Strateegilise keskkonnamõju hindamist kummagi planeeringu puhul ei algatatud, kuigi toonaste seaduste kohaselt oli see kohustus. Keskkonnamõju hindamine algatati 2003. a. veebruaris sadama rajamise vee erikasutusloa taotluse põhjal. Keskkonnaühendused (ELF, Eesti Roheline Liikumine, EOÜ) võtsid KMH menetlusest aktiivselt osa, esitades oma ettepanekuid ja vastuväiteid. 2003. a. mais valminud keskkonnamõju hindamise aruannet kasutati ka mõlema planeeringu koostamisel, kuigi aruande esialgset versiooni täiendati 2003. aasta jooksul veel oluliselt. Mustjala Vallavolikogu kehtestas üldplaneeringu 2003. a. juulis, kuid EOÜ ja Eestimaa Looduse Fond (ELF) kaebasid kehtestamisotsuse Pärnu halduskohtusse, mis leidis, et kehtestamisotsus oli motiveerimata ja tühistas selle.

2004. a. jaanuaris kehtestati nimetatud ÜP ja DP ning kiideti heaks vee erikasutusloa KMH aruanne (dok 21, 7, 13). Ehitusluba anti välja 19.02.2004 ning vee erikasutusluba 15.03.2004 (dok 81). Märtsis ja aprillis kaebasid ELF ja Eesti Roheline Liikumine (ERL) KMH aruande heakskiitmise otsuse ning vee erikasutusloa välja andmise otsuse Tallinna Halduskohtusse. Peamiseks põhjenduseks oli, et KMH aruanne polnud piisavalt põhjalik, et otsustaja saanuks teha õiguspärase kaalutletud otsuse. Halduskohus kaebust ei rahuldanud, mistõttu esitasid keskkonnaühendused apellatsioonkaebuse Tallinna Ringkonnakohtusse. 18.01.2005 teatas Ringkonnakohtus otsusest jätta kaebused rahuldamata, kuna leidis, et vee erikasutusloa väljaandmiseks leidub aruandes piisavalt informatsiooni ning et vee erikasutusloa väljaandmiseks läbiviidav KMH aruanne ei peagi põhjalikult käsitlema asjaolusid, mis ei puutu vee erikasutusloa reguleerimisesse (dok 95). ELF ja ERL loobusid kohtuvaidluse jätkamisest Riigikohtus, põhjendades seda rahalise riski ja tööjõunappusega (www.elfond.ee). Seega jäi vee erikasutusloa väljaandmise otsus jõusse ning Tallinna Sadam sai alustada Tamme süvasadama rajamist.

1.3 Tammele süvasadama ehitustööde algusest maini 2007 ja tulevikuplaanid

Tamme sadama kaide ehitustööd algasid 2005. aasta augustis. Sama aasta novembris ilmnes kai vaiade kinnitamisel merepõhja, et erinevalt ehitusprojektis ja sellest tulenevalt KMH aruandes kasutatud geoloogiliste uuringute tulemustest ei tulnud 15 meetri sügavusel merealuses pinnases vastu paekivi vaid liiv (Kuivjõgi, Sepp, 2005). Kuna esialgne projekt nägi ette paekivile toetuvaid vaiasid, ankurdatuna paekihi külge, siis tuli projekti muuta. Ebatäpsed uuringutulemused suurendasid rajatise kogumaksumust miljonite kroonide võrra. 2003. a prognoositud 70 miljoni EEK asemel (Riiberg, 2003) kujunes sadama maksumuseks 135,25 miljonit EEK-i (Päärt, 2006), millele lisandunud tee-ehitus- ja muud tööd kasvatasid investeeringu väidetavalt 200 miljoni EEK-ni (Tuul, 2006). Saaremaa sadam avati pidulikult 2006. a juunis.

2006. aasta mais allkirjastas valitsusasutuste esindajate komisjon süvasadama laevaliikluseks avamise akti, mille kohaselt on sadam avatud laevaliikluseks ning mille alusel väljastatakse sadamapass (dok 85). Sadamapassi eelnõu valmis 2006. a. juunis, kuid Keskkonnaministerium (KKM) jättis selle kooskõlastamata, kuna Tallinna Sadam plaanis sadamapassi kaudu süvasadama algselt kokku lepitud kasutusala laiendada (dok 90). Kasutusala laiendamise temaatika oli päevakorral seetõttu, et Tallinna Sadam ja Saare maavalitsus kaalusid võimalusi alustada reisilaevaliiklust marsruutidel Turu–Saaremaa ja Stockholm–Saaremaa (Kuivjõgi, Sepp, 2006). Seepärast soovis sadama operaator pikendada kruisilaevade navigatsiooniperioodi soovitusliku 20. septembri asemel 1. novembrini ning sadama abilaevastiku navigatsiooniperioodi aastaringseks. Tallinna Sadam pöördus seejärel Saaremaa Keskkonnateenistuse (KKT) poole teada saamaks, kas nimetatud tegevused põhjustavad olulist keskkonnamõju, mida on vaja täiendavalt hinnata (dok 85). Oma seisukoha tõestuseks esitas Tallinna Sadam kaks TTÜ Meresüsteemide Instituudi poolt koostatud eksperthinnangut (dok 87, 91). Pika kirjavahetuse tulemusena teatas Saaremaa KKT 2007. a. jaanuaris, et KMH algatamata jätmine ei ole võimalik (dok 85-89, 91, 92). Kirjas teatati, et Tallinna Sadam taotleb muudatusi 2004. a heaks kiidetud KMH aruandes paika pandud keskkonnanõuetes, kuid need muudatused võivad oluliselt mõjutada Küdema lahe Natura ala ja teisi loodusväärtusi. Samuti ei käsitletud KMH aruanne piisavalt sadama eksploatatsiooniegeid keskkonnamõjusid ning seatud keskkonnanõuetest tulenenud seiretööd ei anna praegu veel reaalseid tulemusi, kuna sadam pole täismahus tööle hakanud.

2007. a. märtsis tegi majandus- ja kommunikatsiooniminister Saaremaa sadama sadamapassile KMH algatamata jätmise otsuse (www.ametlikudteadaanded.ee). Navigatsioonihooaja kestust ei pikendatud ning jäädi kokkulepitu (20. maist 20. septembrini) juurde. Sadamapass kinnitati 30.04.2007 (Sadamapassi kinnitamine, 2007). Mõned päevad hiljem (10.05.2007. a) teatas Keskkonnaministeerium Küdema lahe hoiuala moodustamisest (www.envir.ee/499918).

Lähitulevikus soovib sadama arendaja tõenäoliselt muuta Tamme sadam aastaringseks ekspuatsioonitavaks reisisadamaks, mis võtaks vastu erinevaid laevatüüpe (dok 90). Sadama aastaringse kasutamise korral võib tekkida vajadus lainemurdja järele. Kuigi praegune maismaaga ühenduses oleva kai üks külge funktsioneerib lainemurdjana, pakub see kaitset vaid madalama süvisega laevadele. Kruisilaevade puhul on spetsiaalse lainemurdja olemasolu vajalik ning seda on näidanud ka kogemus 2006. a suvest, mil üks kruisilaev ei riskinud silduda (Anon., 2006). Sadam võib kujuneda oma soodsa asukoha tõttu nii riigikaitse tähtsusega sadamaks kui ka üheks Eesti ja Läänemere merereostustõrje keskuseks.

2. TAMME SADAMA RAJAMISE ÕIGUSLIK RAAMISTIK

2.1 Õiguslik raamistik perioodil 2002-2005

2.1.1 Asjakohaste tegevuslubade menetlus 2002-2005

Veeseaduse (1994) kohaselt nimetatakse vee erikasutuseks vee kasutamist veekogu või põhjaveekihi seisundit mõjutavate ainete, ehitiste või tehnovahenditega, milleks peab kasutajal olema tähtajaline vee erikasutusluba. Vee erikasutusluba peab olema näiteks juhtudel, kui toimub veekogu süvendamine või veekogu põhja pinnase paigaldamine ning kui vee kasutamisel muudetakse vee füüsikalisi, keemilisi või veekogu bioloogilisi omadusi. Vee erikasutusloa taotleja peab esitama koos vee erikasutusloa taotlusmaterjalidega keskkonnamemorandumi, mille alusel vee erikasutusloa väljaandja otsustab keskkonnamõju hindamise algatamise. Loa taotlemiseks vajalike materjalide loetelu on sätestatud keskkonnaministri määrusega (Vee erikasutusloa..., 2002). Vee erikasutusloa merel kuni viieks aastaks annab kirjaliku taotluse alusel Keskkonnaministeerium. Loa andja võib vee erikasutusloa kehtetuks tunnistada, kui loa saaja ei täida erikasutusloale kantud nõudeid. Vee erikasutusloa andmise ja selle keskkonnamõjude hindamise menetlus on toodud lisas 3.

Vastavalt Ehitusseadusele (2002) on ehitusluba kohaliku omavalitsuse nõusolek püstitada ehitusloale märgitud maaüksusele ehitise ja ehitise teenindamiseks vajalikke rajatisi. Ehitusloa saamiseks tuleb esitada ehitusloa taotlus ja ehitusprojekt, mis vastab ehitusprojektile esitatavatele nõuetele. Kohalik omavalitsus väljastab ehitusloa või keeldub selle väljastamisest 20 päeva jooksul ehitusloa taotluse ja ehitusprojekti ning vastava nõude olemasolu korral ehitusprojekti ekspertiisi esitamise päevast arvates. Ehitise kasutusluba on Ehitusseaduse kohaselt kohaliku omavalitsuse nõusolek, et valminud ehitise või selle osa vastab ehitisele ettenähtud nõuetele ja seda võib kasutada vastavalt kavandatud tegevusteks ja otstarbeks. Kasutusloa saamiseks tuleb esitada kasutusloa taotlus, esitada ehitusprojekt, mille kohaselt ehitise on ehitatud ning asjakohased tehnilised dokumendid. Kasutusluba väljastatakse, kui ehitise vastab õigusaktidega ettenähtud nõuetele, pärast ehitise ülevaatust ja nõuetele vastavaks tunnistamist. Kohalik omavalitsus väljastab kasutusloa või keeldub selle väljastamisest 20 päeva jooksul kasutusloa väljastamiseks vajaliku viimase dokumendi esitamise päevast arvates. Nii ehitusloa kui ehitise kasutusloa väljastamisest võib kohalik omavalitsus (KOV) muuhulgas keelduda, kui oluline keskkonnamõju on hindamata ja keskkonnamõju hindamine on nõutav.

Sadamate ekspuaterimist reguleerivad Sadamaseaduse kohaselt kaks kasutusluba – sadama eeskiri ja sadamapass. Sadama eeskiri sätestab sadamateenuste osutamisel esitatavad tehnoloogilised, ekspuaterimisel, navigatsioonilised ja keskkonnaalased nõuded. Sadama eeskirja ja selle muudatused kinnitab sadama valdaja, kooskõlastades eeskirja Veeteede Ametiga. Sadama eeskirjale ja sadamapassile esitatavad nõuded on kinnitatud määrusega. Sadamapass on dokument, mis tõendab, et sadam vastab õigusaktidega kehtestatud normidele ning on avatud ohutuks laevaliikluseks ja sadama funktsionaalseks tegevuseks. Sadamapassi koostamisele eelneb Vabariigi Valitsuse moodustatud komisjoni poolt sadama laevaliikluseks avamise akti koostamine. Komisjon kontrollib sadama vastavust projektdokumentatsioonile, piiri-, tolli-, sanitaar-, taimekaitse- ja veterinaar-, keskkonnakaitse-, töökaitse- ja tuleohutusnõuetele ning ekspuaterimisel ja navigatsioonilistele normatiividele. Sadama laevaliikluseks avamise akti alusel koostab sadama valdaja sadamapassi ning esitab selle Veeteede Ametile. Veeteede Amet kontrollib sadamapassi vastavust aktile ning teeb hiljemalt ühe nädala jooksul pärast sadamapassi saamist teede- ja sideministrile (alates 2004. a majandus- ja kommunikatsiooniministrile) ettepaneku sadamapassi kinnitamiseks. Ilma sadamapassita või erinevalt sadamapassis toodud tingimustest on sadama kasutamine sadamateenuste osutamiseks keelatud.

2.1.2 Asjakohaste tegevuslubade keskkonnamõju hindamine 2002-2005

Eesti esimene keskkonnamõjude hindamist käsitlev õigusakt võeti vastu 13.11.1992. a Vabariigi Valitsuse määrusega nr. 314 „Keskkonnaekspertiisi tegemise korra kinnitamise kohta“. Keskkonnaekspertiiside tegemise protseduuri täiendas keskkonnaministri 14. märtsi 1994. a määrus nr 8 „Metoodilised juhendid keskkonnaekspertiisi läbiviimiseks Eestis“. Kuigi mõlemast määrusest juhitud keskkonnaekspertiiside läbiviimisel ligi 10 aastat, olid need määrused erinevatel põhjustel põhiseadusega vastuolus (Verš, 2005).

01.01.2001 jõustunud Keskkonnamõju hindamise ja keskkonnanõuetegemise seadus (edaspidi KeHAS) asendas eelpool nimetatud määrused ja sätestas keskkonnamõju hindamise õiguslikud alused ja läbiviimise korra. Seadusest tulenevaid alamastme akte oli viis, millest antud magistriltöös on asjakohased Keskkonnaministri 31. jaanuari 2001 a määrus nr 4 „Keskkonnamõju hindamise aruandele esitatavad täpsustatud nõuded“ ja Keskkonnaministri 8. veebruari 2001. a määrus nr 8 „Keskkonnamemorandumile esitatavad täpsustatud nõuded“. KeHAS ei käsitlenud

piisavalt kõiki KMH menetluse aspekte, mistõttu KMH programmi ja aruande avalike välja-panekute korraldus ning ettepanekute ja vastuväidete esitamise kord olid sätestatud HMS-s.

KeHAS hakkas reguleerima nii projektide kui strateegiliste planeerimisdokumentide (planeeringud, riiklikud arengukavad, programmid) keskkonnamõtjude hindamist. Keskkonnamõju hindamise eesmärk KeHAS-e käsitluses oli selgitada, hinnata ja kirjeldada kavandatava tegevuse eeldatavat mõju keskkonnale, analüüsida selle mõju vältimise või leevendamise võimalusi ning teha ettepanek sobivaima lahendusvariandi valikuks (§ 2). Keskkonnamõju tuli hinnata, kui kavandati ehitamist, ehitise kasutuselevõtmist või olemasoleva ehitise kasutusviisi muutmist, millega kaasnes oluline keskkonnamõju ja mis eeldas loodusressursi kasutusõiguse või saasteainete või jäätmete keskkonda viimise loa taotlemist või olemasoleva loa muutmist (§ 4). KeHAS § 6 lõike 1 kohaselt oli keskkonnamõju oluline, kui see võis ületada tegevuskoha keskkonnataluvust, põhjustada pöördumatuid muutusi keskkonnas, seada ohtu inimese tervise või vara või kaasnes § 6 lõikes 2 nimetatud tegevuste või nende kombinatsioonide elluviimisega. Samas oli otsustajal kaalutusõigus olulise keskkonnamõju määratlemiseks iga kavandatava tegevuse puhul.

KMH menetluses oli viis osapoolt – arendaja, otsustaja, ekspert, järelevalve teostaja ning huvitatud isikud. Arendaja oli KeHAS-e järgi isik, kes kavandas tegevust, mille jaoks oli tal vaja taotleda tegevusluba ja kes soovis seda ellu viia (§ 7). Tegevusloaks võis olla nii projekteerimistingimused, ehitusluba, vee erikasutusluba, jäätmeluba, välisõhu saasteluba, kaevandamisluba või muu dokument, mis lubas alustada olulise keskkonnamõtjuga tegevust (§ 8). Arendaja oli kohustatud tegevusloa taotlusele lisama keskkonnamemorandumi, mis sisaldas kavandatava tegevuse kirjeldust (§10). Muudeks arendaja ülesanneteks olid KMH programmi eelnõu saatmine keskkonnateenistusele, kinnitatud programmil põhineva keskkonnamõju hindamise korraldamine, st vastavat tegevuslitsentsi omava eksperdi palkamine selleks (§ 12, §13). Lisaks korraldas arendaja avaliku arutelu tema kavandatud tegevuse tutvustamiseks pärast KMH programmi eelnõu ja aruande valmimist ning täiendas vajadusel neid dokumente (§17). Seejärel esitas arendaja aruande koos lisatud dokumentidega otsustajale (§19).

Otsustaja oli tegevusloa andja, kes merel toimuva vee erikasutuse puhul oli Keskkonnaministerium ja ehitusloa puhul kohalik omavalitsus (§9). Otsustaja ülesandeks oli arendaja poolt tegevusloaga koos esitatud keskkonnamemorandum läbi vaadata ja teha otsus KMH vajalikkuse kohta (§ 10). Kui arendaja poolt kavandatud tegevusega kaasnes oluline keskkonnamõju KeHAS §6 lg 2

kohaselt või §6 lg 3 asjaolude kohaselt, pidi otsustaja algatama KMH (§ 11). KMH algatamisest ja KMH aruande valmimisest pidi otsustaja teatama kirjalikult huvipooltele ja avalikult riigi ametlike teadaannete korra kohaselt (§ 16). Tegevusloa andmisel tuli otsustajal arvestada KMH tulemusega ja järelevalvaja poolt aruandele lisatud keskkonnanõuetega (§ 20). Otsustaja tegi loa andmise või andmisest keeldumise otsuse avalikult teatavaks riigi ametlike teadaannete avaldamise korra kohaselt.

Ekspert oli keskkonnamõju hindaja, kellele oli KeHAS-ga kehtestatud korras välja antud keskkonnamõju hindamise tegevuslitsents (§ 13, § 14). Eksperti ülesandeks oli KMH aruande koostamine. Järelevalve teostaja vee erikasutusloa puhul oli keskkonnaminister, kui tegevuse keskkonnamõju võis ulatuda teise maakonda, piiriveekogule või merele või olla piiriülene ning muudel juhtudel maakonna keskkonnateenistus (§18). Järelevalve teostaja pädevusse kuulus keskkonnamemorandumi ja KMH programmi õigusaktide nõuetele vastavuse kontrollimine ja programmi kinnitamine. Samuti kontrollis järelevalvaja KMH läbiviimise nõuetekohasust ja KMH aruande vastavust programmile. Järelevalvaja ülesanneteks olid ka aruande heakskiitmine, aruande alusel keskkonnanõuete esitamine ja KMH-ga seotud vaidluste lahendamine. Tegevusloa taotlemise ja KMH läbiviimise menetluslikud sammud vastavalt KeHAS-le, Veeseadusele (1994) ja Haldusmenetluse seadusele (2001) on toodud lisa 3.

Veel enne KeHAS-e kehtivuse lõppemist täiendas seda 10.05.2004 jõustunud Looduskaitse seadus (2004), mis lisas mitmed Loodusdirektiivist tulenevad (92/43/EÜ) Natura 2000 võrgustiku alade erisused. Nimelt tuli keskkonnamõju hinnata ka siis, kui kavandati tegevust, mis võis üksi või koostoimes teiste tegevustega oluliselt mõjutada Natura 2000 võrgustiku ala. Samuti pidi Natura 2000 võrgustiku alasid silmas pidama KMH algatamise kaalutusotsuse tegemisel.

2.1.3 Üld- ja detailplaneeringute menetlus 2002-2005

Aastatel 2002–2005 reguleeris planeerimist Eesti seadusandluses järjestikku kaks seadust. 22.07.1995 jõustunud Planeerimis- ja ehitusseaduse (PES) kehtivus lõppes 31.12.2002 ning alates 01.01.2003 hakkas planeerimise osa reguleerima Planeerimisseadus (PIS) ning projekteerimise ja ehitamise osa Ehitusseadus (2002). PIS sätted hakkasid kehtima kõigi nende maakonna-, üld- ja detailplaneeringute kohta, mis polnud 1. jaanuariks 2003 vastu võetud. Vaid vastuvõetud, kuid

kehtestamata planeeringud menetleti lõpuni PES kohaselt. PIS kehtib ka aastal 2007. Järgnevalt vaadeldakse mõningaid asjakohaseid üld- ja detailplaneeringut puudutavaid sätteid PIS-i kohaselt.

Üldplaneering koostatakse kogu valla või selle osade kohta (PIS § 8). Üldplaneeringu eesmärki- deks on muuhulgas valla või linna territooriumi arengu põhisuundade ja tingimuste määramine ning kavandatava ruumilise arenguga kaasnedavate majanduslike, sotsiaalsete ja kultuuriliste mõjude ning looduskeskkonnale avalduvate mõjude hindamine ning selle alusel säästva ja tasakaa- lustatud ruumilise arengu tingimuste seadmine. Samuti on eesmärgiks ranna ja kalda ulatuse ning ehituskeeluvööndi täpsustamine Ranna ja kalda kaitse seaduses (alates 10.05.2004 Looduskaitse- seaduses) sätestatud korras. Üldplaneering võib põhjendatud vajaduse korral sisaldada kehtestatud maakonnaplaneeringu muutmise ettepanekuid. Kehtestatud maakonnaplaneering on aluseks valla ja linna üldplaneeringute koostamisele, kehtestatud üldplaneeringu puudumise korral valla ja linna detailplaneeringute koostamisele ning projekteerimistingimuste väljaandmisele (§ 7).

Detailplaneering koostatakse lähiaastate ehitustegevuse ja maakasutuse aluseks valla või linna territooriumi osa kohta (§ 9). Detailplaneeringu eesmärk on muuhulgas ka keskkonnatingimuste seadmine planeeringuga kavandatu elluviimiseks ja vajaduse korral ehitiste määramine, mille ehitusprojekti koostamisel on vaja läbi viia keskkonnamõju hindamine. Põhjendatud vajaduse korral võib detailplaneering sisaldada kehtestatud üldplaneeringu muutmise ettepanekuid.

Vastavalt PIS-le võib planeeringu koostamise algatamise ettepaneku teha igäüks (§ 10). Üldplaneeringu (ÜP) ja detailplaneeringu (DP) koostamise algatab ja koostamist korraldab kohalik omavalitsus (KOV). DP puhul võib aga kohalik omavalitsus sõlmida DP koostamisest huvitatud isikuga lepingu, kus määratakse kohaliku omavalitsuse ja huvitatud isiku kohustused DP koosta- misel ja selle rahastamisel. Eraõiguslik isik ei tohi olla detailplaneeringu koostamise tellija loodus- kaitse ja muinsuskaitse alla võetud maa-aladel ega juhul, kui detailplaneeringu koostamine ei toimu vastavuses kehtestatud üldplaneeringuga.

KOV-i ülesanneteks planeeringute menetluses on veel maavanema informeerimine planeeringu algatamisest, planeeringu kooskõlastamine enne selle vastuvõtmist ning vastuvõtmise ja kehtestamise otsuste tegemine. Nii planeeringu algatamise kui vastuvõtmise kohta teatab KOV sellest vähemalt kohalikus ja maakondlikus ajalehes, korraldab avalikke väljapanekuid ja arutelusid ÜP ja DP tutvustamiseks ning vastab planeeringule esitatud ettepanekutele ja

vastuväidetele. ÜP ja DP koostamisse kaasatakse planeeritava maa-ala kinnisasjade omanikud ja elanikud ning teised huvitatud isikud (§ 16). Huvitatud isikutel on õigus tutvuda planeeringu materjalidega avaliku väljapaneku ajal, osaleda avalikel aruteludel, teha ettepanekuid ja vastuväiteid vastuvõetud planeeringule ning vaidlustada kehtestatud planeering. Maavanema pädevuses on ÜP ja DP järelevalve maakonnas (planeeringu õigusaktidele vastavuse kontrollimine, riigi huvide järgimise kontrollimine jne) ning KOV-i ja planeeringus arvestamata jäetud vastuväidete tegijate ärakuulamine ja seisukoha võtmine. Planeeritava maa-ala naabrusesse jäävate KOV-de roll planeerimismenetluses on kooskõlastada üldplaneering ning sama ülesanne on ka maakondlikul keskkonnateenistusel. Kui planeeritaval maa-alal asub riikliku kaitse alla võetud maa-ala, kooskõlastab kohalik omavalitsus üldplaneeringu ja detailplaneeringu vastava riigiasutusega või kaitseala valitsejaga (§ 17).

PLS-i jõustumisega lisandus planeerimisse mõiste „olulise ruumilise mõjuga objekt“ (ORMO). ORMO on objekt, millest tingitud transpordivood, saasteainete hulk, külastajate hulk ja tooraine või tööjõu vajadus muutuvad objekti kavandatavas asukohas senisega võrreldes oluliselt ning mille mõju ulatub suurele territooriumile. ORMO asukohavaliku tegemisel on üldplaneeringu koostamine kohustuslik. ORMO-de nimekirja kehtestas Vabariigi Valitsus määrusega nr. 198 15.06.2003, mille kohaselt on kauba- või reisisadam mererannal olulise ruumilise mõjuga.

2.1.4 Planeeringute strateegiline keskkonnamõjude hindamine aastatel 2002-2005

Kuni 2002. a lõpuni kehtinud PES-i kohaselt oli kõikidel planeeringutasanditel koostatud planeeringute ülesandeks muuhulgas hinnata ka keskkonnamõju (PES §6 - §9) ning planeeringu järelevalve teostaja võis nõuda täiendavat keskkonnamõju hindamist, kui ta pidas seda põhjendatuks (§ 22). KeHAS-e järgi nimetati taolist planeeringu, riikliku arengukava või programmiga kavandatavast tegevusest tuleneva võimaliku keskkonnamõju hindamise protseduuri strateegiliseks keskkonnamõju hindamiseks (SMH). Vastavalt KeHAS § 22 tuli planeeringuga kavandatavast tegevusest tulenevat võimalikku keskkonnamõju hindama planeeringu koostamise käigus ja selle avalikustama koos planeeringu avalikustamisega vastavalt Planeerimis- ja ehitusseaduse (1995) nõuetele.

01.01.2003 jõustunud uus Planeerimisseadus (2002) kaotas planeeringutele eraldiseisva keskkonnamõju hindamise läbiviimise kohustuse. KeHAS § 1 lisati lõige, mis sätestab, et

planeeringu elluviimisega kaasnedavad võivad majanduslike, sotsiaalsete, kultuuriliste mõjude ning looduskeskkonnale avaldavate mõjude hindamine ning selle alusel säästva ja tasakaalustatud ruumilise arengu tingimuste seadmine toimus Planeerimisseaduse kohaselt. Riikliku arengukava või programmiga kavandatavast tegevusest tuleneva võimaliku keskkonnamõju hindamist puudutavad varasemad sätted jäid kehtima ning neid pidi endiselt läbi viidama arengukava või programmi koostamise käigus. Kehtima jäi varasem nõue, et SMH aruanne kuulus eraldi osana riikliku arengukava või programmi juurde.

2.1.5 Natura 2000 võrgustiku alad ja nende väljavalimine Eestis

Natura 2000 on üle-euroopaline kaitstavate alade võrgustik, mille eesmärk on tagada haruldaste või ohustatud lindude, loomade ja taimede ning nende elupaikade ja kasvukohtade kaitse (www.envir.ee/natura2000). Euroopa Liidu liikmesriike ühendava Natura-võrgustiku loomine põhineb kahel EL direktiivil - nn Linnudirektiivil (direktiiv 79/409/EMÜ loodusliku linnustiku kaitse kohta) ning nn Loodusdirektiivil (direktiiv 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ja loodusliku loomastiku ja taimeistiku kaitse kohta). Nimetatud direktiividest tulenevalt kuuluvad Natura võrgustikku kahte tüüpi alad – linnualad ja loodusalad. Liikmesriikide pädevuses on töötada välja alade väljavalimise kriteeriumid, meetodika ja vastav administratiivne protseduur. Linnualadeks valitakse alad, mis sobivad enim Linnudirektiivi I lisa liikide ja selles lisas nimetatata regulaarsete rändavate liikide kaitseks. Loodusalad tuleb määrata Loodusdirektiivi Lisa I elupaigatüüpide ja Lisa II liikide kaitseks.

Natura 2000 võrgustiku loomine toimub etapiviisiliselt, mis algab liikmesriikide poolt sobivate alade väljavalimisega ning lõppeb Euroopa Komisjoni poolse alade kinnitamisega (Peterson, 2006). Nagu iga teinegi Euroopa Liidu liikmesriik, peab ka Eesti Vabariik korraldama Natura 2000 aladel loodusväärtuste säilimise. Natura 2000 võrgustiku loomise kohustus tulenes 1995. aastal Eesti ja Euroopa Liidu vahel sõlmitud assotsiatsioonilepingust, millega Eesti võttis endale kohustuse viia oma seadusandlus vastavusse EL seadusandlusega (www.envir.ee/natura2000). Euroopa Liidu kandidaatriigina alustas Eesti ettevalmistusi Natura 2000 võrgustikuga liitumiseks vastavalt Vabariigi Valitsuse poolt heaks kiidetud riiklikule programmile “Eesti Natura 2000” aastateks 2000-2007 (2000). Programmi I etapp, mis hõlmas linnu- ja loodushoiualade esialgse nimekirja, vastava andmebaasi ja kaartide koostamist, toimus aastatel 2000-2002.

Linnualade määramisel lähtuti sellest, et igale kaitset vajavale Linnudirektiivi I lisa liigile oleks valitud vähemalt viis ala, kus alal esinevate (pesitsevate või regulaarselt rände- või talvitusajal peatuvate) liikide isendite teadaolev minimaalne arv ületas valikukriteeriumi arvulise künnise. Kandidaatalade piiride aluseks olid olemasolevad Tähtsate Linnualade (IBA – *Important Bird Area*) piirid ja kaitsealade piirid (Peterson, Kalamees & Kuus, 2002). Tähtsate Linnualade esimene inventuur Eestis valmis 1998 ning avaldati 2000. aastal kahes väljaandes (Kuus & Kalamees, 2003). Tamme sadamakohas paiknenud ja ümbritsenud Küdema laht nimetati Tähtsaks Linnualaks, kuna laht oli eriti oluliseks rändepaigaks väikeluigele, hallhanele, sookurele ning talvitumispaigaks kühmnokk-luigele, sõtkale ja kirjuhahale. Samade linnuliikide pärast nimetati Tähtsaks Linnualaks ka Tagamõisa poolsaar, kus asus Undva sadam.

Kevadel 2002 avaldati Natura 2000 eelvalikualade piirid Keskkonnaministeeriumi koduleheküljel, ning kevad-suvel 2002 peeti maakondade keskkonnateenistustes ja kohalikes omavalitsustes Natura infopäevi (www.envir.ee/natura2000). Natura-alade piiride täpsustamine, vajalike välitööde tegemine, maaomanike teavitamine ja andmebaasi täiendamine toimus kuni aprillini 2004. Maaomanikud, kelle maad jäid tulevasele Natura-alale, said esitada ettepanekuid ja vastuväiteid 5. märtsini 2004, mil lõppes kahe nädala pikkune Natura alade ettepanekute tegemise aeg (Pitk, 2004). Vabariigi Valitsus esitas alade nimekirja ja vastava kaardimaterjali Euroopa Komisjonile Euroopa Liiduga liitumise päevaks ehk 1. maiks 2004 (Peterson, 2006). Eesti Valitsus esitas Euroopa Komisjonile kinnitamiseks 66 linnuala ja 509 loodusala (Peterson, 2006).

Saaremaal toimus Natura-alade väljavalimine vastavalt riiklikule kavale. Märtsiks 2004 esitati Saaremaal sadu ettepanekuid ja vastuväiteid Natura-alade kohta (Ammas, 2004). Euroopa Komisjonile kinnitamiseks esitati Saare maakonnast nimekiri 29 alaga (Eelnõu seletuskiri..., 2007), millest üks oli Küdema lahe Natura ala.

Tõenäoliselt aktiivsem maaomanike ja üldsuse teavitustöö algas pärast 1. maid 2004. a (Eelnõu seletuskiri... 2007). Kohalike omavalitsuste keskustes ja Saaremaa KKT-s toimusid Natura alade kaardimaterjali ja muu juurdekuuluva avalikud väljapanekud ajavahemikul 16. augustist kuni 12. septembrini 2004. Avalikke arutelusid ei olnud plaanis korraldada, kuid maaomanike soovist lähtudes neid siiski korraldati ajavahemikul 12. oktoobrist kuni 26. novembrini 2004. Küdema lahe Natura ala kohta laekus Saaremaa KKT-le ettepanekuid 28 katastriüksuse osalise või täieliku väljaarvamise kohta Natura alast. Saaremaa KKT rahuldas ettepanekutest osaliselt 13, jättis

rahuldamata 10 ning 5 ettepaneku puhul ei asunud katastriüksus Natura alal. Vastavalt nimetatud määruse eelnõu seletuskirjale Mustjala Vallavalitsusel vastuväiteid Küdema lahe hoiuala loomise osas ei ole, tingimusel, et kaitserežiim ei takista Natura alal paikneva Saaremaa sadama rajamist ja töötamist. Märkuse vastuseks oli eelnõus märgitud, et „Saaremaa Sadam on Saare maakonna oluline infrastruktuuriobjekt ja seega olulise tähendusega sotsiaal-majanduslik erisus Küdema lahe hoiualal.“

10.05.2007. a kinnitas Vabariigi Valitsus Saare, Lääne ja Hiiu maakonnas hoiualade kaitse alla võtmise määruse muutmise määruse, mille tulemusena moodustati Küdema lahe hoiuala (www.envir.ee/499918).

2.2 Õiguslik raamistik perioodil 2005-2007

Eesti Vabariik sai alates 1. maist 2004 Euroopa Liidu liikmesriigiks, mis tõi endaga kaasa küllaltki olulised põhimõtete muutused Eesti õigussüsteemis. Kehtima hakkas Euroopa Liidu õiguse põhimõte, mille kohaselt on Euroopa õigus ülimuslik liikmesriigi õiguse suhtes. Liitumishetkeks või kokkulepitud tähtajaks pidi Eesti Vabariik viima enda õigusaktid vastavusse Euroopa Liidu õigusaktidega – direktiivide ja määrustega. Lisaks pidi õigusaktide täiendamisel arvestama vajadusel ka Euroopa Kohtu lahenditega.

2.2.1 Asjakohased Euroopa Liidu direktiivid

Direktiivide rakendamisel liikmesriikides on oluline, et direktiivi eesmärgid ja sätted viidaks liikmesriigi seadusandlusesse, kuid erinevalt Euroopa Ühenduse määrustest ei pea seda tegema sõnasõnaliselt. Meetodid, kuidas liikmesriik direktiivid üle võtab, on iga riigi võimuorganite otsustada.

Keskkonnamõju hindamist käsitleb Euroopa Liidus direktiiv 85/337/EMÜ teatavate riiklike ja eraprojektide keskkonnamõju hindamise kohta (lühidalt KMH direktiiv). KMH direktiiv viib ellu kahte Euroopa Liidu keskkonnaõiguse printsiipi – ettevaatusprintsiipi ja õigust keskkonnavalastele teabele. KMH direktiiv käsitleb vaid projektitasandi tegevusi. Liikmesriik peab tagama, et enne loa andmist hinnatakse oma laadi, mahu või asukoha tõttu keskkonda oluliselt mõjutada võivaid

projekte. Direktiivil on kolm lisa, kus on toodud nimekirjad tegevustest, mille puhul peab otsustaja kindlasti alkatama keskkonnamõju hindamise või tegema seda kaalutlemise käigus.

Direktiivi 2001/42/EÜ teatud planeeringute ja programmide keskkonnamõju hindamise kohta eesmärk on tagada keskkonnakaitse kõrge tase ja aidata kaasa keskkonnakaalutluste integreerimisele kavade ja programmide koostamisse ja vastuvõtmisse, eesmärgiga edendada säästvat arengut, tagades vastavalt käesolevale direktiivile teatavate tõenäoliselt olulise keskkonnamõjuga kavade ja programmide keskkonnamõju hindamise. Vastavalt direktiivile tuleb hinnata kõigi nende kavade ja programmide keskkonnamõju, millega luuakse raamistik tulevase nõusoleku saamiseks projektidele, mis on loetletud direktiivi 85/337/EMÜ I ja II lisas, või mille suhtes on peetud vajalikuks korraldada hindamine direktiivi 92/43/EMÜ alusel. Direktiiv käsitleb üldsõnaliselt ka nõudeid keskkonnamõju strateegilise hindamise (KSH) aruandele, konsulteerimist erinevate huvipooltega ning kogu KSH protseduuri võimalikult läbipaistvat läbiviimist ja vastava planeeringu või programmiga ühendamist. Enamik KMH direktiivi ja KSH direktiivi nõudeid on Eestis sätestatud Keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seadusega (KeHJS).

Direktiiv 79/409/EMÜ lindude kaitse kohta (nn Linnudirektiiv) on Euroopa Liidu vanim looduskaitsealane õigusakt. Linnudirektiiv reguleerib nende linnuliikide kaitset, kelle elupaigad on liikmesriikide territooriumil. Liikmesriigid peavad võtma vajalikke meetmeid nende liikide arvukuse säilitamiseks tasemel, mis vastab eelkõige ökoloogilisele, teaduslikele ja kultuurilistele nõuetele, arvestades samal ajal majanduslikke ja puhkeaja veetmisega seotud vajadusi. Olulisimaks Linnudirektiivi viiest lisast on I lisa, kuhu kantud linnuliikide kaitseks tuleb Euroopa Liidu liikmesriikidel moodustada linnuhoiualad. Linnuhoiualad tuleb moodustada linnuliikide kaitseks kõige sobivamatesse paikadesse ja just niipalju, et säiliks piisavalt suur osa neist elupaikadest. Liikmesriigid peavad astuma linnuhoiualade kaitseks vajalikke samme hoidmaks ära elupaikade saastumist või nende seisundi halvenemist. Linnuhoiualade väljavalimist Eestis on täpsemalt kirjeldatud peatükis 2.1.5.

Direktiiv 92/43/EÜ looduslike elupaikade ja loodusliku taimestiku ja loomastiku kaitse kohta (nn Loodusdirektiiv) on Euroopa Liidu olulisim looduskaitsealane õigusakt. Loodusdirektiivi eesmärk on aidata kaasa bioloogilise mitmekesisuse tagamisele liikmesriikide Euroopa-osa territooriumil. Eesmärgi saavutamiseks luuakse Euroopa loodushoiualade sidus ökoloogiline võrgustik, mis on tuntud Natura 2000 nime all. Loodusdirektiivi artiklid 6 (3) ja (4) panevad liikmesriigile kohustuse

hinnata iga Natura alale potentsiaalselt olulist mõju avaldava projekti ja kava mõjusid. Vastavaks menetlusprotsessiks on nn. Natura hindamine, mis viiakse läbi KMH menetluse osana. Kuigi KeHJS-sse pole Natura-hindamise kohustust sisse viidud, tuleb iga kavandatava tegevuse korral hinnata selle mõju Natura 2000 aladele. Kui hoolimata negatiivsest hinnangust projekti tagajärgedele tuleb kava või projekt alternatiivsete lahenduste puudumisel siiski ellu viia imperatiivsete ja erakordselt tähtsate (sh. majanduslikku ja sotsiaalset laadi) avalike huvide tõttu, peab liikmesriik rakendama kõik vajalikud hüvitusmeetmed tagamaks Natura 2000 üldise sidususe kaitset. KeHJS-s on nimetatud nõue samuti sisse pandud, kuid veidi leebemas sõnastuses, kus *imperatiivsed ja erakordselt tähtsad avalikud huvid* on tõlgitud kui „avalikkuse jaoks esmatähtsad põhjused“, mis vastava sätte kasutamise korral võib tekitada mitmeti mõistmist.

2.2.2 Muudatused planeeringute menetluses ja keskkonnamõju hindamises aastatel 2005 – 2007

03.04.2005 jõustunud KeHJS-ga muudeti Planeerimisseadust (2002) ning taastati kuni 2003. aastani kehtinud nõue, mille kohaselt tuli hinnata ka planeeringute keskkonnamõjusid. Erinevalt PES-st (1995), toodi kehtima hakanud muudatusega PIS-s üheselt mõistetavalt välja seos planeeringutele läbiviidava strateegilise keskkonnamõjude hindamise ja keskkonnamõjude hindamist käsitleva seaduse vahel (PIS § 1 lg 5). Üks olulisematest täiendustest KeHJS-s on strateegiliste planeerimisdokumentide elluviimisega kaasneva keskkonnamõju strateegilise hindamise (KSH) korra väga põhjalik käsitlemine. KeHAS-s (2000) analoogse SMH menetluskorra kirjeldus sisuliselt puudus. Vastavalt PIS-le on üleriigilise, maakonna ja üldplaneeringu puhul strateegiline keskkonnamõjude hindamine (KSH) igal juhul kohustuslik. Detailplaneeringute puhul on KSH kohustuslik vaid juhul, kui kavandatava tegevusega võib kaasneda oluline keskkonnamõju (PIS § 8 lg 9). Detailplaneeringuga kavandatava tegevuse olulise keskkonnamõju võimalikkuse üle otsustamisel tuleb lähtuda KeHJS §-st 33.

Ainus olulise ruumilise mõjuga objekte käsitlev PIS muudatus hakkas kehtima 06.04.2006, mille kohaselt ÜP-ga määratava ala suurust ei kooskõlasta enam keskkonnaminister vaid regionaalminister. ORMO-de asukohavaliku täpne otsuskord on 2007. a mai seisuga endiselt määratlemata. Kuigi keskkonnaministri roll üldplaneeringu menetluses näiliselt vähenes, kompenseerib seda võimalus osaleda aktiivselt KSH menetlustes.

2.2.3 Muudatused tegevuslubade menetluses ja keskkonnamõju hindamises aastatel 2005 – 2007

Ehitusseaduses ja Sadamaseaduses käsitletavate tegevuslubade menetlemise korras olulisi muudatusi nimetatud perioodil ei toimunud. Jõustunud KeHJS-ga (2005) muudeti Veeseadust (1994), millega vee erikasutusloa (VEK) väljastajale seati kohustus teha otsus KMH algatamise või algatamata jätmise kohta iga laekunud VEK loa taotluse korral. Samuti lisandus kohustus loa andmata jätmise korral sellest teatada Ametlikes Teadaannetes.

03.04.2005 jõustunud KeHJS täpsustas märkimisväärselt KMH menetluse korda ning paljud KeHAS-s esinenud lüngad täideti. Kui KeHAS-e kehtivuse ajal pidi mitmeid avalikkuse teavitamist ja kaasamist käsitlevaid sätteid tõlgendama HMS-i kaasabil, siis KeHJS-s on nii ametlikke teadaandeid, programmi eelnõud ja aruande avalikustamist ning avalikke arutelusid ja ettepanekute tegemist puudutav teave täpselt sätestatud. KMH algatamise kaalutusotsuse tegemise lihtsustamiseks on Vabariigi Valitsuse määrusega (Tegevusvaldkonnad..., 2005) kehtestatud tegevused ja kriteeriumid, mille korral peab otsustaja hindama KMH algatamise vajalikkust. KeHAS-e kehtivuse ajal taoline alamastme akt puudus. Muudatusi ja täiendusi KeHJS-s võrrelduna KeHAS-ga on veelgi. KeHJS-ga kaotati varasem keskkonnamemorandumi esitamise nõue ning selle asemel nõutakse KMH direktiivi kohast eelhindamist. Uue tegevusena on KMH järelevalvajale seatud järelhindamise läbiviimise kohustus, mis toimub otsustaja poolt edastatud seiretulemuste põhjal. Kui järelhindamise käigus selgub, et keskkonnaseire tulemused ei vasta õigusaktides või tegevusloas sätestatud nõuetele, muudab otsustaja keskkonnamõju hindamise järelevalvaja ettepaneku alusel tegevusloa tingimusi.

Keskkonnaministri määrusega (Keskkonnamõju hindamise..., 2006) on sätestatud Euroopa Komisjoni vastavasisulisel juhendil (Guidance..., 2001) põhinev KMH aruande kvaliteedi hindamise ja menetluse kontrollimise kord, mille hindamisküsimustikku kasutati ka käesolevas magistritöös. KeHJS-s on käsitletud ka Loodusdirektiivi artikli 6 lõigete 3 ja 4 sätteid, kuid mitte täies ulatuses. Kuni 01.04.2007 käsitles KeHJS vaid Natura ala negatiivselt mõjutavate tegevuste lubamise tingimusi, kuid jõustunud muudatusega lisati KeHJS-sse tegevusloa taotlejale suunatud hüvitusmeetmete rakendamise kohustus. Siiski vajab KeHJS veel Loodusdirektiiviga vastavusse viimist, kuna direktiivist tulenevat Natura-hindamise kohustust pole täies mahus käsitletud.

3. TAMME SADAMA PLANEERINGUTE MENETLUSTE ANALÜÜS

Järgnevas magistritöö osas analüüsitakse 27.11.2002 algatatud „Ninase poolsaare üldplaneeringu (Mustjala valla osaüldplaneeringu)“ ja „Mustjala vallas Ninase külas asuva Saaremaa sadama detailplaneeringu“ menetlusi ning neis esinenud olulisemaid probleeme. Detailne kronoloogiline ülevaade planeeringute menetlustest on toodud lisas 2.

3.1 Üldplaneeringu nimetus

Üldplaneeringu nimetusena oli kasutusel kaks nimetust, mida esitati erinevates dokumentides erinevalt. Kui Mustjala Vallavolikogu algatas 27. novembril 2002 otsusega nr 30 Mustjala valla osaüldplaneeringu, siis 11. aprilli 2003 otsusega nr 3 võttis Vallavolikogu vastu Ninase poolsaare üldplaneeringu, kuid mille pealkiri oli „Mustjala valla osaüldplaneering Ninase külas ranna ja kalda ulatuse täpsustamiseks, Saaremaa sadama asukoha, liikluskorralduse üldpõhimõtete ning maa- ja veeala üldiste kasutamise- ja ehitustingimuste kehtestamiseks“ (dok 1). 23.01.2004 kehtestas vallavolikogu aga „Ninase poolsaare üldplaneeringu (Mustjala valla osaüldplaneeringu)“.

Üks planeeringu nimetusega seotud probleemidest tulenes asjaolust, et PIS (2002) järgi on sätestatud vaid mõiste „üldplaneering“, kuid puudub mõiste „osaüldplaneering“. Praktikas „osaüldplaneeringu“ mõistet kasutatakse, kuid sel pole õiguslikku vormi ega sisu. Menetluse käigus ilmnes (vt ptk 3.4), et osaüldplaneeringu mõiste kasutamine tekitas valla- ja maavalitsuses segadust, kuna arvati, et sellele rakenduvad ÜP menetlusest mõnevõrra erinevad sätted.

ELF-i ja ERL-i hinnangul tekitas kahe erineva üldplaneeringu nimetuse vahelduv kasutamine kahtlusi, kas tegemist on sama dokumendiga ning samuti võis see keskkonnaühenduste hinnangul tuua kaasa olukorra, kus huvitatud isikute õigused võisid saada rikutud (dok 1). Mustjala Vallavalitsus leidis, et algatatud ja vastuvõetud ÜP puhul oli tegemist sama planeeringuga, kuna nii algatamise kui vastuvõtmise avalikus teates esitatud planeeringu eesmärk ei jätnud selles kahtlust (dok 2). Lisaks olevat planeeringu teema leidnud käsitlemist ajalehtedes Meie Maa ja Maaleht. Eri osapoolte vahel 26.06.2003 toimunud arutelu tulemusena otsustasid ELF ja ERL lugeda selles küsimuses vaidluse lõppenuks (dok 6).

3.2 Üldplaneeringu koostamise korraldamine AS Tallinna Sadam poolt

ELF, ERL ja EOÜ väitsid (dok 1, 6), et Mustjala vald andis üldplaneeringu koostamise korraldamise õiguse üle AS-le Tallinna Sadam, mis PES ega PLS kohaselt polnud lubatud. Keskkonnaühendused lähtusid kaebuses kahest väitest. Esiteks, 05.12.2002 kinnitas Mustjala vallavanem „Lähteülesande Saaremaa sadama detailplaneerimise projekti koostamiseks“ (dok 32), mille IX osa „Nõuded koostatavale detailplaneeringule“ p 2 järgi² tuli keskkonnaühenduste tõlgendusel detailplaneeringu koostajatel koostada Mustjala valla territooriumi osaüldplaneering alale, mis oli sadama mõjupiirkonnas (dok 96). 18.12.2002 sõlmisid Mustjala vald ja AS Tallinna Sadam detailplaneeringu korraldamise ja finantseerimise üleandmise lepingu, mis kohustas Tallinna Sadam AS-i planeeringut koostama kooskõlas nimetatud lähteülesandega (dok 96).

Teiseks, AS ESP Engineering poolt koostatud osaüldplaneeringu üldosas märgiti, et töö aluseks oli AS ESP Engineering ja Tallinna Sadam AS vahel 03.02.2003 sõlmitud leping nr 0500203 (dok 4). Seda, et ülesande koostada üldplaneering sai AS ESP Engineering Tallinna Sadam AS-lt kinnitas ka AS-i ESP Engineering projektijuht Valdeko Laats Mustjala valla osaüldplaneeringu teisel avalikul koosolekul 19.02.2003. a³ (dok 30). ERL, EOÜ ja ELF tõlgendasid neid asjaolusid kui üldplaneeringu korraldamise õiguse ebaseaduslikku üleandmist AS-le Tallinna Sadam.

Mustjala vald leidis, et nimetatud lähteülesande IX osa punkti 2 tuleb mõista selliselt, et punktiga 2 seati vaid DP menetlemise eeltingimuseks osaüldplaneeringu kehtestamine (dok 96). Mustjala vald osutas ka Vallavalitsuse 30.12.2002 korraldusele nr 273, millega ÜP koostajaks määrati Valdeko Laats AS-st ESP Engineering (dok 2). Saare Maavalitsus lisas, et Mustjala Vallavalitsus on ÜP koostamise korraldaja, kuna ta on kinnitanud planeeringu lähteseisukohad, korraldanud avalikke arutelusid, planeeringu avaliku väljapaneku, väljapaneku tulemuste avaliku arutelu, planeerimisseadusest tulenevate teadete avaldamise ning avaliku väljapaneku ajal laekunud ettepanekute ja vastuväidete vastuvõtmise ning neile vastamise (dok 96).

² „Koostada Mustjala valla territooriumi osa-üldplaneering alale, mis on sadama mõjupiirkonnas arvestades Saare maakonnaplaneeringut (1999) ja menetluses olevat maakonnaplaneeringu teenaplaneeringut „Asustust ja maakasutust suunavad keskkonnatingimused“ (Väärtuslikud maastikud“ ja „Roheline võrgustik“).“

³ V. Laats: „Kuna oli olemas valla volikogu otsus mille kohaselt on valla osa üldplaneeringu osas ette nähtud, sai AS ESP Tallinna Sadamalt ülesande koostada üldplaneering“ (dok 30).

ELF tõstas planeeringu korraldamise seaduslikkuse probleemi esmakordselt 20.05.2003, mil ÜP avaliku väljapaneku ajal sai avalikkus esitada ettepanekuid ja vastuväiteid (dok 1). Probleem süvenes tõenäoliselt seetõttu, et Mustjala Vallavalitsus ei suutnud oma 27.05.2003 vastuses ELF-le ega 26.06.2003 toimunud arutelul oma käitumist piisavalt põhjendada. Tõenäoliselt alles augustis 2003 toimunud avalikul väljapanekul olnud Saaremaa sadama detailplaneeringu tekstist selgus, et AS-i ESP Engineering ja AS-i Tallinna Sadam vahel 03.02.2003 sõlmitud lepingu objektiks oli DP koostamine. Kuigi taoline info pidi nii Mustjala Vallavalitsusele kui AS-i ESP Engineering esindajal Valdeko Laatsile teada olema, ei selgitatud seda autorile teadaolevalt keskkonnaühendustele.

Kahtlused üldplaneeringu koostamise tegeliku korraldaja suhtes ja asjaosaliste ebapiisavad selgitused sundisid keskkonnaühendusi õigusliku hinnangu saamiseks pöörduma Pärnu Halduskohtusse. Halduskohus leidis oma otsuses, et „mingi muu planeeringu kohustuseks tegemine ei kuulu olemuslikult lähteülesande seadmise sisusse“ (dok 96). Samas näis kohus olevat seisukohal, et Saaremaa sadama detailplaneerimise projekti koostaja võidi lähteülesande IX osa punkti 2 sisse kirjutada sooviga delegeerida osaüldplaneeringu koostamise korraldamise kohustus AS-le Tallinna Sadam. Kohtuotsuses on kirjas, et “eelnevast tulenevalt on mõistetav, et Mustjala Vallavalitsus, parandades vallavanema algseid väärisukohti küsimuses, kes võib üldplaneeringu koostamist korraldada, on oma 30.12.2002 korraldusega nr 273 PES § 10 lg 4 ja 13 alusel määranud Ninase poolsaare üldplaneeringu juhtijaks ja koostajaks AS-i ESP Engineering projektijuhi Valdeko Laats’i“. Samuti nõustus Pärnu Halduskohus Saare Maavalitsuse eelpool toodud seisukohaga.

3.3 Üldplaneeringu kooskõla maakonnaplaneeringuga.

ELF ja ERL polnud rahul Ninase poolsaare ÜP esialgse sõnastusega⁴, millest võis välja lugeda, et maakonnaplaneeringuga on kavandatud Küdema lahte süvasadama rajamine (dok 1). Kuigi lõpuks (st mitte kohe) parandati taoline sõnastus ÜP tekstis ära, jäi maakonnaplaneeringu ja ÜP vaheline seos süvasadama asukoha osas siiski ebaselgeks.

Maakonnaplaneeringus pakuti välja võimalikud süvasadama asukohad (Undva, Veere, Tamme), kuid samas oli ka märgitud, et „süvasadama asukoha otsustamine ja ehitamise toetamine on üks

⁴ „Saaremaa sadama rajamine Mustjala valla Ninase poolsaare Küdema lahe poolsele kaldale endise Tamme sadama asukohas on kooskõlas maakonnaplaneeringuga „Saare maakond täna ja aastal 2015“.“ (Mustjala valla..., 2003)

prioriteetidest“ (Saare maakond..., www.saare.ee). Peale maakonnaplaneeringu kehtestamist ja enne Ninase poolsaare ÜP koostamist ei toimunud asjakohast süvasadama asukohavalikut. TÜ Mereinstituut küll koostas keskkonnaekspertiisi (TÜ Mereinstituut, 1999), kus käsitles süvasadama rajamise keskkonnamõjusid nimetatud kolme sadamakohta, kuid ekspertiisi tulemused polnud piisavad, et selle põhjal saanuks sobivaim süvasadama asukoht välja valida⁵ (vt ka ptk 5.3.2.1). AS Saarte Liinid tellimisel hindas Saaremaa lääneranniku sobivamaid sadamakohti 2002. aastal OÜ E-Konsult, kuid tegemist polnud töö nimetusele vaatamata keskkonnamõju hindamisega KeHAS-e tähenduses. Seega toimus süvasadama asukoha leidmine nn proovimismeetodil, mis oli KeHAS-e kehtivusajal suurobjektide puhul küllaltki levinud (Käärt, 2005). Nn proovimismeetodiga prooviti, kus projekt läbi läheb, st kui esimeses asukohas ei õnnestunud projekti ellu viia, mindi teise kohta, kust vastuseisu tekkimisel suunduti taas edasi kolmandasse jne.

Süvasadama asukohavaliku teostamine Ninase poolsaare ÜP raames polnud samuti võimalik, kuna nimetatud ÜP hõlmas Mustjala vallast sedavõrd väikese osa. Kogu valda hõlmav ÜP Mustjala vallas Ninase poolsaare üldplaneeringu koostamise ajal puudus.

3.4 Üldplaneeringu kooskõlastused

Vaidlusaluseid kooskõlastusi Ninase poolsaare üldplaneeringu menetluses oli kolm ning need lähtusid PIS §8 lõikest 5, PIS § 17 lõikest 2 ning Ranna ja kalda kaitse seaduse (1995) §6 lg-st 2.

3.4.1 Planeerimisseaduse § 8 lg-st 5 tulenenud kooskõlastus

ELF ja EOÜ märkisid Pärnu Halduskohtusse esitatud kaebuses, et üldplaneeringu menetlemise käigus ei järgitud sätteid, mis kohaldasid ÜP koostamisele olulise ruumilise mõjuga objektide (ORMO) puhul (dok 96). Keskkonnaühendused lähtusid PIS §8 lg 5, mille kohaselt ORMO üldplaneeringuga planeeritava maa-ala suuruse määrab maavanem koostöös kohaliku omavalitsusega ja kooskõlastab Keskkonnaministeeriumiga. Kuna ELFi ja EOÜ hinnangul vastas süvasadam üldplaneeringu menetlemise ajal (01.01.2003) jõustunud PIS §8 lg 6 toodud ORMO tunnustele, siis oleks pidanud Ninase poolsaare üldplaneeringu kooskõlastama ka Keskkonnaministeerium.

⁵ Väljavõte eksperiti Teataja Iisi lühikokkuvõttest lk 1: „Ekspertgrupi ühine seisukoht on, et arvestades Loode Saaremaa suhteliselt vähe inimtegevusest mõjutatud ja paljuski unikaalset loodust, on looduse kaitsmise seisukohast süvasadama rajamine ükskõik millisesse vaatlusalolevasse asukohta ebasoovitav, kuid teatud tingimuste täitmisel ka mitte täielikult välistatud. Seejuures ei saa ekspertgrupp anda kindlat eelistust ühelegi variantidest.“

Mustjala Vallavalitsus leidis, et planeeritava maa-ala suuruse saab kindlaks määrata vaid planeeringu algatamise otsusega, mis antud juhul tehti PES kehtivuse ajal 27.11.2002 (dok 96). PES seevastu ei käsitlenud ORMO mõistet ega sellest tulenevaid kohustusi planeerimismenetlusele. Mustjala Vallavalitsus märkis vastuses kohtukaebusele, et kuna üldplaneering kehtestati 09.07.2003, kuid Vabariigi Valitsuse määrus „Olulise ruumilise mõjuga objektide nimekiri“, mille kohaselt sadamaid käsitletakse ORMO-na, jõustus alles 19.07.2003, siis on põhjendamatu nõuda haldusorganilt juhendumist jõustumata õigusaktist.

Samale probleemile juhtis ELF tähelepanu ka Saaremaa sadama detailplaneeringu avaliku väljapaneku ajal esitatud vastuväidetes (dok 8). ELF teatas, et kuna ÜP menetluses planeeritava maa-ala suurust ei määranud maavanem koostöös KOV-ga ega kooskõlastanud KKM-ga, ei saa DP kehtestamist sellises olukorras lugeda seaduslikuks. Halduskohtu otsusest selgus esmakordselt, et kuigi Mustjala Vallavalitsus oli esitanud PES-i kehtivuse ajal taotluse keskkonnaministrile ÜP planeeritava ala suuruse kooskõlastamiseks, oli keskkonnaminister leidnud oma vastuses, et lähtudes toona kehtinud PES-st ei olnud kooskõlastuse andmine vajalik ning keskkonnaministri ja Mustjala Vallavalitsuse seisukohtadega nõustus ka Pärnu Halduskohus (dok 96).

3.4.2 Planeerimisseaduse § 17 lg-st 2 tulenenud kooskõlastus

ELF ja ERL leidsid 02.07.2003 Saare Maavalitsusele saadetud kirjas, et vastavalt PIS § 17 lõikele 2 peab maavalitsus või kohalik omavalitsus enne ÜP vastuvõtmist selle kooskõlastama naabrusse jäävate kohalike omavalitsustega ja keskkonnateenistusega. Keskkonnaühenduste hinnangul nimetatud kooskõlastused puudusid, kuna avalikul väljapanekul planeeringumaterjalide seas nimetatud kooskõlastused puudusid, kuigi PIS § 18 lg 9 kohaselt peavad kõik planeeringule antud kooskõlastused avalikul väljapanekul olema (dok 6.). Saare Maavalitsus teatas 09.07.2003 vastukirjas, et Saaremaa KKT on Ninase poolsaare üldplaneeringu kooskõlastanud PIs-e §-i 17 lõike 2 kohaselt 12.03.2003 ning kooskõlastus esitati kirjalikult planeeringukaartidel kokku kolmel joonisel (dok 14).

Saare Maavalitsuse kinnitusele vaatamata puuduvad kindlad tõendid PIS-e §-i 17 lõike 2 kohase maakonna keskkonnateenistuse kooskõlastuse olemasolu kohta. Lisaks sellele, et nimetatud kooskõlastust ei pandud üldplaneeringu avalikule väljapanekule ning sellele ei viidatud

15.07.2003 ega 23.01.2004 Ninase poolsaare üldplaneeringu kehtestamise otsustes (dok 3 ja 7). Järelikult puuduvad viited nimetatud kooskõlastusele kõigis neis dokumentides, kus see oleks kõige tõenäolisemalt pidanud olema mainitud.

Saare Maavalitsuse hinnangul ei tulene PIS §-st 17 lg 2 p 2 nõuet sellise ÜP kooskõlastamiseks naabrusesse jäävate omavalitsustega, mis ei piirne naaberomavalitsustega (dok 14). Ninase poolsaare ÜP hõlmab aga Mustjala valla keskel asuvat ala. Samas nimetab PIS § 8 lg 1 üldplaneeringuks ka planeeringut, mis on koostatud valla ühe osa kohta, mistõttu kehtib ka Ninase poolsaare ÜP puhul PIS § 17 lg 2 p 2 tulenev üldplaneeringu kooskõlastamise nõue. Saare Maavalitsuse eelpool toodud seisukohta ei saa õigeks pidada, kuna nii võib tekkida olukord, kus naaberomavalitsustega kooskõlastamise nõue kehtiks vaid tervet kohalikku omavalitsust hõlmavate üldplaneeringute puhul, mitte aga kohaliku omavalitsuse üht osa hõlmavate üldplaneeringute puhul. PIS sellist erisust üldplaneeringute ja nn osaüldplaneeringute vahel ei sätesta.

Saare Maavalitsus leidis, et Mustjala Vallavalitsusel on eeltoodud seisukohale vaatamata kõigi Saaremaa omavalitsuste kooskõlastus olemas, kuna Ninase poolsaare üldplaneeringuga tehtud ettepanek sadama rajamiseks on kooskõlas Saare maakonnaplaneeringuga, mis omakorda on kooskõlastatud Saaremaa omavalitsustega (dok 14). Taolist tõlgendust ei saa pidada korrektseks, kuna 1999. aastal kehtestatud maakonnaplaneeringu kaudu ei saanud kõik Saaremaa omavalitsused *a priori* anda oma nõusolekud mistahes planeeringutele ja mistaahas kavandatavatele tegevustele. Rõhutada tuleb sedagi, et antud juhul polnud Ninase poolsaare üldplaneeringu puhul tegemist maakonnaplaneeringuga kooskõlas oleva üldplaneeringuga, vaid üldplaneeringuga, millega sooviti muuta Saare maakonnaplaneeringut. Samas oli Saare maakonnaplaneeringu kehtestamisest möödunud tolleks ajaks (2003) ligi 4 aastat ning omavalitsuste huvid võisid olla mõnevõrra muutunud. Kahjuks jääb teadmata, kas naabervallad olid sellise “kaudse” kooskõlastusega nõus.

3.4.3 Ranna- ja kaldakaitse seaduse § 6 lg-st 2 tulenenud kooskõlastus

ERL leidis 26.06.2003 Saare Maavalitsusele saadetud kirjas, et planeeringu avaliku väljapaneku ajal puudus väljapaneku materjalide hulgast Ranna ja kalda kaitse seaduse § 6 lg 2 kohane keskkonnaministri kooskõlastus, millega viimane nõustus üldplaneeringu alusel ranna ehituskeeluvööndi vähendamise (dok 96). Maavalitsus teatas 09.07.2003 kirjas, et keskkonnaminister on oma 01.07.2003 kirjaga kooskõlastanud Ninase poolsaare üldplaneeringuga tehtud ettepanekud

ning et avalikul väljapanekul peavad olema need kooskõlastused ja muud asjakohased dokumendid, mis on planeeringu koostamise korraldaja käsutuses.

Vastavalt Ranna ja kalda kaitse seaduse § 6 lg 2 andis keskkonnaminister ranna ehituskeeluvööndi ulatuse vähendamise kohta nõusoleku pärast üldplaneeringu vastuvõtmist. Samas pole PIS-s ega RKKS-s sätestatud, mis aja jooksul peale üldplaneeringu vastuvõtmist peab kohalik omavalitsus planeeringu keskkonnaministrile esitama ja kas keskkonnaministri kooskõlastus peab olema avalikul väljapanekul tutvumiseks. Antud juhul saabus keskkonnaministri kooskõlastus ligi 1,5 kuud pärast vastuvõetud üldplaneeringu avaliku väljapaneku lõppu ning mõned päevad enne üldplaneeringu kehtestamist.

3.5 Üldplaneeringuga kavandatavate tegevustega kaasnevate keskkonnamõjude hindamine

Keskkonnamõju hindamise läbiviimise vajaduse juriidilisi aspekte on käsitletud lähemalt pkt-s 2.1. Antud juhul algatati Ninase poolsaare üldplaneering novembris 2002, mil viimaseid nädalaid kehtisid planeeringute keskkonnamõju hindamist sätestav PES (1995) ja vastavasisuline KeHAS-e redaktsioon (2000). Kuna seaduste omavaheline koosõla oli puudulik, puudus praktikas ühtne arusaam planeeringute keskkonnamõju hindamise (strateegilise keskkonnamõju hindamise- SMH) läbiviimise korrast.

Domineerisid kaks peamist lähenemisviisi. Esimese kohaselt viidi planeeringute keskkonnamõjude hindamine läbi KeHAS-s toodud projektitasandi KMH protseduuri põhjal (koostati SMH programm ja aruanne) ning ühildati PES-s sätestatud planeeringute menetlemise korraga. Teisel juhul projektitasandi KMH protseduure ei kasutatud ning planeeritavate tegevuste keskkonnamõjude hindamist käsitleti planeeringus eraldi peatükis. Mõlemad lähenemised olid juriidiliselt korrektsed, kuna PES-s ei viidatud sellele, et planeeringute keskkonnamõjude hindamist nimetatakse SMH-ks ega sellele, et planeeringute keskkonnamõjude hindamine tuleks läbi viia KeHAS-e alusel. KeHAS-s polnud aga sätestatud, kuidas planeeringute SMH-d läbi viia ja mil määral oleks SMH puhul pidanud rakendama tegevusloale omast KMH protseduuri. Kui esimesel juhul dokumenteeriti keskkonnamõjud, nende negatiivse mõju leevendamise võimalused, sh alternatiivsed lahendused ja nende hindamise meetodika, siis teisel juhul oli oht kalduda üldsõnalisusse

või jõuda järeldusteni, mis ei tuginenud analüüsil ega reaalsetel uuringutel. Viimasel juhul andis keskkonnamõtjude olulisuse kohta „eksperthinnangu“ hoopis planeeringu koostamise korraldaja, kellel ilmselgelt polnud selleks piisavat pädevust.

Ninase poolsaare ÜP puhul kasutati kirjeldatud teist keskkonnamõju hindamise varianti. ELF, ERL ja EOÜ leidsid oma üldplaneeringule esitatud ettepanekutes ja vastuväidetes ning kaebuses Pärnu Halduskohtule, et Mustjala valla osaüldplaneeringus planeeritavate tegevustega kaasneda võivaid majanduslikke, sotsiaalseid, kultuurilisi ja looduskeskkonnale avalduvaid mõjusid ei käsitletud piisavalt (dok 1, 6, 96). Olemasolev käsitlus põhines varasematel uuringutel ning TÜ Mereinstituudi keskkonnaekspertiisi aktil (TÜ Mereinstituut, 1999), millel esines nii keskkonnaühenduste kui ka mitmete akti analüüsinud komisjonide hinnangul tõsiseid puudujääke, mistõttu otsust selle põhjal teha ei saa (dok 7, Riiberg 2003).

Mustjala Vallavalitsus teatas Pärnu Halduskohtule esitatud vastuväites, et vastupidiselt keskkonnanorganisatsioonide väidetele viiaksegi keskkonnamõtjude hindamine läbi reeglina pärast DP kehtestamist, sest PLS § 9 lg 2 p 8 kohaselt määratakse ehitused, mis eeldavad KMH-d, kindlaks detailplaneeringuga (dok 96). Samuti leidis Vallavalitsus, et ÜP-s tulebki keskkonnamõtjused analüüsida üldisemalt ja ülevaatlikumalt. Samal seisukohal oli ka Saare Maavalitsus, lisades, et varasemalt on läbi viidud mitmeid suuremahulisi uuringuid sadama asukoha valikuks ja keskkonnamõtjude hindamiseks, mida osaüldplaneeringus on kajastatud ja millele tuginedes maavanem oma kooskõlastuse andis (dok 14, dok 96). Kohus, viidates planeerimismenetluse ulatuslikule diskretsioonile, ei andnud hinnangut osaüldplaneeringus sisalduva keskkonnamõtjude hindamise piisavuse kohta.

Saaremaa Tamme sadama rajamise protsessis toimusid mitmed üksteisele järgnema pidanud menetlused tegelikult paralleelselt. Seepärast osutus võimalikuks see, et avalikul väljapanekul olnud ÜP teksti täiendati avaliku väljapaneku lõppedes enne 26.06.2003 toimunud huvipoolte nõupidamist AS'i Tallmac Saaremaa sadama rajamise KMH aruande keskkonnamõtjused käsitleva osaga, mis valmis mais 2003 (dok 6). Neil põhjustel ei pidanud ELF ja ERL täiendusi piisavaks (dok 6). Tolleks hetkeks oli toimunud KMH aruande esimese versiooni avalik väljapanek ja arutelu ning ilmnenu oli vajadus KMH aruannet täiendada (dok 49). Perioodil 14.07.2003 – 15.01.2004 täiendati KMH aruannet kuni 4 korral, kusjuures aruandesse sisseviidud täiendused

olid sedavõrd olulised, et oktoobris 2003 viidi läbi ka KMH aruande täiendav avalik väljapanek (vt lisa 5).

Kuna Pärnu Halduskohus otsustas ELF-i ja EOÜ kaebusest rahuldada vaid selle osa, mis puudutas Ninase poolsaare ÜP kehtestamisotsuse juures kaalutlusargumentide puudumist, siis 23.01.2004 kehtestas Mustjala Vallavalitsus Ninase poolsaare üldplaneeringu eelmise kehtestamisotsuse ajal (15.07.2003) esinenud kujul, lisadeski juurde vaid motivatsiooni teksti (dok 7). Seega oli ÜP keskkonnamõjusid hindava osa alusmaterjalideks äriettevõtete tellitud uuringud, keskkonnaeksper-tiisi akt, mille põhjal ei saanud otsust teha, ning poolik ja heaks kiitmata KMH aruanne. AS-i Tallmac ja TÜ Mereinstituudi KMH aruannetes sisalduva informatsiooni piisavust DP ja ÜP-ga kavandatavate tegevustega kaasnevate keskkonnamõtjude hindamiseks on käsitletud peatükis 5.3.2.

3.6 Detailplaneeringu keskkonnamõtjude käsitlemine

Saaremaa sadama detailplaneering algatati 27.11.2002, mil kehtis PES (1995), mis nõudis planeeringute keskkonnamõtju hindamist. KeHAS-e kohast SMH-d toona ei algatatud, kuid ilmselt püüti AS-lt Tallmac tellida niivõrd põhjalik KMH aruanne, et seda saanuks kasutada nii DP keskkonnamõtjude hindamiseks kui ka vee erikasutusloa väljastamiseks. KMH programmi esialgsed versioonid ei käsitlenud seda, millele KMH läbi viiakse (dok 26). Samuti jäid eba-määraseks hilisemad versioonid, kuna neis oli lähteinformatsioonina käsitletud nii DP-d kui vee erikasutusloa taotlust (dok 34). Seetõttu valitses pärast vee erikasutusloa taotluse põhjal KMH algatamist vähemalt keskkonnaihenduste hulgas pikka aega arusaamatus, millele KMH tegelikult läbi viia kavatseti (K. Vaarmari, kirjal.). Kuivõrd ametlikult viidi KMH läbi siiski vee erikasutusloa menetluse raames, siis seda käsitletakse lähemalt peatükis 4.

AS-i Tallmac koostatud ja mais 2003 valminud KMH aruande esmaversiooni kasutati siiski Saaremaa sadama DP-s kavandatavate tegevustega kaasnevate keskkonnamõtjude hindamiseks. Olulised puudused KMH aruandes ilmnesis selle avalikustamise perioodil, mil DP koostamine alles käis. Sellegipoolest esitas juulis 2003 AS ESP Engineering valminud DP Mustjala Valla-valitsusele (dok 9). EOÜ leidis DP-le esitatud vastuväidetes, et KMH aruande esmaversioon on ebapiisav selleks, et DP-ga kavandatavate tegevuste keskkonnamõtjused hinnata (dok 9).

Mustjala Vallavalitsuse seisukoht oli, et AS Tallmac'i töö vastas nõuetele (dok 11). Kuigi DP kehtestati jaanuaris 2004, ligikaudu nädal pärast AS-i Tallmac KMH aruande neljanda versiooni heakskiitmist, puuduvad andmed, et Saaremaa sadama DP-d oleks täiendatud KMH aruandesse lisatud informatsiooniga. Samuti on keskkonnamõtjude hindamist käsitleva allikana märgitud DP-s Tartu Ülikooli Mereinstituudi poolt novembris 1999 valminud „Saaremaa süvasadama asukohavaliku KMH“ aruannet, mille kvaliteedianalüüs näitas, et see pole piisavaks aluseks selleks, et otsusetegija saaks teha keskkonnakaalutlustest lähtuva pädeva otsuse sadama asukohavaliku kohta (Peterson, 1999). AS-i Tallmac ja TÜ Mereinstituudi KMH aruannetes sisalduva informatsiooni piisavust DP ja ÜP-ga kavandatavate tegevustega kaasnevate keskkonnamõtjude hindamiseks on käsitletud peatükis 5.3.2.2.

3.7 Huvitatud isikute kaasamine planeeringute menetlustes

Avalikkuse kaasamise osas esines üldplaneeringu menetluse ajal puudujääke, mis puudutasid keskkonnaühenduste kaasamist menetlusse ning ettepanekutele ja vastuväidetele vastamist. PES ning samuti PIS § 16 lg 1 sätestasid, et ÜP ja DP koostamisse kaasatakse planeeritava maa-ala kinnisasjade omanikud ja elanikud ning teised huvitatud isikud. PES-s ega PIS-s polnud aga otsest viidet sellele, kas ja millal peab kohalik omavalitsus huvitatud isikud määratlema ja mil viisil neid informeerima. 2002. aastal kehtinud PES-i § 12 lg 1 võib välja lugeda, et ainsaks huvitatud isikute planeeringu algatamisest informeerimise viisiks oli algatatud planeeringu eesmärkide tutvustamine kohalikes massiteabevahendites kuu aja jooksul alates algatamise otsuse tegemisest⁶. PES ja PIS sätetest võib välja lugeda, et huvitatud isikud kaasatakse nende endi initsiatiivil, kuid selle eelduseks on, et nad loevad järjepidevalt maakondliku või üleriigilise levikuga päevalehte (PIS § 11 lg 2 p 3 ja § 12 lg 1) või jälgivad kohaliku tähtsusega massiteabevahendeid (PES § 12 lg 1).

Seega, kui planeeringu koostamise korraldaja lähtus rangelt PES-st ja PIS-st, siis avalikes huvides tegutsevad keskkonnaühendused, kes ei tegutsenud planeeringu koostamise korraldajaga samas maakonnas, võisid jääda planeeringumenetlusse kaasamata või kaasati menetluse hilises staadiumis. Sellise võimaluse tõenäosus suurenes märgatavalt PIS kehtima hakkamisega

⁶ PES § 12 lg 1: Ministeerium, maavalitsus või kohalik omavalitsus tutvustab iga tema poolt algatatud planeeringu eesmärgi vastavalt kas üleriigilistes, maakondlikes või kohalikes massiteabevahendites kuu aja jooksul pärast planeeringu algatamise otsuse tegemist.

(01.01.2003), mil kaotati SMH kohustus planeeringutele ning kadus huvitatud isikute kaasamisvõimalus ka SMH raames.

Ninase poolsaare ÜP ja Saaremaa sadama DP algatamistest keskkonnaühendusi ei teavitatud, kuigi huvitatud keskkonnaühendused olid samad, mis paar aastat varem Undvasse süvasadama rajamise puhul (K.Vaarmari, kirjal.). Kõige varem sai Tammele süvasadama rajamise kavatsustest teada EOÜ, kes juba enne ÜP ja DP algatamise otsuseid saatis AS-le Tallinna Sadam ja Mustjala vallavalitsusele kirja, kus juhtis tähelepanu Küdema lahe rahvusvahelisele tähtsusele linnustiku kaitse seisukohast. ERL sai DP algatamisest ja DP algatamise avalikust koosolekust teada ajalehe Meie Maa ajakirjanikult detsembris 2002. 29.01.2003 toimunud avalikul koosolekul, millest võttis osa ka ERL-i esindaja L. Keerberg, selgus, et tegemist oli hoopis ÜP-d tutvustava avaliku koosolekuga. ELF kuni märtsini 2003 protsessis ei osalenud (K.Vaarmari, kirjal.).

Üldplaneeringu kahest ja DP ühest kehtestamisest teavitas Mustjala Vallavalitsus ELF-i vastavalt korrale, kuid kehtestamise otsuseid Vallavalitsus kirjadele ühelgi juhul ei lisanud (K. Vaarmari, kirjal.). See tingis vajaduse esitada Vallavalitsusele täiendavad teabenõuded kehtestamisotsuste saamiseks (dok 13). PIS § 20 lg 2 kohaselt teatab planeeringu koostamist korraldav kohalik omavalitsus oma seisukoha planeeringu avaliku väljapaneku ajal kirjalikke ettepanekuid ja vastuväiteid esitanud isikutele kahe nädala jooksul pärast planeeringu avaliku väljapaneku lõppemist. ELF ja ERL poolt Mustjala Vallavalitsusele saadetud 9-st ettepanekust ja vastuväitest vastas Mustjala Vallavalitsus vabas struktureerimata vormis 8-le. Mustjala Vallavalitsus täitis, kuigi veidi hilinenult, PIS-st tulenenud nõuet tutvustada ajalehes esitatud ettepanekuid ja vastuväiteid, siis ELF-i ja ERL-i poolt esitatud vastuväiteid ajalehes ei kajastatud (dok 4).

Mustjala Vallavalitsus ja ka Saare Maavalitsus tegid esitatud ettepanekutele ja vastuväidetele seisukohtade esitamises vea selles, et võtsid seda tõenäoliselt kui pelgalt vormilist seadusest tulenevat kohustust ega suhtunud sellesse sisuliselt. Antud juhul viis Mustjala Vallavalitsuse ja ka Saare Maavalitsuse suutmatus piisava põhjalikkusega ning ammendavalt keskkonnaühenduste poolt esitatud vastuväidetele vastata selleni, et keskkonnaühendused pöördusid mitme tõstatatud probleemküsimusega kohtusse. Kuigi Pärnu Halduskohus ei võtnud arvesse ühtegi nendest probleemküsimustest, viibis ÜP kehtestamine üle poole aasta.

Suhtluses ELF-i ja Mustjala Vallavalitsuse vahel võib täheldada mõistetamatut vastutulematust. Nii ÜP-s kui DP-s oli mitmes kohas kasutatud sadama positiivsete sotsiaal-majanduslike mõjude kirjeldamiseks AS-i ESP Engineering tööd „Saaremaa Läänesadam – eeltasuvusuuring“. ELF ja ERL avaldasid soovi nimetatud tööga tutvuda alates 20.05.2003, mil nad esitasid ÜP-le ettepanekuid. Keskkonnaühendused pidasid seda tööd PIS § 18 lg 8 kohaseks planeeringuga seotud materjaliks ja informatsiooniks, mis on kohaliku omavalitsuse kui planeeringu koostamise korraldaja käsutuses ja millele peab olema tagatud huvitatud isikute juurdepääs (dok 1 ja 8). Mustjala Vallavalitsus ega Saare Maavalitsus eeltasuvusuuringule juurdepääsu ei võimaldanud.

Mustjala Vallavalitsuse (s.o planeeringute koostamise korraldaja) hinnangul polnud eeltasuvusuuring seotud ÜP-ga, polnud selle osaks ega olnud selle tõttu ka Vallavalitsuse käsutuses (dok 2). DP vastuväidetele vastates lisas, et eeltasuvusuuring ei kuulu DP koosseisu, vaid on AS Tallinna Sadam ja AS Saarte Liinid vaheline dokument (dok 11). Maavalitsus lisas, et KOV peab tagama juurdepääsu materjalidele, mis on planeeringu avaliku väljapaneku ajal KOV-i käsutuses, kuid eeltasuvusuuring olevat AS-le Tallinna Sadam kuuluv äriplaaniga seonduv dokument ning seda pole Mustjala vallale edastatud (dok 15). Vastuses ÜP kohtukaebusele teatas Mustjala Vallavalitsus, et keskkonnaühendustel oli võimalus uuringuga tutvumiseks, kuna uuringu tellija ja koostaja andmed olid kasutatud kirjanduse loetelus esitatud (dok 96). Viimane väide on vaid pooltõest – ELF sai uuringu tõepoolest lõpuks pöördudes töö tellija (AS Tallinna Sadam) poole oktoobris 2003. Teisalt eeltasuvusuuringu koostaja AS ESP Engineering, kes oli ühtlasi mõlema planeeringu koostaja, sisuliselt keeldus uuringu edastamisest keskkonnaühendustele⁷ (dok 11).

Pärnu Halduskohus leidis sarnaselt valla- ja maavalitsusele, et ÜP tekstis kasutatud kirjandus ei kuulu avalikule väljapanekule minevate materjalide hulka ning vajadusel võib huvitatud isik selle tööga tutvuda raamatukogude või koostajate vahendusel (dok 96). 27.01.2004 Ninase poolsaare üldplaneeringu kehtestamise otsuses oli seevastu kirjas, et Mustjala Vallavalitsus oli nimetatud tööga tutvunud (dok 13).

⁷ Väljavõte detailplaneeringu koostaja vastustest ELF-i DP vastuväidetele: „Viited eeltasuvusuuringule on sarnaselt Ninase poolsaare üldplaneeringu menetluse käigus toodud vastuväidetes ja nendele vastustes maavalitsuse poolt aktsepteeritud ja mingit seaduserikkumist ei ole täheldatud“.

4. TAMME SADAMA VEE ERIKASUTUSLOA JA SADAMAPASSI MENETLUSTE ANALÜÜS

Järgnevat esitatud peatükkides käsitletakse Saaremaa Tamme sadama vee erikasutusloa menetluse, sh keskkonnamõju hindamise menetluse, neid aspekte, mis andsid otsusetegijale olulist infot teatud otsuste tegemiseks. Sadama rajamise menetluse ainus keskkonnamõju hindamine viidi läbi vee erikasutusloa menetluse raames, kuid seda aruannet kasutati ka mitmetes teistes menetlustes, sh ka sadamapassi väljastamise menetluses.

4.1 Huvipooled Undva ja Tamme sadama KMH menetlustes

Saaremaale süvasadama rajamise protsess sai alguse juba 1999. aastal, mil Vilsandi Rahvuspargi lähedusse Tagamõisa poolsaarele Undvasse sooviti ehitada kruuisisadam (Riiberg, 2003). Suurte keskkonnariskide ja ebapiisava keskkonnaekspertiisi tõttu kaebas EOÜ sadama detailplaneeringu heakskiitmise otsuse Saare Maakohtusse ning pikk kohtumenetlus sundis Kihelkonna Vallavalitsust detailplaneeringu lõpuks tühistama. Kuna esimesel katsel süvasadamat Saaremaa loodeossa ei suudetud rajada, siis olid sadama rajamise pooldajate ootused seotud süvasadama rajamisega Mustjala valda Tammele. Avalik huvi Undvale süvasadama rajamise vastu ei vaibunud ka Tammele süvasadama kavandamise ajaks.

Eesti KMH praktikas on välja kujunenud teatud huvitatud isikute grupid, kes on kõige sagedamini KMH-sse kaasatud (Peterson 2007). Nende põhjal on eristatud 10 huvitatud isikute kategooriat, kuid Undva ja Tamme sadamate kavandamise protsesside põhjal sai juurde lisada veel kaks kategooriat – rahvusvahelised organisatsioonid ning avaliku elu tegelased. Menetlusosaliste kategooriad ning menetlusosalised Undva ja Tamme sadamate rajamise menetlustes on toodud lisas 4.

Undva ja Tamme menetlusosaliste võrdlemisel paistavad silma mõned erinevused. Undva protsessi kohta puudub informatsioon, et selles oleksid osalenud teised Saaremaa kohalikud omavalitsused, Keskkonnainspeksioon, kohalike elanike formaalsed ja mitteformaalsed ühendused ning uurimisinstituudid. Seevastu Tamme protsess erines selle poolest, et rahvusvahelised organisatsioonid polnud menetlusse kaasatud. Kuid mõningatele erinevustele vaatamata oli mõlema menetluse ühiseks jooneks erakordselt suur erinevatesse kategooriatesse kuuluvate

menetlusosaliste arv. 12 väljapakutud huvipoolte kategooriast osales Undva protsessis esindajaid vähemalt 9-st kategooriast ja Tamme protsessis 11-st kategooriast (Riiberg 2000; Keerberg & Peterson, 2006; vt lisa 4). Keerbergi ja Petersoni (2006) läbi viidud 27 KMH menetluse valikuringust selgus seevastu, et enamasti olid menetlusosalisteks vaid arendaja, KMH ekspert, KOV esindaja, KKT ja/või KKM esindaja ning kohalikud elanikud, ehk 5 huvipoolte kategooriat.

Undva sadama rajamise protsessis K. Riibergi (2000) hinnangul kindlapiirilist avalikkuse kaasamist ei toimunud, vaid pigem oli tegemist avalikkuse informeerimisega (ajalehekuulutused, artiklid) algatatavast protsessist, töö avalikustamisest ning valmimisest. Toimunud avalikke väljapanekuid ja avalikke arutelusid ei saanud pidada avalikkusega konsulteerimiseks, sest need toimusid töö teostamise liiga hilisel etapil – vahetult enne valmimist. Üldsuse arvamusega arvestamise kohta Undva protsesside raames kindlad tõendid puudusid, kuid K. Riiberg möönis, et kaasamine vastas üldjoontes tollal kehtinud seadusandlikele nõuetele.

Tamme sadama rajamise menetluse ajaks olid õigusaktid täienenud kas või näiteks Århusi konventsioonist tulenevate nõuetega. Samuti andsid KeHAS (2000) ja HMS (2001) üheskoos paremad juhised avalikkuse kaasamiseks. Informeerimisel oli Tamme protsessiski oluline roll. Erinevate menetlusosaliste informeerimise viisid on toodud tabelis lisa 4. Tabelist selgub, et otseselt kirjaga teavitati olulistest menetluse osadest nelja isikute kategooriat ning meedia (ennekõike ajalehed) kaudu teavitati kõiki ülejäänuid. Samuti on esitatud ettepanekute arvestamise ja mittearvestamise kohta olemas kindlad tõendid. Siiski esines avalikkuse kaasamises mitmeid probleeme, mida käsitletakse täpsemalt magistritöö teistes peatükkides.

K. Riiberg (2000) jagas Undva süvasadama menetluses osalenud huvigrupid sadama pooldajateks ja mittepooldajateks. Süvasadama ehitusse skeptiliselt suhtunud huvigruppide arvamust mõjutas peamiselt keskkonna- ja looduskaitseliste argumentide olulisus, sadama kui regionaalarengut päästvasse mõjusse mitteuskumine, sadama võimalik halb sotsiaalkultuuriline mõju elukeskkonnale (turistid, elulaadi muutumine), alternatiivsete asukohtade pooldamine, riigi maine võimalik langus, ettevõtmise sotsiaal-majandusliku riski suureks hindamine. Undvasse süvasadama ehituse pooldajate arvamust mõjutas enim usk regionaalsesse arengusse sadamaehituse läbi, usk isikliku majandusliku kasu saamise, usu puudumine alternatiivsetesse võimalustesse regionaalse arengu tagamiseks, uskmatus sadamaga kaasnevasse keskkonnariski, alternatiivsete sadamakohtade välistamine.

Tamme süvasadama rajamises osalenud huvigrupid võis niisamuti kaheks jagada, kuid mööndusega, et Undva menetluse ajal esinenud kontrastselt must-valge suhtumine oli asendunud mõneti hall-valge suhtumisega. See tähendab, et sadama suhtes skeptilised huvirühmad polnud enam niivõrd kategooriliselt sadama ehitamise vastu, vaid olid nõus sadama ehitamisega teatud tingimustel. Suhtumiste muutumist hall-valgeks näitas seegi, et peamised vastaspooled (keskkonnaühendused ja arendaja) püüdsid mitmel korral leida mõlemale poolele sobivat kompromissvarianti. Paraku kompromissi ei saavutatud, kuid Undva protsessis isegi ei püütud probleeme üheskoos lahendada (Riiberg 2000).

Küllaltki erakordne oli nii Undva kui Tamme sadama puhul asjaolu, et kohalikel elanikel puudus nn NIMBY-sündroom, st nad olid mõlemal juhul peaaegu üksmeelselt süvasadama ehitamise poolt, mistõttu nende positiivsetele huvidele apelleerisid tihti nii planeeringute korraldaja kui KMH ekspert. Tõenäoliselt tulenes see asjaolust, et keskkonnaühenduste poolt välja toodud olulistest negatiivsetest keskkonnamõjudest (sh negatiivne mõju talvituvale kirjuhahale) ei olnud ükski selline, mis oleks halvendanud kohalike elanike elukvaliteeti, vaid pigem vastupidi.

Nii Undva kui Tamme sadama rajamise KMH menetlustes oli avalikkuse huvi erakordselt suur. Kui Undva KMH menetluses toimus pigem avalikkuse informeerimine kavandatavast tegevusest, siis Tamme KMH menetluses prooviti tulenevalt Århusi konventsiooni ratifitseerimisest avalikkust ka kaasata. Peamisteks kavandatava tegevuse vastustajateks olid keskkonnaühendused, kes panid kahtluse alla sadama vajalikkuse, pooldajateks aga kohalikud elanikud, kes nägid kruisisadama rajamises vaid positiivseid mõjusid.

4.2 Vee erikasutusloa menetluse algatamine

Dokumentidest nähtub, et Tallinna Sadam faksis 07.02.2003 Keskkonnaministeeriumile kirja, milles taotles Küdema lahe läänekaldale Saaremaa sadama rajamiseks KMH algatamist vee erikasutusloa saamiseks (dok 12). Saadetud kirjaga oli kaasas vaid keskkonnamemorandum, kuid muud vee erikasutusloa taotluse kohustuslikud lisad puudusid. Kuigi Tallinna Sadam esitas Keskkonnaministeeriumile nõuetele mittevastavad VEK taotluse materjalid, võttis KKM loa taotluse „pool-menetlusse“ – taotluse alusel algatati KMH menetlus, kuid ametlikult vee erikasutusloa menetlusest ei teavitatud.

12.02.2003 täitis Keskkonnaministeerium keskkonnamemorandumi B-osa ning teatas kirjaga Keskkonnainspeksioonile, Saaremaa KKT-le, Saare Maavalitsusele ja Mustjala Vallavalitsusele KMH algatamisest (dok 23). 18.02.2003 teavitas keskkonnaminister Tallinna Sadamat KMH algatamisest ning lisas, et vee erikasutusloa saamiseks tuleb Tallinna Sadamal „lisaks esitatud materjalidele edastada edasiseks menetlemiseks nõuetekohane vee erikasutusloa taotlus vastavalt Keskkonnaministri 26. märtsi 2002. a. määruse nr. 18 (RTL 2002, 48, 664) paragrahvidele 5 ja 8“ (dok 52, 84). Nimetatud määruse § 5 sätestab kõikide vee erikasutuslubade taotlemiseks vajalikud materjalid ning § 8 sätestab muuhulgas veekogude süvendamiseks vajaliku vee erikasutusloa taotlemiseks vajalikud materjalid.

Keskkonnaministri määruse §-s 5 toodud materjalidest puudus selle §-i punktis 1 nimetatud asjakohane avaldus ning teave Eesti majanduse tegevusalade klassifikaatori koodi (EMTAK) kohta. Muud informatsiooni oli võimalik leida keskkonnamemorandumist, välja arvatud § 5 p-d 6, 7, ja 9, mis eeldasid tehnilise projekti olemasolu, kuid mis keskkonnamemorandumi esitamise ajaks polnud valminud. §-s 8 sätestatud materjale veebruaris 2003 AS Tallinna Sadam tõenäoliselt ei esitanud.

KMH programmi arutelu protokollist (19.02.2003) selgub, et algselt esitatud keskkonnamemorandumis esinesid vead punktides 2.1 (vee tarbimine tegevuse piirkonnas) ja 2.5 (maainese kaevandamine veekogust) (dok 30). Selles keskkonnamemorandumis, mis oli lisatud „Saaremaa sadama rajamise KMH“ aruandele, ning KKM-st teabenõudega (23.04.2007) saadud ja väidetavalt 07.02.2003 esitatud keskkonnamemorandumis nimetatud vead puuduvad (dok 50, 12). Järelikult esitas AS Tallinna Sadam keskkonnamemorandumi kahel korral.

Keskkonnaministeerium ei seadnud AS-le Tallinna Sadam saadetud kirjas puuduvate materjalide esitamiseks tähtaega. AS Tallinna Sadam saatis Keskkonnaministeeriumile täiendavad materjalid ligi 4 kuud pärast kirja saamist - 20.06.2003 (dok 50). Täiendavates materjalides oli käsitletud määruse §-s 5 esitatud nõudeid, kuid autoril puuduvad andmed §-s 8 esitatud nõuete täitmise kohta. Tõenäoliselt saadeti Keskkonnaministeeriumile ühtlasi ka parandatud keskkonnamemorandum.

Vee erikasutusloa menetlemisel tehti mitmeid vigu, mis kõik olid seotud avalikkuse teavitamise ja kaasamisega. Veeseaduse § 9¹ kohaselt pidi Keskkonnaministeerium teatama vee erikasutusloa

menetlusse võtmisest 21 päeva jooksul alates taotluse saabumisest. Taotlus saabus Keskkonnaministriumisse 07.02.2003, kuid teavitamise tähtajaks, s.o hiljemalt 28.02.2003, VEK taotluse menetlusse võtmise teadet ei avaldatud. Põhjus seisnes tõenäoliselt AS-i Tallinna Sadam suutmatutes saata Keskkonnaministriumile mõned vee erikasutusloa taotluse materjalid (näiteks nõuetekohane avaldus) piisavalt kiiresti, s.o enne avaliku teavitamise tähtaja saabumist. Ilmsete puudulike taotlusmaterjalide tõttu ei hakanud KKM olemasolevaid materjale avalikule välja-panekule panema.

Kuigi Saaremaa sadama rajamise vee erikasutusloa menetlusse võtmisest avalikkust nõuetekohaselt ei teavitatud, võeti taotlus 12.02.2003 siiski menetlusse (dok 84). Kuigi loa menetlusse võtmisest avalikult ei teatatud sai I. Pakkoneni kinnitusel (kirjal.) vee erikasutusloa taotlusega ja keskkonnamõju hindamise algatamise otsusega Keskkonnaministriumis tutvuda.

Pärast vee erikasutusloa taotluse lisamaterjalide esitamist 20.06.2003 teatas Keskkonnaministrium Saaremaa sadama VEK taotluse esitamisest ja vaikimisi seega ka menetlusse võtmisest 12.08.2003 (www.ametlikudteadaanded.ee). Selleks ajaks oli möödunud üle poole aasta loa taotluse tegelikust saabumisest ning 53 päeva loa taotluse lisamaterjalide saabumisest (vt lisa 5). 12.08.2003 algas ametlikult kolmekuine vee erikasutusloa taotlusele ettepanekute ja vastuväidete esitamise tähtaeg, mis tõi kaasa taotluses kirja pandud vee erikasutusloa soovitud kehtivusaja kestuse olulise muutumise. Taotluses sooviti luba perioodiks august 2003 kuni detsember 2004. Kuigi lisamaterjalide esitamise ajal oli selge, et luba selleks perioodiks saada ei ole enam võimalik, ei muutnud AS Tallinna Sadam siiski nimetatud perioodi äsja esitatud avalduses. KKM väljastas AS-le Tallinna Sadam vee erikasutusloa 15.03.2004 ning päev hiljem teavitati sellest Ametlikes Teadaannetes (www.ametlikudteadaanded.ee).

Vee erikasutusloa taotlus esitati kiirustades ja läbimõtlematult. Olulisem sellest, et taotlusmaterjalid olid ebapiisavad ning et neid ei suudetud mõistliku aja jooksul esitada, on asjaolu, et loa taotleja isegi ei teadnud, milliseid olulise keskkonnamõjuga tegevusi sadama rajamisel hakatakse teostama. See tingis vajaduse muuta keskkonnamemorandumit. Loa menetlusse võtmisest teatati pool aastat pärast loa alusel KMH algatamist ja ligi 3 kuud pärast KMH aruande esmaversiooni valmimist.

4.3 KMH algatamine ja KMH programmi menetlemine

Saaremaa sadama rajamise KMH algatamise otsuse kuupäeva osas on valitsenud küllaltki suur segadus, kuna eri dokumentides ja kirjades on toodud erinevaid variante (dok 52, 84, 23, 22). Varasem algatamise kuupäev – 07.02.2003 – on toodud KMH aruande lisade hulgas olnud R. Raudsepa (KKM keskkonnakorralduse osakond) 27.06.2003 kirjas R. Annusele (KKM õigusosakond), kuid ilmselt aeti kuupäev siiski segi keskkonnamemorandumi esitamise kuupäevaga (dok 52). Hiliseimaks KMH algatamise kuupäevaks on KKM-i poolt ELF-le saadetud KMH aruande heakskiitmise teates nimetatud 18.02.2003, kuid seegi pole korrektne, kuna sel kuupäeval teavitati KMH algatamisest ja esitatud vee erikasutusloa taotluse materjalides esinenud puudustest AS-i Tallinna Sadam (dok 84).

Valdavalt viitavad dokumendid sellele, et KMH algatati AS-i Tallinna Sadam esitatud esialgse keskkonnamemorandumi alusel 12.02.2003, mil KKM-s täideti keskkonnamemorandumi B-osa ja KMH algatamisest teavitati kirjalikult KeHAS §-s 16 nimetatud osapooli (dok 23, 84). Seda kuupäeva peetakse KMH algatamise kuupäevaks ka KMH programmis ja aruandes (dok 34; AS Tallmac, 2003).

Lisaks erinevatele väljapakutud KMH algatamise kuupäevadele tekitas kuupäeva osas segadust asjaolu, et KMH algatamise teates puudus viide algatamise kuupäevale ning KMH programmi avalik väljapanek kestis alla nädala (13.02.—19.02.2003). KeHAS-e kehtivuse ajal oli tüüpiline, et KMH algatamisest teavitati KMH programmi avalikustamise teates ning algatamisest eraldi teatamine Ametlikes Teadaannetes oli pigem erand kui reegel (Keerberg & Peterson, 2006). Toonane KMH avalike teadete esitamise kord algatamise kuupäeva avalikustamist ei nõudnud. Seevastu KeHAS-s nõutud vähemalt kahe nädala pikkusest avaliku väljapaneku ajast peeti küllaltki täpselt kinni ning erandeid oli vähe (Keerberg & Peterson, 2006).

AS-st Tallmac faksiga saadetud KMH programmi eelnõu saabus Keskkonnaministeriumisse 12.02.2003, s.o samal päeval, mil KKM teavitas algatamise otsusest kirjalikult kõiki KeHAS §-s 16 nimetatud osapooli. Päev hiljem avaldati teade Ametlikes Teadaannetes KMH programmi avaliku arutelu toimumise kohta 19. veebruaril 2003. HMS § 49 tõlgenduse kohaselt pidi KMH programm avalikul väljapanekul olema vähemalt 14 päeva. Kuigi avalik väljapanek pidanuks kestma kuni 27.02.2003, oli tegelikkuses Saaremaa sadama rajamise KMH programm avalikul

väljapanekul 6 päeva, kuni avaliku arutelu toimumiseni 19.02.2003. a Mustjala vallas Saaremaal. Tõenäoliselt sooviti ühendada varem kokku lepitud Ninase poolsaare üldplaneeringut tutvustav arutelu ja KMH programmi arutelu.

Kuigi objekti olulisust ja avalikkuse suurt huvi arvestades oli avaliku väljapaneku kestvus pretsedenditult lühike ja vastuolus KeHAS-ga, ei piiranud see näiliselt kuigivõrd avalikkuse osalemist. Programmi avalikust arutelust Mustjala vallas võttis osa 35 huvitatud isikut (dok 30). Samuti esitati väljapanekul olnud programmile keskkonnaühenduste poolt ettepanekuid ja vastuväiteid ning programmi arutelu protokollist selgub, et AS-i Tallmac esindaja lubas arvestada ka arutelule järgnenud nädala jooksul esitatud ettepanekuid (dok 24, 29, 30). Samuti ei esitanud keegi kaebust selle kohta, et ta ei saanud KMH programmi eelnõu arutelul õigeaegselt osaleda või oma ettepanekuid esitada. K. Vaarmari (kirjal.) väitel ei tähendanud kaebuse esitamata jätmine seda, et avaliku väljapaneku kestus oleks olnud piisav, kuna KMH algatamise ja programmi staadiumis valitses keskkonnaorganisatsioonide hulgas kohati suur arusaamatus, millega selle KMH puhul üldse tegemist on.

KMH ekspert arvestas olulisel määral esitatud ettepanekutega ning saatis täiendatud KMH programmi KKM-i heaks kiitmiseks (dok 26). KKM polnud täiendatud KMH programmiga rahul ning enne kui KKM 06.05.2003 Saaremaa sadama rajamise KMH programmi heaks kiitis, pidi KMH ekspert programmi täiendama kokku veel neljal korral (dok 27, 31, 34, 37). KMH programmi viienda versiooni heaks kiitmise otsuse ja KMH aruande esialgse variandi KKM-le saatmise vahele jäi 17 päeva (dok 40).

Kuigi KKM oli algusest peale seisukohal, et vee erikasutusloa taotlus oli puudulik, algatati siiski KMH. Kuigi KMH algatamine ei saanud mingilgi määral kellegi huvisid kahjustada, ei olnud mitmetele huvitatud isikutele (s.o keskkonnaühendustele) selge, millise haldusakti menetluse raames KMH siiski algatati - kas DP või vee erikasutusloa raames.

4.4 Ametliku kirjavahetusega seotud probleemid

KMH menetluse käigus kujunes ootamatult küllaltki oluliseks protsessi viivitajaks aeglane kirja- posti teel toimunud suhtlemine. Kui eeldada, et kirjad postitati hiljemalt kirja koostamisele järgneval päeval, ja et Eesti-sisene kiri toimetati postituskohast adressaadini 2 tööpäeva jooksul

ning saabunud kiri registreeriti saabumise päeval, pidanuks kirja saatmise teekond aega võtma kõige enam 3 tööpäeva. Küllaltki tihti jäid 3 tööpäeva sisse ka kaks puhkepäeva, mille tulemusena võis kolmapäeval allkirjastatud kiri jõuda adressaadini alles järgmise nädala esmaspäeval, s.o. ligi nädal hiljem.

HMS § 49 lg 1 kohaselt tuli ettepanekud ja vastuväited esitada menetlust läbiviivale haldusorganile, milleks oli antud juhul KKM. ERL saatis 09.06.2003 ja 24.10.2003 KMH aruannete täiendamiseks esitatud ettepanekud Mustjala Vallavalitsusele, kes saatis kirjad edasi KKM-le, kellele olekski tulnud ettepanekud saata. Põhjus, miks ERL oma ettepanekud ja vastuväited 09.06.2003 Mustjala Vallavalitsusele saatis, seisnes tõenäoliselt Ametlikes Teadaannetes ilmunud KMH esialgse aruande valmimise teates, kuna selle kohaselt võis ettepanekud saata nii Mustjala Vallavalitsusele kui Keskkonnaministeeriumile.

ERL-i 09.06.2003 saadetud ettepanekud KMH aruande täiendamiseks jõudsid läbi Mustjala valla KKM-i 8 päevaga. KKM saatis kõik laekunud ettepanekud ja vastuväited Tallinna Sadamale ja Tallmacile edasi 18.06.2003. Kuigi viimati mainitud kirja adressaatideni jõudmise kuupäev pole teada, võib eeldada, et ettepanekud jõudsid isikuteni, kes neid analüüsima, kaaluma ja neile vastama pidid, pooleteisenädalase hilinemisega.

Sügisel 2003 toimus kirjavahetus veelgi aeglasemalt. 24.10.2003 postitasid oma ettepanekud KMH aruandele ELF ja TTÜ Meresüsteemide Instituut, mis jõudsid KKM-i vastavalt 3 ja 1 päevaga. KKM ei saatnud neid arendajale ja KMH eksperdile kohe edasi, vaid alles 07.11.2003. Kuigi täiendatud aruande valmimise teates oli märgitud ettepanekute adressaadina vaid Keskkonnaministeerium, saatis ERL oma ettepanekud siiski Mustjala Vallavalitsusele. ERL-i Mustjala kaudu KKM-le ning EOÜ otse KKM-le 24.10.2003 saadetud ettepanekud saatis KKM arendajale ja eksperdile edasi 12.11.2003. Seega kestis ettepanekute jõudmine lõpliku adressaadini (AS Tallmac) kuni 3 nädalat (dok 66, 67).

Kuigi HMS ega KeHAS ei kohustanud ettepanekuid ja vastuväiteid esitama lisaks otsustajale ka otse KMH eksperdile ja arendajale, polnud see samas ka keelatud. Kuivõrd otsustaja (KKM) roll oli antud juhul vaid ettepanekute kogumine ja edasi saatmine, oleksid 4 ettepanekute esitajat võinud saata koopiad kirjadest ka otse KMH eksperdile ja arendajale.

Kirjade ja muude dokumentide liikumise kiirus menetlusosaliste vahel ja kättetoimetamise viisid olid üldised, mitte vaid ettepanekute ja vastuväidete esitamisega seotud probleemid. Autoril on andmeid 25 kirja posti teel saadetud KMH menetluse kirja liikumiskiiruse kohta, mis olid teel aadressaadini kokku 83 päeva. Kuigi need kirjad polnud omavahelises lineaarses põhjuslikus seoses ning ei saa väita, et KMH menetlus oluks elektroonilist kirjavahetust kasutades 83 päeva lühem, võis see olla üheks põhjuseks arendaja tegevuse kõrval, miks Saaremaa sadama rajamise KMH menetlus pikenes küllaltki märkimisväärselt.

Kuigi elektroonilise kirjavahetusega saanuks võita kümneid päevi, siis kindlasti ei saa väita, et KMH osapooled kasutasid aeglast ametlikku kirjavahetust menetluse sihipäraseks aeglustamiseks. Toona kehtinud HMS § 5 kohaselt oli elektrooniline asjaajamine haldusmenetluses võrdsustatud kirjaliku asjaajamisega ning HMS § 25 sätestas, et haldusakti või muu dokumendi võis kätte toimetada ka elektrooniliselt. Ametliku e-kirja saatmise eelduseks oli siiski digitaalallkirja olemasolu, kuna tavalist e-kirja juriidiliselt ametliku kirjana ei käsitletud. K. Vaarmari (kirjal.) väitel polnud toona kogemust, kas näiteks võimaliku kohtuvaidluse korral digitaalallkirjastamata e-kirjad tõendina kõlbaksid. Digitaalallkirja andmiseks on aga vaja spetsiaalseid seadmeid, mida Saaremaa sadama rajamise menetluse ajal ELF-l polnud (K. Vaarmari, kirjal.). K. Vaarmari väitel kasutati seega ametliku asjaajamise korrektsuse ja hilisema tõendamise võimalikkuse huvides kirjade saatmist tähtsustatud postiga. Tõenäoliselt puudusid vastavad digitaalallkirjastamist võimaldavad seadmed ka Mustjala Vallavalitsusel ja teistel huvipooltel, kuid täpsem teave autoril puudub.

Mil määral kirjade liikumises esines pahatahtlikke ja mil määral menetluses osalenud organisatsioonide haldussuutmatusest tingitud seisakuid info edastamises seda vajavatele osapooltele, pole võimalik kuigi ammendavalt välja tuua. Siiski tekkis mõne kirja puhul kahtlusi, et kirjade ärasaatmisega on tahtlikult viivitatud. Näiteks saabusid KKM-i seisukohad ELF-i järelepärimises esitatud küsimustele 68 päeva pärast järelepärimise tegemist (01.08. – 08.10.2003). Järelepärimise vastuse (dok 60) sisu ajakohasusest jääb mulje, et KKM seisukohad valmisid vähemalt kuu aega varem. Näiteks KKM seisukohtade lk 6 punktist 11 saab järeldada, nagu poleks AS Tallmac 8. oktoobriks Saaremaa sadama rajamise KMH aruannet veel täiendanud. Samas oli Tallmac jõudnud selleks ajaks KKM-le täiendatud aruannet saata kahel korral. Seega, kui arvestada järelepärimise vastuse ajakohasust, KKM-i aktiivset kirjavahetust arendaja ning KMH eksperdiga septembris-oktoobris ning fakti, et seisukohtade saatmise kuupäeval (08.10.2003) avaldati Ametlikes Teada-

annetes teade täiendatud aruande valmimisest, on põhjust oletusteks, et vastus ELF-i järelepärimisele valmis vähemalt 26 päeva enne selle ärasaatmist.

Teiseks näiteks on Saaremaa sadama rajamise KMH aruande heakskiitmisest teatamine veebruaris 2004 (dok 72, 73, 74). 05.02.2004. a saatis KKM Tallinna Sadamale kirja, millega olid kaasas KKM lisandused Tallinna Sadama koostatud vastustele keskkonnaühenduste ettepanekute põhjal⁸. Kirjaga olid kaasas koopiad 03.02.2004. a TTÜ Mersüsteemide Instituudile (MSI) ja ERL-le saadetud vastustest ning 11.02.2004. a EOÜ-le ja ELF-le saadetavatest vastustest. KKM saatis 6 päeva hiljem, s.o. 11.02.2004 lisandustega vastused ELF-le ja EOÜ-le. Taoline olulise infoga viivitamine aga ei saanud olla põhjendatud. Teisest küljest võis viivitamine jätta ERL-le ja ELF-le rohkem aega kohtukaebuse esitamise vajalikkuse üle otsustamiseks.

E-kirjadele digitaalallkirja võimaldavate seadmete puudumise ja tavaliste e-kirjade segase õigusliku staatuse tõttu toimus ametlik kirjavahetus KMH osapoolte vahel tähtsuse postiga, mis oma aegluse tõttu pikendas KMH menetlust küllaltki oluliselt. Ettepanekute ning nende vastuste liikumine keskkonnaühenduste ja KMH eksperdi vahel võttis koos vahepeatustega aega ligikaudu nädalast kuni kahe kuuni. Mõne kirja puhul on tahtliku viivitamise ilminguid.

4.5 Ametlike teadete kvaliteet ja arusaadavus

Lubade algatamisest ja väljaandmisest ning KMH algatamisest, KMH programmi eelnõu ja aruande valmimisest teavitamine Ametlikes Teadaannetes (www.ametlikudteadaanded.ee) on oluline avalikkuse otsustusprotsessi kaasamise viis. Kuigi Ametlike Teadaannete efektiivsus huvitatud isikute kaasamisel on küllaltki küsitav, on erinevalt ajalehekuulutustest võimalik küllaltki hõlpsalt selle kaudu ametlike teadetega tutvuda. KMH teadete sisu polnud 2003-2004 aastatel sätestatud KeHAS-e vaid HMS § 47 lg 4 kohaselt. Kuigi KeHAS sätestas, et avalikult pidi teatama KMH algatamisest ja kaudselt nõudis ka KMH programmi avalikustamisest teatamist, siis HMS-s käsitletud kolm universaalsed nõuet ametlikele teadetele ei sobinud kuigi palju KMH algatamisest teatamiseks. Tõenäoliselt seepärast kujuneski tavaks, et KMH algatamisest ja KMH programmi avalikust väljapanekust ja arutelust teavitati ühes teates.

⁸ Tallinna Sadam saatis vastused keskkonnaühenduste ettepanekutele KKM-le juba 12.12.2003.

Saaremaa sadama rajamise protsessi vältel avaldati 5 ametlikku teadaannet, mille sisu piisavus ja vastavus tollal kehtinud nõuetele ning avalike teadete heale tavale ja KeHJS-e nõuetele on esitatud lisa 6. HMS § 47 kohastest nõuetest oli käesoleva KMH puhul kõige problemaatilisem taotluse sisu lühikirjelduse ehk kavandatava tegevuse kirjelduse nõue. Nimetus „Saaremaa sadama rajamise KMH“ oli võetud sõna-sõnalt keskkonnamemorandumi kavandatava tegevuse punktist. Paraku oli selline nimetus liiga üldine selleks, et oluks võimalik üheselt aru saada, millistele tegevustele vee erikasutusluba taodeldi. Sadama rajamiseks võib nimetada paljusid tegevusi alates süvendamisest, kaide rekonstrueerimisest, lainemurdja ehitamisest kuni kütuse- ja reisijate-terminalide ehitamiseni.

KMH algatamise ja KMH programmi avalikustamise teates piirduiti kavandatava tegevuse puhul vaid umbmäärase nimetusega ning samas puudus selle kirjeldus. KMH esialgse aruande valmimise teates oli kavandatavat tegevust küll mõnevõrra täpsustatud, kuid see oli siiski ebapiisav. Valesti ja eksitavalt oli nimetatud Saaremaa sadama rajamise KMH eesmärk, kuna turismi edendamine Saaremaal ei saanud kuidagi olla seotud vee erikasutusloa reguleerimisega. Viimaseks oli antud juhul kruisilaevade kai ehitamine. Kui lähtuda vee erikasutusloa reguleerimisest, võinuks Saaremaa sadama rajamise KMH eesmärk olla tõenäoliselt kruisilaevade kai ehitustöödega merekeskkonnale kaasnevate keskkonnamõjude hindamine.

Täiendatud KMH aruande teate puhul eeldati tõenäoliselt, et avalikkus teab, millega on Saaremaa sadama rajamise KMH puhul tegemist, sest peale endise ebamäärase nimetuse muu info kavandatava tegevuse ja aruandes tehtud täienduste kohta puudus. HMS-s sätestatud nõuetest oli kõigi KMH teadete puhul kõige paremini täidetud ettepanekute ja vastuväidete esitamise ning materjalide väljapaneku aeg ja koht. Erandiks oli KMH programmi avalikustamise teade, kus puudus informatsioon ettepanekute esitamise tähtaja ja materjalidega tutvumuse aja kohta.

Kuigi HMS-ga polnud nõutud, oli kõikides KMH teadetes informatsioon otsustaja kohta kaudselt (KKM kontaktid olid olemas, kuid polnud nimetatud otsustajana) olemas, samuti KMH eksperdi nimi ning avaliku arutelu kuupäev, kellaaeg ja koht. Osades teadetes olid kirjas ka arendaja nimi ja kontaktandmed. Olulisematest HMS-ga mittenõutud nõuetest puudusid teadetes andmed tegevusloa taotluse saabumise ja algatamisotsuse tegemise kuupäeva kohta, mille põhjal saanuks hinnata otsustaja tegevuse vastavust menetlusnõuetele. Lisaks puudus KMH algatamise teates KeHAS §-i 6 kohane motivatsioon, st millise sätte alusel KMH algatati.

Saaremaa sadama rajamisega seotud vee erikasutusloa taotlemisel avaldati kaks ametlikku teadaannet, mille sisu piisavus ja vastavus tollal vee erikasutusloa avalikele teadetele kehtinud nõuetele ning heale tavale on esitatud lisa 6. Vee erikasutusloa algatamisest ja väljastamisest teatamist käsitles Veeseaduse § 9¹. Mõlemad Saaremaa sadama rajamisega seotud teated olid lakoonilised ja küllaltki puudulikud ning ei vastanud Veeseaduses sätestatud nõuetele ega heale tavale. VEK-ga seotud teadetes puudus täielikult teave VEK reguleerimiseseme kohta ning kirjas oli vaid ebamäärane „Saaremaa sadama rajamine“, mis tulenes keskkonnamemorandumist. Algatamise teates oli olemas teave loa taotleja nime ja kontaktandmete kohta, nagu Veeseaduses nõutud. Samas puudus teadetes Veeseadusega mittenõutud teave loa taotluse ja väljastatud loa tutvumise aja kohta (lisa 5). Asjakohastest, kuid mittekohustuslikest nõuetest puudusid algatamise teates ka VEK taotluse saabumise ja menetlusse võtmise, taotlemise ajaperioodi ning ettepanekute ja vastuväidete esitamise võimaluse ja aja kohta. Sellised puudused võisid oluliselt halvendada avalikkuse kaasamist otsustusprotsessi viisil, nagu Århusi konventsioon seda ette näeb.

Saaremaa sadama rajamise menetluse ajal avaldatud viis ametlikku teadet ei vastanud kõikidele toonastele suhteliselt vähenõudlikele nõuetele. Lisaks info puudumisele esines ka eksitavat informatsiooni. Kui võrrelda neid viit ametlikku teadet KeHJS-s sätestatud nõuete taustal, siis tulevad puudused eriti silmatorkavalt esile.

4.6 Sadamapassi menetlemine

Saaremaa sadam avati pidulikult 16.06.2006 vaatamata sellele, et Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium (MKM) polnud sadamale väljastanud sadamapassi, mis annab õiguse avada sadam laevaliikluseks ja sadama funktsionaalseks tegevuseks (Päärt, 2006; dok 90). Sadamapassi eelnõu valmis juunis 2006, kuid KKM jättis 29.06.2006 kirjaga eelnõu kooskõlastamata, viidates vajalike keskkonnaalaste piirangute puudumisele ja navigatsiooniperioodi liigsele pikkusele sadamapassi eelnõus (dok 90). Sadamapassi puudumisele vaatamata alustas sadam oma tööd, võttes 2006. aasta jooksul vastu kuni 7 kruisilaeva (Tuul, 2006). ELF-i hinnangul tegutses Saaremaa sadam illegaalselt, kuid järelevalvet teostav Veeteede Amet asus seisukohale, et Tallinna Sadama rikkumist ei saa lugeda oluliseks, kuna seadus ongi sadama laevaliikluseks avamise korra kehtestamise osas ebamõistlik (dok 90).

Saaremaa sadama sadamapassi täiendatud eelnõu pandi välja avalikkusele tutvumiseks 30.03.2007 ja kinnitamine jõustus 30.04.2007. Sadamapassi kohaselt on Saaremaa sadama põhifunktsiooniks mereturistide ja reisijate teenindamine 20. maist 20. septembrini (www.ametlikudteadaanded.ee; dok 46). Lisaks algselt kavandatud kruisilaevade teenindamisele lisandus kinnitatud sadamapassis reisi-, reisiparv- ja väikelaevade ning sadama abilaevastiku teenindamine, kuid välistatud on kiirreisilaevade teenindamine (dok 44). Majandus- ja Kommunikatsiooniminister jättis 27. märtsi 2007 käskkirjaga nr 129 sadamapassile KMH algatamata, kuna ministri hinnangul käsitles vee erikasutusloa menetluse käigus heakskiidetud Saaremaa sadama rajamise KMH aruanne ka sadama ekspluateerimist ja sellest tulenevaid mõjusid ümbritsevale looduskeskkonnale ja Mustjala valla elanikkonnale. Lisaallikatena kasutati kahte TTÜ Meresüsteemide Instituudi ekspert-hinnangut (dok 87, 91). Sadamapassis sätestatud olulisemateks keskkonnakaitselisteks piirangu- teks on navigatsiooniperioodi limiteerimine 20. maist 20. septembrini, kiiruspiirangute kehtesta- mine sadama akvatooriumis ning kiirreisilaevade ja kaubalaevade mitteteenindamine.

Nõustuda ei saa käskkirjas ja ametlikus teadaandes esitatud väitega, et vee erikasutusloa menetluse käigus koostatud KMH aruanne, isegi koos TTÜ Meresüsteemide Instituudi hilisemate ekspert- hinnangutega, käsitleks kõiki keskkonnamõjusid niivõrd põhjalikult, et täiendava keskkonnamõju- de hindamise läbiviimine ei osutu vajalikuks. Nagu selgub peatükis 5.3.2.5, KMH aruanne üksi ei sisaldanud piisavalt informatsiooni, et sadamapassi väljaandja saanuks teha kaalutletud otsuse. Kuigi KMH aruanne taheti koostada võimalikult laiahaardelisena, oli otsuste tegemiseks piisavalt teavet vaid kitsa reguleerimisesemega vee erikasutusloa väljastamise keskkonnamõjude üle otsus- tamiseks. KMH aruandes oli hinnatud vaid kruisilaevade sadamana tegelemise keskkonnamõjusid ning seda nimetatigi sadama rajamise esimeseks etapiks. Teise etapi keskkonnamõjusid (vähemalt sadamat külastavate laevade tüübi ja arvu osas) polnud aruandes kirjutatu kohaselt selle koostami- se hetkel veel võimalik prognoosida (AS Tallmac, 2003). Ro-ro tüüpi laevade ning jahtlaevade vastuvõtmine oli toodud teise etapi tegevusena, mistõttu nende käsitus jäi aruandes ka taga- plaanile.

Tulenevalt vee-erikasutusloa keskkonnanõuetest seati Tallinna Sadamale kohustus korraldada põhjataimestiku ja –loomastiku, kalastiku, rannaprotsesside, linnustiku, lainetuste ja hoovuste seiret. TTÜ Meresüsteemide Instituut linnustiku seirega ei tegele ning KMH algatamata jätmise otsuses polnud linnustiku seire tulemusi käsitletud, mis arvestades Küdema lahe hoiuala staatust on suurima tähtsusega. Linnustiku eksperthinnang andnuks teatud tingimustel sellele otsusele

tunduvalt suurema kaalu. Eelnevast tulenevalt peab tõdema, et ministril polnud kaalutusotsuse tegemisel vähemalt sadama ehitamisaegsete ja ehitamisjärgsete mõjude kohta linnustikule piisavalt informatsiooni. Mõjude arvestamine Küdema lahe hoiuala kaitseväärtuste ja sealhulgas linnustiku soodsa seisundi tagamiseks oleks olnud igati vajalik ja asjakohane.

KMH algatamata jätmise polnud õige mitte ainult keskkonnakaitsealsetest vaid ka majanduslikest seisukohtadest, mis puudutavad sadama tulevikku. Sadamapassi väljaandmise hetkeks pidi MKM-l teada olema Tallinna Sadama soov pikendada sadama navigatsiooniperioodi kruisilaevadest väiksemate aluste puhul kuni aastaringseks ning kasutada sadamakaisid lisaks kruisilaevadele ka väikelaevade ja sadama abilaevastiku poolt. Tallinna Sadam pöördus Saaremaa KKT poole nendele tegevustele KMH algatamise vajalikkuse kohta hinnangu saamiseks juulis 2006 (dok 85). Saaremaa KKT leidis jaanuaris 2007, et Tallinna Sadama poolt kavandatud tegevused võivad oluliselt mõjutada Natura 2000 võrgustiku alasid, mistõttu keskkonnamõju hindamine on kohustuslik vastavalt KeHJS § 3 p 2 (dok 92). Kuigi sadamapassi menetluse raames KMH menetluse alustamine oleks pikendanud sadamapassi väljastamist ligi aasta võrra, jäeti sobiv võimalus kasutamata ning reisisadama arenguvõimaluste väljaselgitamiseks vajalikud otsused tegemata.

5. SAAREMAA SADAMA RAJAMISE KESKKONNAMÕJU HINDAMISE ARUANDE ANALÜÜS

5.1 KMH objekt - vee erikasutusloa reguleerimise

Vee erikasutusloa tingimusi ja nende reguleerimist käsitleti põhjalikult aastatel 2004...2005 toimunud kohtumenetluste käigus (dok 81, 95). 2004. a. märtsis ja aprillis esitasid ELF ja ERL Tallinna Halduskohtule kaebused, milles taotlesid Saaremaa sadama rajamise KMH aruande heakskiitmise otsuse tühistamist ning KKM poolt Tallinna Sadamale väljastatud vee erikasutusloa tühistamist (dok 81). Kuna Tallinna Halduskohus keskkonnanäihenduste kaebusi ei rahuldanud, esitasid viimased apellatsioonkaebuse Tallinna Ringkonnakohtusse, mis aga jättis Tallinna Halduskohtu otsuse jõusse (dok 95).

ELF ja ERL leidsid esitatud kaebustes, et Saaremaa sadama rajamise KMH aruanne ei vastanud KeHAS § 13 lg 2 p 1 nõuetele, kuna puudus adekvaatne kirjeldus kavandatava tegevuse, selle ulatuse ja asukoha kohta. Samuti puudus nende hinnangul aruandes KeHAS-e kohane analüüs alternatiivsete asukohtade ja nende võimaliku keskkonnamõju kohta. Keskkonnaministeeriumi esindajad leidsid ning mõlema astme kohtud nõustusid sellega, et vee erikasutusloa andmise otsustamist mõjutavate asjaolude ring on piiratud vee erikasutusloa reguleerimiseseme piiridega. See tähendab, et asjaolud, mis vee erikasutusloa esemesse ei puutu, ei mõjuta vee erikasutusloa üle otsustamist. Lisaks sellele, et väljastatud Saaremaa Tamme sadama vee erikasutusluba andis õiguse vee erikasutuseks, mis seisnes kruisilaevade kai rajamises (ehitustööde tegemises meres), piiritleti vee erikasutusloa ese üksnes ehitustööde mõjudega merekeskkonnale, et hoida ära vee reostumist tulenevalt ehitustöödest.

Kohtumenetluste olulisus seisnes KMH rolli selgitamises tegevuslubade väljaandmise motiveerimisel. Nii KKM kui kohtud leidsid, et vee erikasutusluba ei tegele küsimustega, kas sadam ehitada ja kuhu sadam ehitada, kuna Saaremaa sadama rajamine Mustjala valda Ninase poolsaarele otsustati üldplaneeringu ja täpsustati detailplaneeringuga. Kohtute arvates omab sadama kui terviku kõigi (sh. kumulatiivsete, pikaajaliste jne) keskkonnamõjude hindamine otsustavat tähtsust sellise otsuse juures, kus antakse esimene põhimõtteline haldusakt sadama rajamise lubamise

kohta ning antud juhul oli selleks ÜP kehtestamise otsus. Sadama ehitamist lubas ka Mustjala Vallavalitsus tehnilise projekti alusel välja antud ehitusloaga.

KKM ja kohtute hinnangul ei reguleeri vee erikasutusluba ka sadama kasutamist, sest otseselt sadama eksploateerimiseks vajalikeks lubadeks või muudeks dokumentideks on näiteks Ehituseaduses (2002) sätestatud kasutusluba ning Sadamaseaduses (1997) sätestatud sadamapass ja sadama eeskiri. Nendes dokumentides peavad vajadusel olema sätestatud keskkonnaalased piirangud, mis näevad ette, kuidas sadamat kasutada ja kuidas peab toimuma laevaliiklus. Mis puudutas ehitusmaterjalide ja sadama eksploateerimiseks vajalike loodusressursside kasutamise otstarbekust, leidsid kohtud, et vee erikasutusloa andmise üle otsustamist ja loa sisu see ei mõjuta, kuna tegemist on ehitusloas käsitletavate küsimustega.

Muuhulgas leidis Tallinna Ringkonnakohus, et seadusest tulenevalt peab KMH aruanne käsitlema ka vee erikasutusloa reguleerimisesemega mitteseonduvaid küsimusi. Samas ei saa laiaulatuslikku keskkonnamõjude hindamist loa esemesse mittekuuluvates küsimustes nõuda, sest KMH menetlus toimus siiski vee erikasutusloa andmise menetluses (dok 95).

Ühest küljest oli taoline hakitud KMH menetluste lähenemine KeHAS-e perioodil küllaltki võõras, sest reeglina algatati KMH ühe loa menetluse raames. Selle menetluse käigus aga hinnati kõiki võimalikke keskkonnamõjusid, tehti otsus KMH heakskiitmise ja loa väljaandmise kohta ning keskkonnatingimused seati korraka nii loasisestele kui loavälistele tegevustele. Teisest küljest läks aga kohtute otsus kooskõlla tollal veel jõustumata KeHJS-ga, mille § 11 lg 7 sätestab erinevate lubade KMH menetluste liitmist⁹.

Kohtud jaotasid Saaremaale Tamme sadama rajamise kui kavandatava tegevuse selleks vajaminevate lubade (ja KMH-de) põhjal osadeks, kus vee erikasutusloa KMH objektiks on ehitustööde kui sellise mõjud merekeskkonnale, ehitusloa KMH objektiks ehitamise sisuline pool ja seda nii maismaal kui meres. Kavandatava objekti kasutamisest tulenevate mõjudega tegelevad aga kasutusload, nt ehitise kasutusluba ja sadamapass.

⁹ KeHJS § 11 lg 7: „Kui ühele otsustajale esitatakse kavandatavaks tegevuseks vajaliku kahe või enama tegevusloa taotlus, võib otsustaja kavandatava tegevuse keskkonnamõju hindamise menetlused arendaja nõusolekul liita, kui see ei kahjusta kolmandate isikute õigusi.“

5.2 KMH aruande roll Tamme sadama rajamise menetluses

Kohtud ja KKM olid seisukohal, et KMH aruanne koos lisadega vastab vee erikasutusloa andmise menetluse vajadustele ning selles kajastuv informatsioon on piisav vee erikasutusloa andmise üle otsustamiseks ning sellest tulenevalt on KKM teinud õiguspärase kaalutusotsuse. Seega on siin vastuolu menetluse objekti (vee erikasutusluba) ja tegeliku praktika vahel, kuna sellist eristamist tavaliselt ei toimunud.

Olenemata tegevusloast, mille menetluse raames KMH menetlus toimub, käsitlevad valdav enamus Eestis koostatud KMH aruannetest keskkonnamõjusid laiemalt kui ainult antud loa andmiseks vajalike andmete piires. Samamoodi tehti ka Saaremaa sadama rajamise KMH puhul, kus keskkonnamõjusid püüti käsitleda sedavõrd laialt ja kõikehõlmavalt, et seda KMH aruannet hakati kasutama alusdokumendina lisaks ÜP ja DP dokumentidele ning vee erikasutusloale hiljem ka Saaremaa sadama sadamapassi koostamisel ning sadamapassile KMH algatamata jätmise ja sadamapassi väljastamise otsuste motiveerimisel (dok 44).

Detailplaneeringu tekstis kasutati Tallmaci KMH aruandest pärinevaid andmeid niivõrd ulatuslikult, et pikka aega püsis segadus, millise menetluse raames KMH-d siiski tehakse. Mustjala Vallavalitsus kasutas KMH aruannet mõlema planeeringu kehtestamisotsuste motiveerimisel (dok 13, 7). Lisaks sellele on mõlemas planeeringudokumentis on kasutatud mitte heakskiidetud KMH aruande versiooni, vaid esialgseid versioone, mida polnud veel täiendatud Saaremaa sadama hüdrotehniliste rajatiste eskiisprojektiga.

Tallinna Ringkonnakohus teatas oma otsuses (dok 95), et keskkonnamõju saab hinnata ka ehitusloa andmisel, kuid keskkonnaühendused ehitusloa andmist ei vaidlustanud. Saaremaa sadama hüdrotehniliste rajatiste ehitusloa väljastamisel keskkonnamõjusid täiendavalt ei hinnatud. I. Pilvingu (2006) hinnangul, kes oli kohtumenetluses Tallinna Ringkonnakohtu halduskolleegiumi koosseisus, saanuks nii ehitusloa väljastamist kui planeeringute kehtestamist kohtus edukalt vaidlustada ainuüksi motiivil, et nende otsuste tegemisel oli keskkonnamõju üldse veel hindamata.

Eelnevast tulenevalt saab järeldada, et kuigi kogu Saaremaa sadama Tammele rajamise menetluse käigus viidi läbi vaid üks KMH, kehtestati selle KMH aruande põhjal kaks planeeringut ning anti välja kolm tegevusluba. Seega pidi AS-i Tallmac Saaremaa sadama rajamise KMH aruanne

sisaldama piisavalt informatsiooni, et planeeringud kehtestanud Mustjala Vallavalitsus ning tegevuslubade andjad (Mustjala Vallavalitsus, MKM, KKM) oleksid saanud teha asjakohase otsuse. KMH koostamise ajal valitsenud praktika kohaselt ei käsitletud KMH aruannetes keskkonnamõjusid lubade alusel. Seepärast tuleb Saaremaa sadama rajamise KMH aruandes sisalduva info piisavust erinevate otsuste tegemiseks välja selgitada planeeringute ja iga loa puhul eraldi.

5.3 KMH aruannete kvaliteet

5.3.1. Undva sadama ja Tamme sadama KMH aruande kvaliteedi hindamise metoodika

Peatükis 5.3.2 hinnatakse Tamme sadama rajamise menetluse käigus valminud KMH aruande (Tallmac, 2003) kvaliteeti ja nendes sisaldunud informatsiooni piisavust erinevate lubade ja planeeringute raames kaalutletud ning asjakohaste otsuste tegemiseks. KMH aruandes leiduva informatsiooni piisavuse taseme kontrollimiseks kasutati Keskkonnaministri käskkirjaga (Keskkonnamõju hindamise..., 2006) kehtestatud nõudeid KMH aruande sisulisele kvaliteedile ja vastava küsimustikutabeli struktuuri. Kehtestatud nõuded järgivad Euroopa Komisjoni vastavat 2001. a valminud juhendit (Guidance..., 2001).

Magistritöös kasutati Tallmac'i KMH aruande kvaliteedi hindamisel vastava küsimustikutabeli *Excel*-versiooni, mille autor koostas 2006. a KMH aruannete kvaliteedi hindamise tulemuste summeerimiseks ja koondhinnangu andmiseks (Peterson *et al.*, 2006). Hindamistabelit täiendati käesoleva töö raames selliselt, et ühes tabelis saaks kompaktselt hinnata ühe aruande kvaliteeti mitme erineva loa ja planeeringu väljastamiseks vajamineva informatsiooni piisavuse hindamiseks. Vastav tabel on toodud lisa 7. Antud juhul olid haldusaktid, mille väljastamiseks informatsiooni piisavust hinnati, Ninase poolsaare üldplaneering ja Saaremaa sadama detailplaneering, mida käsitleti suhtelise sarnasuse tõttu koos, ehitusluba, vee erikasutusluba ja sadamapass. Kuigi kohtu hinnangul reguleerivad sadama kasutamist nii sadamapass kui sadama eeskiri, siis polnud vähemalt käesoleval juhul sadama eeskirjas kehtestatud üldnõuete tõttu võimalik KMH aruande kvaliteeti adekvaatselt hinnata, mistõttu autor tugines Saaremaa sadama sadamapassil (dok 46).

Mõnevõrra muudeti kvaliteedi hindamise tabeli päise keskseid küsimusi. Küsimuse asjakohasuse andmeväljadele märgiti tähega see haldusakt, mille puhul oli küsimus asjakohane. Järgnevale

neljale andmeväljale märgiti, kas küsimust on aruandes käsitletud piisavalt, ebapiisavalt või üldse mitte („puudub“). Iga seitsme teema (nähtavad tabeli vasakpoolseimas tulbas) ja iga haldusakti puhul kujunes tabeli täitmise käigus eraldi tabelisse statistiline koondhinnang, mis kujutas piisavalt käsitletud küsimuste arvu suhet ebapiisavalt ja käsitlemata küsimuste arvu (vt lisa 8). Kvaliteedi hindamise tabeli juures peab tähelepanu juhtima sellele, et kuigi osasid küsimusi näib olevat käsitletud „ebapiisavalt“ või informatsioon „puudub“, ei saa automaatselt järeldada, et vastavas dokumendis nimetatud asjaolu üldse ei käsitleta. Selline olukord esines tihti planeeringute puhul, kus Tallmac'i KMH aruanne oli vaid üks mitmest alusdokumendist ning näiteks sotsiaalseid ja majanduslikke mõjusid käsitleti planeeringudokumentis. Koondhinnangu puhul on tegemist pigem statistilise hinnangu andmisega teemade käsitlemisele aruandes, kuna küsimustiku tabeli struktuur ei võimalda anda küsimustele kaalusid. Seega kuigi teema võib olla piisavalt käsitletud, ei saa aruannet pidada automaatselt piisavaks, vaid tuleb vaadata, kas määrava tähtsusega küsimused on piisavalt vastatud. Neil põhjustel on olulisimad puudused välja toodud just analüüsid (vt ptk 5.3.2).

Kuna Tallmac'i koostatud KMH aruande põhjal ei tehtud otsust sadama võimaliku asukoha valikuks, osutus tervikpildi loomisel vajalikuks kasutada TÜ Mereinstituudi poolt koostatud keskkonnaekspertiisi aktile „Saaremaa süvasadama asukohavaliku keskkonnamõjude hindamine” (nn. Undva sadama KMH) läbi viidud analüüsi tulemusi (Peterson, 1999). Analüüs viidi läbi Euroopa Komisjoni poolt 1994. a juunis heaks kiidetud metoodika alusel, mistõttu Undva ja Tamme sadama aruannete kvaliteedi hindamise tulemused on seega omavahel võrreldavad. Analüüsi koondhinnang on toodud lisas 9.

5.3.2 KMH aruannete kvaliteedi hindamise tulemused

Asukoha valimine

Tartu Ülikooli Mereinstituudi koostatud „Saaremaa sadama asukohavaliku KMH“ (1999) keskkonnaekspertiisi akti kasutati Tamme sadama rajamise protsessis nii planeeringute kui ka võtmetegevuslubade kehtestamisel ja andmisel kui üht olulisemat alusdokumenti. Peatselt pärast akti valmimist ja avalikustamist analüüsis Euroopa Komisjoni vastava küsimustiku põhjal nimetatud keskkonnaekspertiisi aktis leiduva informatsiooni ja järelduste piisavust edaspidiste otsuste tegemiseks süvasadama asukoha valikul K. Peterson (1999).

K. Peterson leidis, et keskkonnaekspertiisi akti järeldused ei vastanud lähteülesandele. Nimelt oli ekspertiisi ülesanne välja selgitada kõiki aspekte arvestades sobivaim süvasadama asukoht, kuid ekspertiisi aktis leiduv info, alternatiivide võrdlus ja järeldused sellele vastust ei andnud, kuna puudus alternatiivide võrdlus, kus oluline mõju oleks eristatud vähem olulisest. Eelpool kirjeldatud metoodika põhjal läbiviidud analüüsi tulemusena selgus, et ekspertiisi nõrgimad küljed olid keskkonnakahjustusi põhjustavate võtmetegurite määratlemine ja hindamine ning alternatiivide võrdlemine (vt lisa 9). K. Petersoni hinnangul oleks olnud äärmiselt oluline kohe töö alguses püstitada kriteeriumid, mille suhtes mõjusid hinnatakse, et selekteerida välja keskkonnale ja inimese tervisele kõige olulisemad (nii kahjulikumad kui ka soodsamad) mõjud ja edasi tegeleda vaid nende analüüsiga. Kuna seda ei tehtud, ei ole pädev ka ekspertiisi koondhinnang "... keskkonnakaitse seisukohast ei saa kindlalt eelistada mitte ühtegi sadama asukoha alternatiivi". Kuivõrd eelistuste väljaselgitamiseks ei ole aktis toodud ühtegi kriteeriumi, mille alusel ühe või teise asukoha eeliseid või puudusi saaks kaaluda, siis ei pea akti lõppjäreldus paraku paika.

Kokkuvõtvalt leidis K. Peterson, et „dokument ”Saaremaa süvasadama asukohavaliku keskkonnamõjude hindamine” ei ole piisavaks aluseks selleks, et otsusetegija saaks teha keskkonnakaalutlustest lähtuva pädeva otsuse sadama asukohavaliku kohta“.

Tamme sadamaga seotud planeeringud

AS-i Tallmac (2003) KMH aruandes looduskeskkonda ja keskkonnamõjusid kirjeldavaid andmeid kasutati Ninase poolsaare ÜP-s ja Saaremaa sadama DP-s (Mustjala vallas..., 2003; Mustjala valla..., 2003). DP dokumendis on kirjas, et Tallmac'i Saaremaa sadama rajamise KMH koostatigi Saaremaa sadama DP menetluse raames, kuigi see pole korrektne. Kvaliteedi hindamise tulemusena selgus, et enim puudusi esines Tallmac'i KMH aruandes just planeeringute keskkonnamõjude hindamises (vt lisad 7 ja 8). Teema 16 asjakohasest küsimusest 12 (75%) olid käsitletud ebapiisavalt ning kolme kohta andmed puudusid. Eriti ebamääraselt olid kirjeldatud kavandatavad tegevused (teema 1), mille kohta leidunud informatsioon oli aruande eri osades laiali.

Esimeses teemas (Kavandatava tegevuse ja selle alternatiivide kirjeldus) esinenud puudustest peab esile tooma veel kavandatava tegevuse liiga kitsa käsitleuse, mis piirnes vaid Saaremaa sadama rajamise I järguga, milleks oli kaide ja sadama teenindushoonete ja infrastruktuuri rajamine. Planeeringute tasemel oleks kindlasti pidanud kirjeldama ka II ja olemasolu korral III järgus

kavandatud tegevusi. Samas ei kirjeldatud aruandes isegi I järgus toimuvaid tegevusi kuigi täpselt, arvestades kõiki asjaolusid. Teiseks suuremaks puuduseks on kahtlemata kumuleerivate mõjudega tegevuste ebapiisav kirjeldamine ning nende mõjude hindamata jätmine, nagu selleks on nii Muusaare ja Mandri-Eesti vaheline püsiühendus kui Ninase poolsaare ümbruse teiste sadamate arendamine, samuti asula kujunemise võimalikkus Tamme sadama piirkonda. Reeglina just planeeringutaseme keskkonnamõjude hindamises kumuleerivate mõjudega tegevusi käsitletaksegi. Samuti jäid käsitlemata sotsiaalmajanduslike ja kultuuriliste mõjude ja looduskeskkonnale avalduvate mõjude seosed, mille hindamine tegevuslubade tasemel pole enam määrava tähtsusega, ning asjakohased leevendusmeetmed.

Kuivõrd põhimõtteline otsus sadama ehitamiseks Saaremaa loodeossa ja sadama asukoha valimine toimusid juba enne planeeringumenetluse algust ja Ninase poolsaare üldplaneering kehtestati selle mitteametliku otsuse kinnitamiseks, siis üldplaneeringu keskkonnamõjude hindamise vaatenurgast lähtudes saigi olla vaid kaks alternatiivi, kuivõrd muid tõsiselt võetavaid sadamakohti Ninase poolsaarel polnud. Detailplaneeringu tasemel oluks asjakohaseid alternatiive rohkem, näiteks erinevate sadama tegevusalade, tegevussuundade ja tegevusmahtude alusel.

KMH aruandes käsitleti kolme alternatiivi, milleks olid 0-alternatiiv (sadam mitte ehitada), kavandatav tegevus (sadama ehitamine Tammele) ning „kavandatu + piirangud“. Segadust tekitaski just viimane pakutud alternatiiv, kuna see erines kavandatud tegevusest tõesti vaid piirangute olemasolu poolest. „Kavandatu + piirangud“ alternatiivist kavandatud tegevuse tuletamine muutis KMH aruandes niigi ebaselgelt kirjeldatud kavandatava tegevuse lausa absurdseks. Selles mõistes tähendaks kavandatud tegevus sellist sadama ehitamist, mille puhul linnustiku kaitseks, naftareostusriski vähendamiseks, sadama kasutamiseks, laevade liikumiskiiruse piiramiseks jm piiranguid ega keskkonnanõudeid ei kehtestata ja vastavaid meetmeid ei võeta tarvitusele. Kõiki kolme alternatiivi võrreldi omavahel aruandes toodud kriteeriumite alusel. Samas oli alternatiivide hindamise tulemus ilma kaalumatagi ette teada, sest identsete kavandatud tegevuste korral on igasuguste leevendusmeetmeteta variant alati suurema keskkonnamõjuga kui leevendusmeetmetega variant. Seepärast on taolise vormilise alternatiivi kasutamine oluliste keskkonnamõjudega objekti keskkonnamõjude hindamise puhul põhjendamatu. „Kavandatu + piirangud“ alternatiiv ei olnud asjakohane ka lubade menetluses. Ainsaks oluliseks teemavaldkonnaks, mis nii planeeringute kui lubade puhul oli käsitletud küllaltki piisavalt, oli teema nr 2 (Mõjutatava keskkonna kirjeldus).

Tamme sadama kaide ehitusluba

Erinevalt planeeringutest ja teistest lubadest ehitusloa puhul KMH läbiviimist teadaolevalt ei kaalutud. Analüüsid KMH aruannet ehitusloa vaatenurgast olid kõige paremini käsitletud mõjutatava keskkonna kirjelduse teema, kus piisavalt oli informatsiooni 67%-le küsimustest. Probleemaatilisemad olid kavandatava tegevuse kirjelduse (piisavalt käsitletud küsimusi 25%) ja keskkonnamõtjude kirjeldamise (piisavalt käsitletud küsimusi 43%) teemad. Kavandatavat tegevust kirjeldati küllaltki pealiskaudselt ning olemasolev informatsioon oli aruandes mitmes erinevas kohas laiali. Kavandatava keskkonna kirjelduses kasutatud valeandmed ilmsid alles kaide ehitamise ajal, kui rajatavate kaide all esines väidetavate karbonaatsete kivimite asemel hoopis liiv (Anon., 2005a). Ehitusloa reguleerimiseseme raames ei olnud toodud ühtegi alternatiivi kavandatavale tegevusele ja 0-alternatiivile. Aruandes toodud „kavandatu + piirangud“ alternatiiv ei erinenud kuigi palju kavandatud tegevusest.

Keskkonnamõtjude prognoosimises olid puudused ehitusloa puhul üldjoontes samad, mis teistegi lubade puhul. Aruandes ei olnud kuigi selgelt välja toodud esinenud keskkonnamõtjud nende kestuse, pöörduvuse, sageduse jm osas. Samas ehitustegevuse keskkonnamõtjude leevendusvõimalusi käsitleti küllaltki põhjalikult. Kui otsustaja oleks otsuse motiveerimisel kasutanud Saaremaa sadama rajamise KMH aruannet, poleks aruanne ehitusloa seisukohast otsusetegemiseks piisavalt informatsiooni sisaldanud.

Tamme sadama vee erikasutusluba

Kuna KMH aruande koostamist alustati vee erikasutusloa menetluse raames, siis see väljendus ka märkimisväärselt positiivsemates hindamistulemustes, kus erinevalt teistest lubadest ja planeeringutest oli aruandes piisavalt käsitletud küsimusi mõnevõrra rohkem ebapiisavalt käsitletutest (vt lisa 8). Oma osa positiivses tulemuses oli kindlasti ka vee erikasutusloa küllaltki kitsas reguleerimisesemes, mistõttu asjakohaseid küsimusi oli vähem (61 küsimust) kui teiste menetluste puhul (63, 68, 70 küsimust) (vt lisa 8).

Vee erikasutusluba nõudvat kavandatud tegevust oli kirjeldatud täpsemini kui muude lubade puhul (piisavaid 57%), kuid vajalik teave polnud koondatud selleks ettenähtud aruande osasse ning esinesid ka mõned väiksemad puudused. Mõjutatavat keskkonda oli kirjeldatud piisavalt (75%) ning samuti olid põhjalikult käsitletud olulisemad keskkonnamõtjud (piisavaid 56%). Alternatiividena oli jutustava tekstina põgusalt käsitletud erinevaid lainemurdjate variante, kuid neid ei peetud

alternatiivideks KMH menetluses. Eelpool nimetatud põhjustel ei saa aruandes kajastatud alternatiivi „kavandatu + piirangud“ pidada ka vee erikasutusloa menetluses mõistlikuks alternatiiviks. KMH aruandes olid välja toodud kavandatud tegevuste peamised leevendusmeetmed, kuid nii nagu teistegi lubade nõnda ka vee erikasutusloa menetluse puhul ei kirjeldatud neid sellise põhjalikkusega, nagu on soovitud küsimustikus. KMH avalikustamise ja aruande esituse kvaliteediga seotud probleemid olid kõikide lubade puhul identsed.

Kuigi piisavalt käsitletud teemasid ja küsimusi oli napilt rohkem kui ebapiisavalt käsitletud, leidis piisavalt informatsiooni kõikidele vee erikasutusloa andmiseks olulistele küsimustele. Eelnevast saab järeldada, et vee erikasutusloa väljastaja võis Saaremaa sadama rajamise KMH aruandest saada piisavalt asjakohast informatsiooni selleks, et kiita heaks KMH aruanne ning väljastada Tallinna Sadamale vee erikasutusluba kaide rajamiseks.

Tamme sadama sadamapass

Aruande kvaliteedi hindamise koondtabelist (lisa 8) selgub, et Tamme sadama sadamapassile KMH algatamata jätmise otsus ei pruukinud olla põhjendatud, kuna mitmeid sadama ekspluateerimisega seotud asjaolusid ei käsitletud aruandes kõigis aspektides piisavalt põhjalikult. Sadama ekspluatatsioon piiritleti kruisilaevade teenindamisega ning seepärast keskenduti pigem otseselt sellest tulenevate keskkonnamõjude kirjeldamisele. Muid reisilaevade teenindamisega kaasnevaid keskkonnamõjusid käsitleti pealiskaudselt, kuna need tegevused pidid tulema alles sadama ehitamise teises etapis.

Suurimad puudused esinesid alternatiivide võrdlemisel (teema 5) ning kavandatava tegevuse ja alternatiivide leevendamisevõimaluste määratlemisel (teema 4), kus piisavalt käsitletud küsimusi polnud. Mitmed võimalikud sadama ekspluateerimise alternatiivid olid aruandes ekspertide poolt *a priori* välistatud (sadama aastaringne kasutamine, erinevate laevatüüpide vastuvõtmine, küllastavate laevade jm aluste arv jne) ning nende keskkonnamõju ei hinnatud. Kavandatava tegevuse kirjeldus (piisavalt vastatud 40%) ei käsitletud seega kogu olulist teavet sadama edaspidise ekspluateerimise kohta ega kirjeldanud seepärast ka piisava põhjalikkusega kõiki keskkonnamõjude aspekte (piisavus 42%), mistõttu esines puudusi ka potentsiaalsete keskkonnamõjude leevendusmeetmete esitamises (0%). Suurimaks puuduseks oli sadama ekspluatatsiooni käsitlevate alternatiivide puudumine, mis oleks käsitletud erinevate laevatüüpide, nende küllastussageduste,

navigatsiooniperioodi pikkuse ning muude asjakohaste asjaolude keskkonnamõjusid ja koosmõjusid, sh ka Natura 2000 ala kaitseväärtustele.

Kuivõrd Tallmaci koostatud KMH oli osaks vee erikasutusloa menetlusest, siis erinevaid eksploatatsiooniviise saanuks vaid käsitleda eraldi KMH-s, mitte aga vee erikasutusloa menetluse käigus. Ainuüksi Saaremaa sadama rajamise KMH aruanne polnud piisav sadamapassi otsuse tegemiseks. Sadamapassi väljastamist, sellele KMH algatamata jätmise otsust ning KMH aruande ja eksperthinnangute piisavust kaalutletud otsuse tegemiseks käsitletakse peatükis 4.6.

6. ARUTELU

Saaremaa Tamme sadama rajamise menetluse käigus tõusetunud probleeme ja menetlusnõuete rikkumisi (SMH algatamata jätmine, kooskõlastuste puudumine jmt) on põhjalikult käsitletud magistritöö osades 3-5. Menetlusnõuete rikkumisi võib HMS § 58 põhjal jagada olulisuse põhjal kaheks, millest ühed ei mõjuta asja otsustamist ning teised, mis mõjutavad otsustamist. Järgnevalt käsitletakse, tulenevalt eelmistest peatükkidest, kas otsustajal oli piisavalt informatsiooni asjakohase otsuse tegemiseks ning kuivõrd viidi menetlused läbi õiguspäraselt ja häid tavasid silmas pidades.

Oluliseks puuduseks tuleb pidada asjakohase süvasadama asukohavaliku tegemata jätmist, kuigi selle vajadusele viitas ka Saare maakonnaplaneering. Asukohavaliku puhul sagedasti viidatud alusdokumentideks menetluse ajal olid TÜ Mereinstituudi 1999. a keskkonnaekspertiisi akt ning OÜ E-Konsulti 2002. a koostatud ja avalikult mitte kättesaadav AS-le Saarte Liinid tehtud uuring. Paraku esimest dokumenti on peetud otsustamiseks ebapiisavaks (Peterson, 1999; Riiberg 2003) ning teisele pole KKM ega keskkonnaühendused hinnangut piisavuse kohta andnud. Samas on teada, et nn Undva perioodil pidas ELF parimaks süvasadama asukohaks Veere sadamat (www.elfond.ee). Kuna süvasadama asukohavalik toimus nn proovimismeetodil, siis Tamme sadamakoht oli Undva järel teine katse.

Kahtlemata olulisim menetlusnõuete rikkumine oli strateegilise keskkonnamõju hindamise (SMH) algatamata ja läbiviimata jätmine nii Ninase poolsaare ÜP kui ka Saaremaa sadama DP menetluste raames. Asjakohase SMH nõue tulenes planeeringute algatamise ajal (2002. a novembris) veel viimaseid nädalaid kehtinud PES-st ja KeHAS-st. Kuigi me ei tea, milliseks oleks Saaremaa sadama rajamise menetlus kujunenud, kui SMH algatamata jätmine oleks kohtusse kaevatud, andis võimaliku vihje selle kohta Tallinna Ringkonnakohtu Halduskolleegiumi kohtunik I. Pilving, kes on väitnud, et „planeeringuid ja ehitusluba saanuks edukalt vaidlustada ainuüksi motiivil, et nende otsuste tegemisel oli keskkonnamõju üldse veel hindamata“ (Pilving 2006). Kogu Tamme sadama rajamise menetluse käigus viidi vee erikasutusloa menetluse käigus üks KeHAS-l põhinev KMH menetlus (AS Tallmac, 2003) siiski läbi.

Kuigi KMH aruanne koostati tegevusloa tasandil, kasutati seda ühtlasi nii ÜP, DP kui ka kolme tegevusloa (vee erikasutusluba, ehitusluba, sadamapass) kehtestamisel või välja andmisel. Euroopa Komisjoni KMH aruannete kvaliteedi hindamise metoodika põhjal koostatud Eesti vastava küsimustiku põhjal käesoleva töö raames läbi viidud analüüs AS-i Tallmac aruandele näitas, et KMH aruanne sisaldas piisavalt informatsiooni vaid vee erikasutusloa väljastamise otsuse tegemiseks. Selles osas, mis puudutas üld- ja detailplaneeringu, ehitusloa ja sadamapassi väljastamiseks vajalikku informatsiooni, oli aruanne puudulik. See on ka mõistetav, kuna aruande koostamise ajal ei osanud vast keegi arvata, et aruanne peab sisaldama kõikehõlmavat informatsiooni eri aegadel ja eri otsustajate poolt viie olulise otsuse tegemiseks.

Mustjala Vallavalitsus kasutas dokumentatsioonis paralleelselt sama planeeringu kohta eri nimetusi: kord Ninase poolsaare ÜP, kord Mustjala valla osaüldplaneering. Siinkohal tuleb märkida et osaüldplaneering pole õiguslik termin. Tõenäoliselt seetõttu tekkiski Mustjala Vallavalitsusel kui ÜP koostamise korraldajal ekslik arusaam, et nn osaüldplaneeringule kehtivad nõuded on leebemad kui ÜP-le kehtivad nõuded. Seepärast puudusid vallavalitsusel vajalikud ÜP kooskõlastused ümberkaudsetelt valdadelt. Hiljem tuli aga vallavalitsus välja vastuoluliste põhjendustega, väites, et planeeritav ala ei piirne ühegi omavalitsusega ning et kõik vallad on varem maakonnaplaneeringu kooskõlastamisega vaikimisi kooskõlastanud ka käesoleva planeeringu. Õiguslikult on aga need seisukohad õigustühised.

Olulisim seaduselünk, mis planeeringute menetluse ajal ilmnes, puudutas olulise ruumilise mõjuga objektide (ORMO) asukohavalikut. ORMO mõistet käsitleti esmakordselt PIS-s, kuid selle sätetest ei selgu, millal ja kuidas peab toimuma ORMO-de asukoha valimine. Süvasadama kui tõenäolise ORMO parima asukoha väljavalimise problemaatika püsis nii ÜP kui DP menetluste ajal teravalt päevakorral ning jõudis ka ÜP kehtestamisega seotud kohtukaebusse.

Vee erikasutusloa menetluse ajal rikuti küll mitmeid menetlusnõudeid, kuid need rikkumised polnud otsustamiseks määrava tähtsusega, ent need rikkumised muutsid protsessi läbipaistmatumaks ning löid pingelise õhkkonna peamiste menetlusosaliste vahel. Seadustega sätestatud menetlusnõuetest erinesid vee erikasutusloa menetluse algatamine, KMH esialgse programmi väljapanek ning samuti ametlike teadaannete sisu, kus leidus kõikidel juhtudel teatud puudusi ja üksikutel juhtudel ka eksitavat ja ebavajalikku informatsiooni.

Tamme sadamale sadamapassi väljastamine toimus KeHJS-e kehtivuse ajal, millest tulenevalt oli KMH algatamata jätmise ametlik teade oluliselt täpsem vee erikasutusloa menetluse omadest. Arendaja soov pikendada sadamapassiga varem kokkulepitud navigatsiooniperioodi luhtus, kuna KKM ei andnud selleks kooskõlastust. Seega võib asjaolu, et Tamme sadam tegutses ilma sadamapassita ligi aasta ebaseaduslikult, pidada AS-i Tallinna Sadam enese süüks, kuna ei pidanud kinni KMH aruandes (AS Tallmac, 2003) ja vastavas heakskiitmise otsuses (dok 21) toodud keskkonnanõuetest. 2007. a jaanuaris teatas Saaremaa KKT pärast pool aastat kestnud kirja- ja infovahetust arendajaga, et sadamapassiga navigatsiooniperioodi pikendamisel tuleb läbi viia KMH (dok. 92). Seda, kas sadamapassi väljastamine aprillis 2007 ilma KMH-d läbiviimata oli õiguspärane, on raske hinnata. Ühelt poolt on mõistetav AS-i Tallinna Sadam õiguspärane ootus Tamme sadama seaduslikuks kasutamiseks, kuna sadamapassi puhul oli tegemist viimase sadama tegevuse alustamiseks vajamineva loaga. Teisest küljest pole aga toimunud asjakohast keskkonnamõju hindamist ning sadamapass väljastati KMH aruande põhjal, kus sadama kasutamise võimalikke keskkonnamõjusid ja erinevaid kasutamise alternatiive on puudulikult käsitletud (vt pkt 5.3.2.5). Kui vaadelda sadamapassile KMH algatamata jätmist Tamme sadama tervikuna rajamise vaatepunktist, on tegemist etappideks „jupitatud“ tegevuse „jupitamisega“, kus arendaja on vältinud ammendava KMH läbiviimist tegevuse jagamisega etappidesse ning omakorda jaganud ühe etapi tegevused erinevate tegevuslubade menetluste vahel, eesmärgiga vähendada lubade keskkonnamõju hindamise algatamise põhjendatust. Taoline käitumine ei järgi kindlasti keskkonnamõju hindamise head tava ning samas ei peeta seda Euroopa Ühenduse õigusruumis ka õiguspäraseks¹⁰.

Hea tava põhimõtete kasutamine on avatud menetluste (nagu KMH ja planeeringumenetlused) lahutamatuks osaks, kuna parandab otsusetegemise läbipaistvust ning avatud suhtlemist osapoolte vahel. Hea tava põhimõtted võtavad olukorra reguleerimise täielikult üle alates punktist, kus õigusaktid ei suuda oma üldisuse tõttu enam olukorda reguleerida. Kui kõiki osapooli arvestava koostöö ja eesmärgile orienteerituse asemel asutakse olukordi lahendama jõupositsioonilt, siis lisaks suhete rikkumisele osapoolte vahel võib eesmärgi saavutamine lükkuda kaugemasse tulevikku. Kuna jõupositsioonilt tehtavate lahenduste iseloom on vastuolude ja probleemide

¹⁰ Euroopa Kohtusse jõudis Euroopa Komisjoni hagi Hispaania vastu (C-227/01), kes planeerides 13,2 km osa pikemast raudteeliinist ei viinud läbi keskkonnamõju hindamist. Euroopa Kohus leidis, et projekti keskkonnamõju on vaja hinnata kogu projekti ulatuses ja projekti osadeks jagamine ei ole KMH direktiivi eesmärkidega kooskõlas. (Peterson, 2007)

ignoreerimine, siis sisuliselt jäävad probleemid püsima. Samas ei tasu unustada ka kogu protsessi õiguspärasust.

Nii ÜP kui DP menetlustes lahendasid planeeringute kehtestamisest huvitatud osapooled paljud vastuolud jõupositsioonilt. Olulisemateks puudusteks tuleks pidada Mustjala Vallavalitsuse ja Saare Maavalitsuse jäika, vastutulematut ja laveerivat suhtumist keskkonnaühenduste tõstatatud probleemide lahendamisse, keskkonnaühenduste kaasamise olulisuse alahindamist eesmärgi saavutamiseks ning tehtud vigade sihikindlat eitamist.

Näiteid Mustjala Vallavalitsuse jäigast suhtlusviisist keskkonnaühendustega on käsitletud ka magistr töö kolmandas osas. Kriitilisteks tuleb lugeda neid ÜP ja osaliselt ka DP menetluste käigus lahendamata vaidlusküsimusi, mille tõttu pöördusid ELF ja EOÜ kohtusse ÜP kehtetuks tunnistamiseks, samas kui asjaosaliste koostöö korral oleks saanud probleemküsimused lahendada ka väljaspool kohtusaali. Nimetatud kohtukaebuse üheks punktiks oli väidetav ÜP koostamise õiguse ebaseaduslik üleandmine AS-le Tallinna Sadam. Kuigi Vallavalitsus alguses tõesti andis koostamise õiguse üle arendajale, avastati iseseisvalt see viga kiiresti ning parandati ära. Nii nägi juhtunut ka Pärnu Halduskohus, kuigi Vallavalitsus sellist asjade käiku ei tunnistanud.

Autori käsutuses olnud dokumentidest ei järeldu, et Mustjala Vallavalitsus oleks proovinud ELF-i väidetele vastata ammendavalt. Oma seisukohti kaitsti ilma asjakohase argumentatsioonita. 2003. a augustis jõustunud määruses (Olulise ruumilise..., 2003) nimetatud reisisadamale mererannal, polnud mingeid kriteeriume (reisijate hulk vm) seatud. Vallavalitsus tunnistas kohtus määruse olemasolu, kuid sellegipoolest leidis, et antud sadama puhul 50 000 turisti lisandumine ega sellest tulenev transpordivoogude tõus ei oma mingit märkimisväärset mõju, et Tamme sadamat olulise ruumilise mõjuga objektiks nimetada.

Üheks keskkonnaorganisatsioonide kaebuse osaks oli ka asjaolu, et vallavalitsus ei võimaldanud juurdepääsu teatud eeltasuvusuuringule, mida kasutati ÜP (ja DP) koostamisel. Lisaks sellele, et eeltasuvusuuring polnud menetluste ajal avalikult kättesaadav ning seda polnud väidetavalt ka Mustjala Vallavalitsuse (VV) käsutuses, keeldus uuringu andmisest keskkonnaühendustele ka uuringu koostaja. Uuringu koostaja oli sama ettevõtte, mis koostas Ninase poolsaare ÜP ja Saaremaa sadama DP. Sellele vaatamata Mustjala VV eeltasuvusuuringu koopiat planeeringu

koostajalt teadaolevalt ei küsinud, mistõttu lihtsalt lahendatava olnud probleem kandus edasi Pärnu Halduskohtusse.

Hea tava kohaseks ei saa pidada ka sellist käitumist, kus otsustest teavitamine toimub vaid juriidiliselt, kuid mitte sisuliselt korrektselt. Näiteks Mustjala Vallavalitsus saatis ELF-le teated planeeringute kehtestamisest, kuid jättis juurde lisamata kehtestamisotsused. Seejärel taotles ELF otsuseid teabenõudega, mis pikendas menetluse kestvust. Samuti jättis Mustjala VV Undva protsessis aktiivselt kaasa löönud keskkonnaühendused planeeringute algatamisest teavitamata, kuna seadus seda ei nõudnud. Seega olukorras, kus ÜP kehtestamise otsuse Pärnu Halduskohtusse kaevanud ELF-i ja EOÜ kaebuse viiest punktist kolm oleks saanud ilma kohtuta hõlpsasti hea tava kohaselt lahendada, peab tõdema, et Saare Maavalitsus ei suutnud oma funktsioone järelevalve teostaja ja kompromisside leidjana täielikult täita.

Kuigi ka vee erikasutusloa menetluses eirati mõningal määral häid menetlustavasid, polnud ainuüksi hea tava rakendamisega vastuolusid osapoolte vahel võimalik lahendada, kuna KMH heakskiitmise ja VEK loa väljastamise kohtusse kaebamise põhjused olid teised. Keskkonnaministeerium (KKM) keskkonnaühendusi KMH algatamisest ei teavitanud, kuigi viimaste huvi pidi juba Undva süvasadama rajamise perioodist teada olema. Samas ei käsitlenud keskkonnaorganisatsioone huvitatud isikutena ka toonased seadused.

KKM-i tegevuse suurimaks puuduseks tuleb pidada läbipaistmatut otsustusprotsessi vee erikasutusloa (ja KMH) menetluses. Ilmekaks näiteks on segadused KKM-s 2003. a veebruaris vee erikasutusloa menetluse „pool-algatamisel“ ja KMH menetluse algatamisel. Aegajalt esines KKM-l märkimisväärseid viivitusi kirjade edastamisega asjast huvitatud osapooltele. KKM Saaremaa Keskkonnateenistuse roll Tamme sadama rajamise menetluse protsessis oli tagasihoidlik eelkõige seadusest tulenevate võimaluste puudumisest vaidlustada DP ja ÜP menetluste raames SMH algatamata jätmise. Üldiseks probleemiks oli menetluse jooksul emotsionaalne ettepanekute ja vastuväidete ning nendele vastuste esitamine, mis lisas pingeid keskkonnaühenduste ja KMH ekspertide vahel ega aidanud probleeme lahendada.

Positiivseks hea tava näiteks oli aga seevastu KKM nõue, et puuduliku KMH aruande täiendamisel pidi arendaja korraldama uue avaliku väljapaneku, kuigi sellist kohustust seadusest ei tulenenud. Siiski, täiendav avalik arutelu jäi korraldamata. Suhtlus KKM-i ja keskkonnaühenduste vahel

toimus lisaks ametlikele kanalitele pidevalt ka mitteametlikult (K. Vaarmari, kirjal.) ning pidevalt püüti probleemidele lahendusi leida.

Muudest tähelepanekutest tuleb välja tuua tõdemus, et Tammele süvasadama rajamine polnud kuigi põhjalikult läbi mõeldud ning see toimus kiirustades. Arendaja ei teadnud keskkonnamemorandumit esmakordselt esitades sedagi, kas merepõhja tuleb süvendada või kust sadamahooned puhta vee saavad. AS Tallinna Sadam esitas asjakohase vee erikasutusloa 4 kuud pärast esmakordset esitamist, mistõttu KKM algatas vee erikasutusloa menetluse ametlikult alles 2003. a augustis. Sel põhjusel pikenes loa menetlus 2003. a hilissügiseni ning lükkas teoreetilise sadama ehitustööde alguse järgmisse aastasse. Mõistetav pole KKM-i käitumine, mis sellise „sadam-kiiresti-valmis!“ rutuga alguses kaasa läks ning KMH mitmeid menetlusnõudeid rikkudes algatas.

Kui vaadelda Tamme sadama rajamise sisulist poolt ehk kas arvukatest menetlusvigadest tulenevalt sündis ka reaalselt kahju keskkonnale, siis selle kohta praegusel hetkel hinnangu andmine pole kerge. 2007. a maiks oli sadama infrastruktuuri ehitamisest ja valmimisest möödunud vaid 1 aasta. Selle aja jooksul on võimalik teada saada vaid sadama kaide ehitustegevusest tulenenud otsesed ja kohe avaldunud mõjud, mitte aga kaudsed või kumuleeruvad mõjud. Ehitusaegsete ja ehitusjärgsete seirete tulemustest on teada, et Küdema lahe põhjaelustikule ega linnustikule mingeid olulisi negatiivseid mõjusid ei täheldatud (Kalamees *et al.*, 2006; dok. 91). Samas pole seirete tulemuste põhjal võimalik anda hinnangut sadama senise eksploatatsiooni keskkonnamõjudele, sest nagu Saaremaa KKT teatas AS-le Tallinna Sadam, „pole toimunud plaanitud majandustegevust täismahus, ei näita ka seireandmed tegelikke tulemusi“ (dok 92). Seetõttu saab adekvaatse hinnangu sadama ehitamisest ja eksploatatsioonist tulenenud võimalikule keskkonnakahjule anda alles mõne aasta pärast.

Seega, kui arendaja soovib tegevusalasid Tamme sadamas laiendada, siis peab ta silmas pidama mitut asjaolu. Esiteks, 2003. a valminud „Saaremaa sadama rajamise KMH“ aruanne ei ole piisav selleks, et otsustaja saaks lubada arendajal Tammel oma tegevust laiendada, kuna aruandes puudub suures osas tegevustest ja tegevusmahtudest tulenevate potentsiaalsete keskkonnamõjude käsitus. Teiseks, otsustaja ei saa toetuda läbiviidud seire aruannetele enne, kui sadama majandustegevus on toimunud teatud aja jooksul täismahus, nagu seniste lubadega on ette nähtud. Kuna täismahu saavutamine võtab tõenäoliselt paar aastat aega, misjärel paari aasta jooksul seiratakse

täismahus tegutseva sadama keskkonnamõjusid, siis sadama tegevusalade ja –mahtude laiendamine lähiaastatel autori hinnangul tõenäoline ei ole.

Kui AS Tallinna Sadam soovib oma tegevusalasid Tamme sadamas laiendada, siis tuleb võimalikku olulist keskkonnamõju tekitavatele kavandatavale tegevusele kindlasti läbi viia asjakohane keskkonnamõju hindamine. Sellele peab eelnema KeHJS-e §-i 25 kohane keskkonnamõjude järelhindamine, mille käigus järelevalve teostaja hindab loa väljastamisel seatud keskkonnanõuete ja KMH aruandes pakutud leevendavate meetmete tõhusust ja kaalub tegevusloaga määratud tingimuste muutmist. Asjakohases keskkonnamõju hindamises oleks soovitatav KMH eksperdil käsitleda ka eelmise KMH käigus esitatud ettepanekutes ja vastuväidetes toodud kriitikat ja kriitika asjakohasust tagantjärele hinnata.

Töö tulemusena peab tõdema, et kuna otsustajatel polnud asjakohaste SMH-de ja enamike tegevuslubade KMH-de menetluste läbiviimata jätmise tõttu otsustamiseks piisavalt informatsiooni, ei toimunud Saaremaale Tamme sadama rajamise menetlus õiguspäraselt. Paindlikkus ja läbipaistev otsustamine tulevad kasuks kõigi avatud menetluste puhul, kuid Tamme sadama puhul on tegemist hoiatava näitega, mis võib juhtuda, kui nende kahe tingimuse täitmisesse ei suhtuta piisavalt tõsiselt ning millised tagajärjed võivad olla keskkonnaühenduste või teiste huvitatud osapoolte pealiskaudsel ja vaid juriidiliselt korrektsel kaasamisel. Hea tava ebapiisava rakendamise tõttu lükkus sadama rajamine vähemalt aasta võrra edasi, tõi olulisi lisakulusid ning lõppkokkuvõttes pikendas sadama projekti tasuvusaega. Mil määral menetlusnõuete ja hea tava rikkumisega keskkonnale reaalselt kahju tehti, pole võimalik nii lühikese aja jooksul välja selgitada, sest keskkonnamõju võib ilmnedas alles aastate pärast. Keskkonnaühendused polnud sadama taolise rajamise vastu pelgalt menetlusnõuete rikkumise tõttu, vaid selle pärast, et sadama tegevusest võib lähtuda oht vastsele Küdema lahe hoiualale ja selle kaitseväärtustele. „Saaremaa sadama rajamise KMH“ aruande kvaliteedi analüüsi põhjal ilmnes, et suurimad infovajakud puudutasidki just sadama eksploateerimise keskkonnamõjusid. Arvestades, et Tamme sadama arendajal on kavas suurendada sadama käivet ja mitmekesistada teenuseid, tuleks muudatuste tegemisel sadama töös alati kaaluda täiendava keskkonnamõju hindamise läbiviimist.

KOKKUVÕTE

Käesolevas magistritöös analüüsiti Tamme sadama rajamise menetlust, otsiti vastust küsimusele, kas Saaremaa süvasadama rajamine Tammele on toimunud õiguspäraselt ning kõiki häid planeerimise ja keskkonnamõju hindamise tavaid silmas pidades. Lisaks uuriti seda, kas otsustajatel oli otsuste tegemiseks piisavalt informatsiooni, et hoida ära ja minimeerida võimalik negatiivne keskkonnamõju.

1. mai 2007. a seisuga oli Saaremaa Tamme sadam valminud ning sadamale oli väljastatud kõik tegevuseks vajalikud load (vee erikasutusluba, ehitusluba, sadamapass). Menetlus sadama rajamiseks algas aga neli ja pool aastat varem, mil algatati üldplaneering (ÜP) ja detailplaneering (DP). Planeeringute ja tegevuslubade menetlused kujunesid keerukateks ning neid pikendasid lisaks veel kolm kohtumenetlust.

Nimetatud menetluste analüüsi tulemusena leiti, et rikutud oli mitmeid menetlusnõudeid. Kahtlematult olulisim menetlusnõuete rikkumine oli strateegilise keskkonnamõju hindamise (SMH) algatamata ja läbiviimata jätmine nii Ninase poolsaare ÜP kui ka Saaremaa sadama DP menetluste raames, kuigi seadused seda kohustasid. Ainus Keskkonnamõju hindamise ja keskkonnaauditeerimise seaduse (2002) kohane keskkonnamõju hindamine (KMH) viidi läbi vee erikasutusloa menetluse raames. Vastavat KMH aruannet kasutati kokkuvõttes infoallikana kahe planeeringu (ÜP ja DP) ja kolme tegevusloaga (vee erikasutusluba, ehitusluba ja sadamapass) kaasnevate keskkonnamõjude käsitlemisel. Kuigi KMH aruannet prooviti koostada võimalikult mahukana ja kõiki aspekte arvestavana, ei olnud see siiski piisav, et tagada nii majanduslike, sotsiaalsete kui keskkonnale avalduvate mõjude adekvaatne hindamine ja leevendamine niivõrd laias tegevuste sfääris. Magistritöö käigus läbiviidud KMH aruande kvaliteedi planeeringutel ja lubadel põhinev hindamine näitas, et otsustamiseks leidis piisavalt informatsiooni vaid vee erikasutusloa väljastajale, samas kui planeeringute kehtestaja, ehitusloa ja sadamapassi väljastaja jaoks puudus KMH aruandes piisav informatsioon. Aruande nõrgim külge kõigi lubade ja planeeringute seisukohast oli alternatiivide määratlemine ja nende keskkonnamõjude hindamine.

Tähelepanuta ei saa jätta asjaolu, et seaduslüngad ja õiguslik reguleerimatus jätsid mitmel juhul asjaosalistele väga laialdased tõlgendamisvõimalused. Kuna planeeringute ja tegevuslubade üle

otsustajad tõlgendasid seadusesätteid enamasti keskkonnaühenduste kahjuks, siis tekitas see osapoolte vahel pingeid ja usaldamatust ning lahendused tulid alles kohtusaalis. Olulisim seaduslünk, mis planeeringute menetluse ajal ilmnis, puudutas olulise ruumilise mõjuga objekti (ORMO) asukohavalikut. ORMO mõistet käsitleti esmakordselt Planeerimisseaduses, kuid selle sätetest ei selgu, millal ja kuidas peab toimuma ORMO-de asukoha valimine. Kuna keskkonnaühendused olid veendunud, et sadam on ORMO, siis see problemaatika püsis nii ÜP kui DP menetluste ajal teravalt päevakorral ning jõudis ka ÜP kehtestamist vaidlustanud kohtukaebusse.

Hea tava põhimõtete kasutamine on avatud menetluste lahutamatuks osaks, kuna parandab otsusetegemise läbipaistvust ning avatud suhtlemist osapoolte vahel. Hea tava põhimõtted võtavad olukorra reguleerimise üle alates punktist, kus õigusaktid olukorra spetsiifilisuse tõttu ei suuda enam olukorda reguleerida. Nii ÜP kui DP menetlustes üritasid planeeringute kehtestamisest huvitatud osapooled lahendada paljud vastuolud jõupositsioonilt. Olulisteks vigadeks tuleb pidada Mustjala Vallavalitsuse ja Saare Maavalitsuse jäika, vastutulematut ja laveerivat suhtumist keskkonnaühenduste tõstatatud probleemide lahendamisse, keskkonnaühenduste kaasamise olulisuse alahindamine eesmärgi saavutamiseks (sadama rajamiseks) ning tehtud vigade sihikindel eitamine. Tamme sadama rajamise menetluses on märgata, et arendaja polnud süvasadama rajamist kuigi põhjalikult läbi mõelnud ning arendaja ja Keskkonnaministeeriumi tegevustes esines ühtlasi nii põhjendamatu kiirustamist kui aeglust. Seepärast lasub vastutus sadama valmimise edasilükkumise eest mitte niivõrd keskkonnaühendustes kui just arendajal, otsustajatel ja järelevalve teostajatel.

Kuna otsustajatel polnud asjakohaste SMH-de ja enamike tegevuslubade KMH-de menetluste läbiviimata jätmise tõttu otsustamiseks piisavalt informatsiooni, ei toimunud Saaremaa Tamme sadama rajamise menetlus õiguspäraselt. Samuti ei järgitud tihti avaliku menetluse häid tavasid. Tamme sadama juhtum näitas, et korrektne asjaajamine kohaliku omavalitsuse, riigiasutuste ja huvitatud isikute vahel hoiaks ära väärarvamused, hoiaks kokku aega ja looks eeldused usalduslikuks suhtlemiseks. Mil määral menetlusnõuete ja hea tava rikkumisega keskkonnale (sh lindudele) reaalselt kahju tehti, on võimalik välja selgitada pikema aja jooksul, mil selguvad sadama hetkel lubatava ekspluatatsiooni mõjud. Kui arendaja kavandab oma tegevusalasid Tamme sadamas laiendada, tuleb kindlasti läbi viia asjakohane keskkonnamõju hindamine.

SUMMARY

Proceedings of an object of public significance by the example of Tamme port, Saaremaa

The Master Thesis is an analysis of the proceedings of the construction of Tamme port in Saaremaa, Estonia. The objective of the Master Thesis is, firstly, to find out whether the proceedings of the construction were lawful and whether good practice of planning and environmental impact assessment was used. Second objective was to find out, whether decision-makers received sufficient information during the proceedings in order to make appropriate decisions and prevent or reduce damage to the state of environment.

By May 1st, 2007 Tamme port has been completed and the developer had received all the necessary development consents (permit for special use of water, building permit, port certificate). However, the construction works lasted for only 10 months (August 2005—June 2006), while the proceedings for the construction were initiated in November 2002, when the local government (Mustjala Local Council) initiated the preparation of appropriate comprehensive and detailed plans. The duration of planning and permit proceedings was prolonged by 3 court proceedings.

Many violations of procedural requirements were detected as a result of the analysis of the proceedings of Tamme port. The most significant violation was that regardless of the obligation by the law, appropriate strategic environmental impact assessments (SEA) were initiated neither during the Ninase Peninsula comprehensive plan proceedings nor during the proceedings of the detailed plan of Saaremaa port. The only appropriate impact assessment was carried out during the proceedings of special water use permit (AS Tallmac 2003). All in all, the findings of the only conducted EIA report were used in both plans and 3 development consents (permit for special use of water, building permit, port certificate). Although the aim of the EIA experts was to compile a very detailed EIA report, the outcome was not sufficient for decision making on different levels of decision-making. Results of the five plan- and permit-based quality assessments of the EIA report, carried out in the Master Thesis, show that the data in EIA report was sufficient only for the issuer of water special use permit and insufficient for the adoption of plans and issuing the building

permit and port certificate. The weakest part of the EIA report proved to be the proposition and environmental impact assessment of alternatives.

In many situations gaps in legal acts allowed stakeholders (decision-makers, environmental non-governmental organisations) to interpret the law quite differently. Since the decision-makers interpreted the law often to the detriment of environmental organisations, it caused tensions and distrust, so the solutions were achieved only in the court. The most important legal gap discovered and discussed during the proceedings was the selection of the location for an object of significant spatial impact (OSSI). The term “OSSI” was first used in the Planning Act (entered into force on January 1st 2003), which does not regulate the location selection procedures. Environmental organisations were convinced, that Tamme port falls under the definition of an OSSI and therefore decision-makers have failed to abide by the law. Since the decision-makers disagreed, the dispute ended in the court.

Using the principles of good practice is inseparable part of any open procedure, because it increases the transparency of decision-making and strengthens good communication between stakeholders. The principles of good practice fully start to regulate any situation from the point, at which the provisions of the law do not enable to regulate any further. The stakeholders, interested in the construction of the port, tried to solve many problems, arisen during the proceedings of comprehensive and detailed plans, by means of “steamroller tactics”. Mustjala Local Council and Saare County Council made some crucial misjudgements during the planning proceedings. The rigid and ignoring attitude towards solving the arisen problems, underestimating the importance of involving environmental organisations to accomplish the goal (construction of the port) and determined denying of any obvious mistakes were some of them.

It can be concluded from the analysis, that at the early stages of the proceedings, the developer (Port of Tallinn) had not thought through all the relevant details. From time to time both unreasonable rush and delays characterized the actions of the developer and the issuer of water special use permit (Ministry of Environment). Therefore, the responsibility for delaying the construction of Tamme port does not lie so much on the environmental organisations, but mainly on the developer, decision-makers and supervisors.

Since appropriate SEA-s for plans and EIA-s for building permit and port certificate were not initiated and administered, and the only initiated EIA was not sufficient for plans and permits other than water special use permit, it must be concluded, that the decision-makers did not have enough information to make appropriate decisions and the proceedings of the construction of Tamme port were not entirely lawful. Good practices of open procedure were not often abided by. Case study of Tamme port showed, that good governance between all stakeholders can prevent any misunderstandings, saves time and creates good trusty relations. The extent of the potential environmental damage (e.g. to bird fauna) can only be assessed after long-term monitoring. If the developer wishes to extend its activities in the port, appropriate environmental impact assessment must definitely be compulsory.

KASUTATUD KIRJANDUS

- Ammas, A. 2004. Saarlased kardavad loodushoiualasid. *Eesti Päevaleht*. 16.03.
- Anon. 2002. Ornitoloogid seavad küsimärgi Tamme sadamale. *Meie Maa*. 04.12.
- Anon. 2005a. Kõik takistused süvasadama rajamiseks on kõrvaldatud. *Meie Maa*. 30.06.
- Anon. 2005b. Saaremaa Süvasadama nurgakivi on paigas. *Meie Maa*. 15.08.
- Anon. 2006. Lili Marleen ei tulnud Saaremaa sadamasse, kaptenit häiris laine. *Meie Maa*. 03.06.
- Guidance on EIA. EIS Review. 2001. European Commission.
- Kalamees, A., Kuus, A., Leito, A., Luigujõe, L., Martinson, M., Nellis, R., Volke, V. 2006. Saaremaa sadama Küdema lahe linnustiku seire vastavalt vee erikasutusloas nr L.VT.EE-23744 esitatud nõuetele. Eesti Ornitoloogiaühing, Tartu.
- Keerberg, L., Peterson, K. 2006. Keskkonnamõju hindamise menetlusprotsessi uuring. In *Ülevaade keskkonnamõju hindamise praktikast Eestis. SEI väljaanne nr 9*. (Peterson, K., koost.). 221—253. Säätva Eesti Instituut, Tallinn.
- Kuivjõgi, V., Sepp, A. 2006. Süvasadamas randusid esimesed mereturistid. *Postimees*. 20.05.
- Kuus, A., Kalamees, A. 2003. *Euroopa Liidu tähtsusega linnualad Eestis*. Tartu.
- Peterson, K. 2007. *Keskkonnamõju hindamine. Juhised menetluse läbiviimiseks tegevusloa tasandil*. Keskkonnaministeerium. Tallinn.
- Peterson, K., Kalamees, A., Kuus, A. 2002. *Linnuhoiualade valiku põhimõtted ja tulemused*. Projekti “Linnuhoiualade väljavalimine Natura 2000 võrgustiku jaoks Eestis” MAT0/ES/9/1 linnuhoiualade töörühma koosoleku materjal. Tallinn, Tartu.
- Peterson, K., Kuldna, P., Poltimäe, H., Uustal, M. 2006. Keskkonnamõju hindamise aruannete kvaliteet. In *Ülevaade keskkonnamõju hindamise praktikast Eestis. SEI väljaanne nr 9*. (Peterson, K., koost.). 254—267. Säätva Eesti Instituut, Tallinn.
- Pilving, I. 2006. *Haldusakti siduvus. Uurimus kehtiva haldusakti õiguslikust tähendusest rõhuasetusega avalik-õiguslikel lubadel*. Dissertationes Iuridicae Universitatis Tartuensis. **18**. Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Pitk, M. 2004. Kaitsealad ründavad maaomanikke. *Maaleht*. 04.03.
- Päärt, V. 2006. Süvasadam tõstis Tagarannal saksa keele oskuse hinda. *Postimees*. 17.06.
- Riiberg, K. 2000. *Avalikkuse osalemine ja kaasamine keskkonnakaitstes Undva süvasadama projekti näitel*. Keskastme uurimustöö. Käsikiri Tartu Ülikooli Geograafia Instituudis.

Riiberg, K. 2003. Saaremaale süvasadama rajamise projekti lugu. In *Keskkonnaeetikast säästva ühiskonna eetikani. SEI väljaanne nr 5* (Oja, A, koost.). 96—101. Säästva Eesti Instituut, Tallinn.

Tuul, H. 2006. Kruiisasadama äriidee upub. *Äripäev*. 21.11.

Vaarmari, K. 2007. *Implementation of the Habitats Directive in EU Member States. Collection of Case Studies Natura 2000*. Justice and Environment. Amsterdam.

Käsikirjalised materjalid

Cojocariu, D. M., Vunk, E., Kjemperud, E. V., Dancette, R. C. 2004. *EIA in theory and practice – two case studies*. Centre for Environmental Studies, University of Aarhus

Käärt, U. 2003. *Ühiskondlikult olulise objekti asukohavalik keskkonnamõju hindamisel*.

Diplomitöö. Tallinna Ülikooli keskkonnakorralduse õppetool.

Mustjala valla osaiüldplaneering Ninase külas ranna ja kalda ulatuse täpsustamiseks, Saaremaa sadama asukohta, liikluskorralduse üldpõhimõtete ning maa- ja veeala üldiste kasutamise- ja ehitustingimuste kehtestamiseks. 2003. AS ESP Engineering.

Mustjala vallas Ninase külas asuva Saaremaa sadama detailplaneering S-30 ja S-35 maaiüksustel. 2003. AS ESP Engineering.

Peterson, K. 1999. *Dokumendi “Saaremaa süvasadama asukohavaliku keskkonnamõjude hindamine” analüüs*. Säästva Eesti Instituut, Stockholmi Keskkonnainstituudi Tallinna Keskus. Tallinn.

Peterson, K. 2006. *Juhised loodusdirektiivi artikli 6 lõigete 3 ja 4 rakendamiseks Eestis*. Säästva Eesti Instituut. Tallinn.

Saaremaa sadama rajamise keskkonnamõju hindamine. 2003. AS Tallmac.

Saaremaa süvasadama asukohavaliku keskkonnamõjude hindamine. 1999. TÜ Mereinstituut.

Verš, V. 2005. *Keskkonnamõju hindamise korraldamine strateegiliste planeerimisdokumentide koostamisel Eestis*. Magistritöö. Tallinna Ülikooli keskkonnakorralduse õppetool.

Kasutatud internetiallikad

Tamme kronoloogia. Eestimaa Looduse Fond. www.elfond.ee (01.12.2006)

Saare maakond täna ja aastal 2015. <http://www.saare.ee/smv.nsf/est/planeering> (01.12.2006)

Ametlikud Teadaanded. www.ametlikudteadaanded.ee (15.05.2007)

Esti Natura 2000. www.envir.ee/natura2000 (15.05.2007)

Juriidilised aktid

Ehitusseadus. 2002. *Riigi Teataja* I, 47, 297. *Lisa*

EÜ Nõukogu direktiiv 85/337/EMÜ teatavate riiklike ja eraprojektide keskkonnamõju hindamise kohta. EÜT L 175, 05.07.1985, lk 40-48.

EÜ Nõukogu direktiiv 92/43/EÜ looduslike elupaikade ning loodusliku taime- ja loomastiku kaitsest. EÜT L 206, 22.07.1992, lk 7-50.

Haldusmenetluse seadus. 2001. *Riigi Teataja* I, 58, 354.

Keskkonnamemorandumile esitatavad täpsustatud nõuded. 2001. *Riigi Teataja Lisa*, 24, 318.

Keskkonnaministri 14. märtsi 1994. a määrus nr 8 „Metoodilised juhendid keskkonnaekspertiisi läbiviimiseks Eestis. Ei avaldatud *Riigi Teatajas*.

Keskkonnamõju hindamise aruande kvaliteedi ja keskkonnamõju hindamise menetluse kontrollimise kord. 2006. *Riigi Teataja Lisa*, 19, 332.

Keskkonnamõju hindamise aruandele esitatavad täpsustatud nõuded. 2001. *Riigi Teataja Lisa*, 20, 274.

Keskkonnamõju hindamise ja keskkonnaauditeerimise seadus. 2000. *Riigi Teataja* I, 54, 348.

Keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seadus. 2005. *Riigi Teataja* I, 15, 87.

Looduskaitse seadus 2004. *Riigi Teataja* I, 38, 258.

Olulise ruumilise mõjuga objektide nimekiri. 2003. *Riigi Teataja* I, 54, 369.

Planeerimis- ja ehitusseadus. 1995. *Riigi Teataja* I 1995, 59, 1006.

Planeerimisseadus. 2002. *Riigi Teataja* I, 2002, 99, 579.

Ranna ja kalda kaitse seadus. 1995. *Riigi Teataja* I, 1995, 31, 382.

Riikliku programmi «Eesti NATURA 2000» kinnitamine aastateks 2000–2007. 2000. *Riigi Teataja Lisa* 2000, 88, 1337.

Sadama eeskirjale ja sadamapassile kehtestatud nõuete kinnitamine. 1998. *Riigi Teataja Lisa*, 20, 130.

Sadamapassi kinnitamine. 2007. *Riigi Teataja Lisa*, 35, 602.

Sadamaseadus. 1997. *Riigi Teataja* I, 77, 315.

Tegevusvaldkondade, mille korral tuleb kaaluda keskkonnamõju hindamise algatamise vajalikkust, täpsustatud loetelu. 2005. *Riigi Teataja* I, 46, 383.

Vabariigi Valitsuse määruse “Vabariigi Valitsuse 27. juuli 2006 a määruse nr 176 “Hoiualade kaitse alla võtmine Saare maakonnas” muutmise” eelnõu seletuskiri. www.eoigus.just.ee 30.04.2007.

Vabariigi Valitsuse määrus nr. 314 „Keskkonnaekspertiisi tegemise korra kinnitamise kohta”. 1992. *Riigi Teataja*, 50, 619.

Vee erikasutusloa ja ajutise vee erikasutusloa andmise, muutmise ja kehtetuks tunnistamise kord, loa taotlemiseks vajalike materjalide loetelu ja loa vormid. 2002. *Riigi Teataja Lisa*, 48, 664. Veeseadus. 1994. *Riigi Teataja I*, 40, 655.

Otsused, kirjad, muud dokumendid

Dok 1

ELF-i ja ERL-i 20.05.2003 ettepanekud ja vastuväited. Eestimaa Looduse Fondi ja Eesti Rohelise liikumise ettepanekud ja vastuväited Mustjala valla osäüldplaneeringule. ELF

Dok 2

Mustjala VV 27.05.2003 seisukohad. Mustjala Vallavalitsuse seisukohad esitatud ettepanekutele. ELF

Dok 3

Mustjala Vallavolikogu 15.07.2003 otsus nr 16. Ninase poolsaare üldplaneeringu kehtestamine.

Dok 4

Saare maavanema 16.06.2003 kiri nr 9-9/1002 ELF-le. Lõplikud seisukohad Mustjala valla osäüldplaneeringu osas. ELF

Dok 5

KKM-i 15.01.2004 kiri 13-3-3/8598 TS-le. Saaremaa sadama rajamise keskkonnamõju hindamise aruande heakskiitmine. KMHA

Dok 6

ELF-i 02.07.2003 ja ERL kiri nr 3/498 Saare Maavalitsusele. Seisukohad Mustjala valla osäüldplaneeringu 26.06.03 arutelu ning paranduste osas. ELF

Dok 7

Mustjala VV 04.02.2004 kiri nr 7/1.2/91 ELF-i. Kiri saabus 9.02. [Vastus teabenõudele]. ELF

Dok 8

ELF-i 19.08.2003 vastuväited. Ettepanekud ja vastuväited Mustjala vallas Ninase külas asuva Saaremaa sadama detailplaneeringule.

Dok 9

EOÜ 19.08.2003 vastuväide. Eesti Ornitoloogiaühingu vastuväide Saaremaa sadama detailplaneeringule.

Dok 10

ELF-i 19.08.2003 kiri Mustjala VV-le. Ettepanekud, vastuväited ja küsimused Saaremaa sadama detailplaneeringule.

Dok 11

Mustjala VV 25.08.2003 kiri nr 7-1.2/348 ELFi. Mustjala Vallavalitsuse seisukohad esitatud ettepanekutele ja vastuväidetele. ELF.

Dok 12

TS 07.02.2003 kiri 2-7-3/190 KKM-le. Saaremaa süvasadama KMH. KKM.

Dok 13

Mustjala VV 10.02.2004 kiri nr 7-1.2/121 ELF-le. Teabenõudele vastamine. ELF.

Dok 14

Saare maavanema 09.07.2003 maavanema kiri nr 9.-9/1102 ELF-le ja ERL-le. Vastus Ninase poolsaare üldplaneerinule avalikul väljapanekul esitatud vastuväidetele. KMHA.

Dok 15

Saare maavanema 29.10.2003 kiri nr 9.-9/1518 ELF-le. Saaremaa sadama detailplaneeringu planeeringuvaidlus.

Dok 16

ELF-i 06.06.2003 kiri 3/431 KKM-le. Ettepanekud ja vastuväited Saaremaa sadama rajamise keskkonnamõju KMH aruandele. KMHA.

Dok 17

ERL-i 09.06.2003 ettepanekud ja vastuväited Mustjala vallale. Eesti Rohelise Liikumise ettepanekud ja vastuväited Saaremaa sadama keskkonnamõjude hindamise aruandele. KMHA

Dok 18

EOÜ 11.06.2003 kiri Mustjala valda ja KKM-le. Eesti Ornitoloogiaühingu vastuväited, märkused ja ettepanekud aruandele Saaremaa Sadama rajamise keskkonnamõju hindamine. KMHA

Dok 19

EOÜ 24.10.2003 kiri KKM-le. Eesti Ornitoloogiaühingu vastuväited, märkused ja ettepanekud aruande Saaremaa Sadama rajamise keskkonnamõju hindamine täiendatud variandile (mai...september 2003). KMHA

Dok 20

ELF-i 24.10.2003 kiri nr 3/736 KKM-le. Ettepanekud ja vastuväited

Saaremaa sadama rajamise täiendatud keskkonnamõju hindamise aruandele. KMHA

Dok 21

KKM-i 05.02.2004 kiri nr 13-3-3-/1. *Vastus teabenõudele.* ELF

Dok 22

KKM-i 11.02.2004 ELFile kiri nr 13-3-3/8598. *Saaremaa sadama keskkonnamõju hindamise aruanne.* ELF

Dok 23

KKM-i 12.02.2003 kiri nr 13-3-1/1252 Keskkonnainspektsioonile, Saaremaa KKT-le, Saare Maavalitsusele ja Mustjala VV-le. *Keskkonnamõju hindamise algatamise teade.* KMHA

Dok 24

EOÜ 20.02.2003 kiri AS Tallmac'i (R.Ratas), KKM-i, Saaremaa KKT-sse, Mustjala VV-sse ja TS. *Eesti Ornitoloogiaühingu ettepanekud Saaremaa sadama rajamise keskkonnamõju hindamise programmi täiendamiseks.* KMHA

Dok 25

KKM-i 28.02.2003 vastus nr 13-3-1/1468 EOÜ-le. *Keskkonnamõju hindamise programmi täiendamine.* KMHA

Dok 26

Tallmac 04.03.2003 kiri 1-24/196 KKM-i. *Saaremaa sadama rajamise keskkonnamõju hindamise programm.* KMHA

Dok 27

KMH programmi 26.02.2003 2. versioon. *Saaremaa sadama rajamise keskkonnamõju hindamise programm.* KMHA

Dok 28

KKM-i 27.03.2003 kiri nr 13-3-1/1783 Tallmacile. *Saaremaa sadama rajamise keskkonnamõju hindamise programm.* KMHA

Dok 29

ERL-i 19.02.2003 ettepanekud KKM-le. *Eesti Rohelise Liikumise ettepanekud Küdema sadama rajamise keskkonnamõjude hindamise programmi täiendamiseks.* KMHA

Dok 30

Saaremaa sadama KMH programmi 19.02.2003 toimunud avaliku arutelu protokoll. *Saaremaa sadama planeeringukoosoleku protokoll.* KMHA

Dok 31

Saaremaa sadama rajamise keskkonnamõju hindamise programm. 31.03.2007 [3. vers.]. KMHA
Dok 32
Mustjala vallavanema 05.12.2002 otsus. *Lähteülesanne Saaremaa sadama detailplaneerimise projekti koostamiseks.* KMHA
Dok 33
Saaremaa KKT 04.04.2003 kiri 40-12-1/474 KKM-le ja TS-le. *Saaremaa sadama rajamise keskkonnamõju hindamise programm.* KMHA
Dok 34
Saaremaa sadama rajamise keskkonnamõju hindamise programm. 14.04.2003 [4. vers.].
Dok 35
AS-i Tallmac 15.04.2003 kiri 1-24/324 KKM-le. *Saaremaa sadama rajamise keskkonnamõju hindamise programm.* KMHA
Dok 36
KKM-i 25.04.2003 kiri 13-3-1/3150 Tallmacile ja TS-le. *Saaremaa sadama rajamise keskkonnamõju hindamise programm.* KMHA
Dok 37
Tallmac 25.04.2003 kiri 1-24/345 KKM-le. [*Pealkiri puudub*]. KMHA
Dok 38
TS 29.04.2003 kiri 2-7-3/190 KKM-le. *Saaremaa sadama rajamise keskkonnamõju hindamise programm.* KMHA
Dok 39
KKM-i 06.05.2003 kiri TS-le, KKT-le ja Tallmacile. *Saaremaa sadama rajamise keskkonnamõju hindamise programm.* KMHA.
Dok 40
TS 23.05.2003 kiri 2-7-3/190 KKM-le. *Saaremaa sadama keskkonnamõju hinnang.* KMHA
Dok 41
KKM-i 27.05.2003 kiri 13-3-1/3150 Tallmacile. *Saaremaa sadama rajamisest.* KMHA
Dok 42
KKM-i 29.05.2003 kiri 13-3-1/4466 Saare Maavalitsusele, Saaremaa KKT-le ja KKI-le.
Keskkonnamõju hindamise aruande valmimise teade. KMHA
Dok 43
KKM-i 29.05.2003 kiri 13-3-1/3450 Mustjala VV-le. *Keskkonnamõju hindamise aruande avalikustamine.* KMHA

Dok 44

Majandus- ja kommunikatsiooniministri 27.03.2007 käskkiri nr 129. *Saaremaa sadama sadamapassi andmiseks keskkonnamõju hindamise algatamata jätmine*. MKM

Dok 45

TTÜ MSI 11.06.2003 kiri nr 1-9/36 KKM-le ja Tallmacile. *Saaremaa sadama rajamise keskkonnamõju hindamise aruandest*. KMHA

Dok 46

[Saaremaa sadama] Sadamapass 30.04.2007. MKM

Dok 47

ELF-i 27.01.2004 kiri 3/52. *Teabenõue*. KMHA

Dok 48

Mustjala VV 12.06.2003 kiri nr 7-1.2/233 KKM-le. *Keskkonnamõju hindamine*. KMHA

Dok 49

KKM-i 18.06.2003 kiri 13-3-1/4466 TS-le ja Tallmacile. *Saaremaa sadama rajamise keskkonnamõju hindamise aruande täiendamine*. KMHA

Dok 50

TS 20.06.2003 kiri 2-7-3/594 KKM-le. [*Pealkiri puudub*]. KMHA

Dok 51

KKM-i 27.06.2003 kiri nr 13-3-1/4466 ERL-le. *Saaremaa sadama keskkonnamõju hindamise aruanne*. KMHA

Dok 51

KKM-i 02.07.2003 kiri nr 13-3-1/4466 EOÜ-le. *Saaremaa sadama keskkonnamõju hindamise aruanne*. KMHA

Dok 51

KKM-i 03.07.2003 kiri nr 13-3-1/4466 TTÜ Meresüsteemide Instituudile. *Saaremaa sadama keskkonnamõju hindamise aruanne*. KMHA

Dok 52

KKM-i 27.06.2003 kiri nr 13-3-2/3872 Rita Annusele õigusosakonnast. *Saaremaa sadama rajamisest*. KMHA

Dok 53

KKM-i 03.07.2003 kiri nr 13-3-1/4466 ELF-le. *Saaremaa sadama keskkonnamõju hindamise aruanne*. KMHA

Dok 54

Tallmac 14.07.2003 kiri nr 1-24/583 KKM-le. *Saaremaa sadama keskkonnamõju hindamise aruanne*. KMHA

Dok 55

ELF-i 01.08.2003 kiri 3/579 KKM-le. *Järelepärimine*. KMHA

Dok 56

Tallmac 25.08.2003 kiri 1-24/713 KKM-le. *Saaremaa sadama rajamise keskkonnamõju hindamise aruanne*. KMHA

Dok 57

TS 19.09.2003 kiri nr 2-7-3/190 KKM-le. *Saaremaa sadama rajamise keskkonnamõju hindamine*. KMHA

Dok 58

KKM-i 29.09.2003 kiri nr 13-3-1/4312 TS-le. *Saaremaa sadama rajamise keskkonnamõju hindamisest*. KMHA

Dok 59

TS 07.10.2003 kiri nr 2-7-3/190 KKM-le. *Saaremaa sadama rajamise keskkonnamõju hindamise aruanne*. KMHA

Dok 60

KKM-i 08.10.2003 kiri nr 13-3-1/6242 ELF-le. *Seisukoht SA Eestimaa Looduse Fondi järelepärimisele Saaremaa (Küdema) süvasadama keskkonnamõju hindamise menetluse suhtes*. KMHA

Dok 61

KKM-i 10.10.2003 kiri nr 13-3-1/8045 ELF-le, EOÜ-le, TTÜ MSI-le ja ERL-le. *Keskkonnamõju hindamise aruande valmimise teade*. KMHA

Dok 62

KKM-i 10.10.2003 kiri 13-3-1/8045 KKM kiri Saare Maavalitsusele, KKI-le, Saaremaa KKT-le ja Mustjala VV-le. *Keskkonnamõju hindamise aruande valmimise teade*. KMHA

Dok 63

TTÜ MSI 24.10.2003 kiri 1-9/94 KKM-le. *Saaremaa sadama rajamise keskkonnamõju hinnangu täiendatud aruanne*. KMHA

Dok 64

ERL-i 24.10.2003 ettepanekud ja vastuväited Mustjala VV-le. *Eesti Rohelise Liikumise ettepanekud ja vastuväited Saaremaa sadama keskkonnamõjude hindamise aruandele*. KMHA

Dok 65

Mustjala VV 31.10.2003 kiri 7-1.2/517 KKM-le. [*Pealkiri puudub*]. KMHA

Dok 66

KKM-i 07.11.2003 kiri 13-3-1/8598 TS-le. *Ettepanekud ja vastuväited Saaremaa sadama rajamise täiendatud keskkonnamõju hindamise aruande kohta*. KMHA

Dok 67

KKM-i 12.11.2003 kiri 13-3-1/8598 TS-le. *Saaremaa sadama rajamise täiendatud keskkonnamõju hindamise aruanne*. KMHA

Dok 68

TS 17.11.2003 kiri nr 2-7-3/190 KKM-le. *Nõupidamine*. KMHA

Dok 69

KKM-i 19.11.2003 kiri 13-3-1/9331. *Nõupidamine*. KMHA

Dok 70

TS 12.12.2003 kiri nr 2-7-3/190 KKM-le. *Saaremaa sadama rajamise keskkonnamõju hindamise aruandeleesitatud vastuväited ja ettepanekud*. KMHA

Dok 71

KKM-i-i 03.02.2004 kiri 13-3-3/8045 TTÜ MSI-le. *Saaremaa sadama keskkonnamõju hindamise aruanne*. KMHA

Dok 72

KKM-i-i 03.02.2004 kiri nr 13-3-3/982 ERL-le. *Saaremaa sadama keskkonnamõju hindamise aruanne*. KMHA

Dok 73

KKM-i-i 05.02.2004 kiri nr 13-3-3/982-2 TS-le. *Uuringute tegemisest*. KMHA

Dok 74

KKM-i-i 11.02.2004 kiri nr 13-3-3/8870 EOÜ-le. *Saaremaa sadama keskkonnamõju hindamise aruanne*. KMHA

Dok 75

Saaremaa Omavalitsuste Liidu, Tallinna Sadama, Keskkonnaministeeriumi, Eestimaa Looduse Fondi ja Eesti Ornitoloogia Ühingu esindajate nõupidamise protokoll 04.03.2004 . ELF

Dok 76

ELF-i 4.03.2004 nn Orissaare teesid . [*Pealkiri puudub*]. ELF

Dok 77

ELF-i 10.03.2004 kaebus Keskkonnaministri 15. jaanuari 2004.a. otsuse peale, millega kiideti heaks Saaremaa sadama rajamise keskkonnamõju hindamise aruanne. ELF

Dok 78

TS 26.04.2004 kiri nr 1-7/1638 ELF-le. Saaremaa sadam. ELF

Dok 79

ELF-i ja ERL-i 12.05.2004 kiri nr 7-1.2/246 TS-le. [Pealkiri puudub]. ELF

Dok 81

Tallinna Halduskohtu 9.06.2004 otsus haldusasjas 3-1152/2004. ELF

Dok 82

ELF-i ja ERL-i 8.07.2004 apellatsioonkaebus Tallinna Halduskohtu 09. juuni 2004.a. otsuse peale haldusasjas nr 3-1152/2004. ELF

Dok 83

ELF-i 20.03.2006 kiri nr 3/164 Mustjala VV-le. Saaremaa süivasadama ehitus. ELF

Dok 84

KKM-i 18.02.2003 kiri nr 11-17-5/1108 TS-le . Keskkonnamõju hindamise algatamine. ELF

Dok 85

TS 13.07.2006 kiri Saaremaa KKT-le. Saaremaa sadama väikelaevade ujuvkai. Saaremaa sadama navigatsiooniperiood. ELF

Dok 86

Saaremaa KKT 18.07.2006 kiri nr 40-6-1/2081 TS-le. Saaremaa sadama väikelaevade ujuvkai. Saaremaa sadama navigatsiooniperiood. ELF

Dok 87

TS 20.07.2006 kiri nr 18-7-28/1390 Saaremaa KKT-le. Saaremaa sadama väikelaevade ujuvkai. Saaremaa sadama navigatsiooniperiood. ELF.

Dok 88

TS 24.07.2006 kiri nr 18-7-28/1390 KKT-le. Saaremaa sadama väikelaevade ujuvkai. Saaremaa sadama navigatsiooniperiood. ELF

Dok 89

Saaremaa KKT 20.08.2006 kiri nr 40-6-1/2081 TS-le. Saaremaa keskkonnateenistuse seisukoht seoses AS-i Tallinna Sadam poolt kavandatavate tegevustega. ELF

Dok 90

ELF-i 02.11.2006 kiri VTA-le. Märgekiri seoses järelevalve teostamisega Saaremaa sadama üle. ELF

Dok 91

TS 06.12.2006 kiri nr 18-7-28/1390 Saaremaa KKT-le. *Saaremaa sadama väikelaevade ujuvkai. Saaremaa sadama navigatsiooniperiood.* ELF

Dok 92

Saaremaa KKT 08.01.2007 kiri nr 40-6-1/2081 TS-le. *Saaremaa keskkonnateenistuse seisukoht seoses AS-i Tallinna Sadam poolt kavandatavate tegevustega.* ELF

Dok 93

Õiguskantsleri 17.01.2007 kiri nr 7-4/061184/0700246 ELF-le. *Lõppvastus.* ELF

Dok 94

KKM-i 01.07.2003 kiri nr 16-6/3695 Mustjala VV-le, Saare MV-le ja Saaremaa KKT-le. *Ehituskeeluvööndi ulatuse vähendamine Ninase poolsaare üldplaneeringu alusel .* ELF

Dok 95

Tallinna Ringkonnakohtu 18.01.2005 otsus haldusasjas 2-3/271/05.

Dok 96

Pärnu Halduskohtu 24.11.2003 otsus haldusasjas 3-119/2003. ELF

LISAD

Kasutatud lühendid

DP	detailplaneering
ELF	Eestimaa Looduse Fond
EOÜ	Eesti Ornitoloogiaühing
ERL	Eesti Roheline Liikumine
HMS	Haldusmenetluse seadus
KeHAS	Keskkonnamõju hindamise ja keskkonnaauditeerimise seadus
KeHJS	Keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seadus
KKM	Keskkonnaministeerium
KKT	keskkonnateenistus
KMH	keskkonnamõju(de) hindamine
KMHA	keskkonnamõju hindamise aruanne
KOV	kohalik omavalitsus
KSH	keskkonnamõju strateegiline hindamine
MKM	Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium
NIMBY	<i>Not In My Back-Yard</i> („Mitte minu tagahoovis“)
ORMO	olulise ruumilise mõjuga objekt
PES	Planeerimis- ja Ehitusseadus
PLS	Planeerimisseadus
SMH	strateegiline keskkonnamõjude hindamine
TS	AS Tallinna Sadam
TTÜ MSI	Tallinna Tehnikaülikooli Meresüsteemide Instituut
VEK	vee erikasutusluba
VTA	Veeteede Amet
VV	Vallavalitsus
ÜP	üldplaneering

Tamme sadama rajamise kronoloogia.

Sündmus	Dokumendi nr/allikas
26.11.2002 – TS avaldus nr 1-5/3830 Mustjala Vallavolikogule	32
26.11.2002 - EOÜ kiri TSa nõukogule ja juhatusele ning Mustjala VV-le, kus juhib tähelepanu Küdema lahe tähtsusele linnustikule.	saarlane.ee, 04.12.2002
27.11.2002 - Mustjala vallavanema korraldusega nr 221 algatati Saaremaa sadama DP	1
27.11.2002 - Mustjala Vallavolikogu algatas otsusega nr 30 Mustjala valla osaÜP.	1
05.12.2002 Mustjala vallavanem kinnitas dokumendi „Lähteülesanne Saaremaa sadama detailplaneerimise projekti koostamiseks“	32
12.12.2002 – Ajalehes Meie Maa ilmus teade Mustjala valla osaÜP algatamise kohta	5
18.12.2002 - Mustjala vald ja TS sõlmisid planeeringu korraldamise ja finantseerimise üleandmise lepingu, mille kohaselt andis vald TS-le üle õiguse DP korraldamiseks ja finantseerimiseks Ninase küla maaüksustel S30 ja S35.	96
30.12.2002 Mustjala vallavanema korraldusega nr 273 määrati planeeringu koostamise juhtijaks ja koostajaks Valdeko Laats AS-st ESP Engineering.	96
22.01.2003 – Saare maavanem saatis Mustjala valda kirja nr 9-9/100, milles teatas, et kooskõlastab Ninase poolsaare ÜP maa-ala suuruse Mustjala Vallavolikogu otsuse nr 30 lisas 2 esitatud kujul.	6, 96
29.01.2003 ÜP lähteseisukohti tutvustav avalik arutelu	7
03.02.2003 – AS ESP Engineering ja TS vahel sõlmiti leping nr 0500203, mis pidavat olema planeeringu aluseks	4
07.02.2003 – KKM algatas R.Raudsepa sõnutsi KMH VEK andmiseks, kuid palvega esitada nõuetekohane VEK taotlus. (Tegelikult algatas 12.02)	52
07.02.2003 - TS saatis kirjaga 2-7-3/190 KKM-le keskkonnamemorandumi sooviga algatada VEK saamiseks KMH	96, 95
12.02.2003 - KKM-le saadeti faksiga KMH programmi 1. versioon	I.Pakkonen, kirjal.
12.02.2003 - KKM täitis keskkonnamemorandumi B-osa ning algatas seega KMH	95
12.02.2003 KKM teatas kirjaga 13-3-1/1252 Keskkonnainspeksioonile, Saaremaa KKT-le, Saare Maavalitsusele ja Mustjala VV-le KMH algatamisest ja programmi avalikust arutelust.	23
13.02.2003 KKM teatas Ametlikes Teadaannetes sadama rajamise KMH algatamisest VEK taotluse põhjal ja programmi arutelust	AT
18.02.2003 – KKM algatas väidetavalt sel kuupäeval VEK taotluse alusel KMH-d, mille kohaselt soovis ettevõtte rajada sadama, kus oleks võimalik hoida Ro-Ro, kruiisi-, reisi-, ning kalalaevu. Tegelikult ei algatanud.	22
18.02.2003 - KKM teatas kirjaga nr 11-17-5/1108 TS-le KMH algatamisest keskkonnamemorandumi alusel ning vajadusest esitada edasiseks menetlemiseks nõuetekohane VEK taotlus	95
19.02.2003 - ERL-i ettepanekud Küdema sadama rajamise KMH programmi täienduseks	29
19.02.2003 - Keskkonnamõju hindamise programmi avalik arutelu Mustjalas, kus tutvustati ka Ninase poolsaare ÜP-d	30, 7
19.02.2003 - Keskkonnamõju hindamise programmi avalik arutelu Mustjalas, kus tutvustati ka Ninase poolsaare ÜP-d	30, 7
20.02.2003 – EOÜ ettepanekud Saaremaa sadama rajamise KMH programmi täiendamiseks saadeti AS Tallmac'i (R.Ratas), KKM-i, Saaremaa KKT-sse, Mustjala vv-sse ja TS.(dok 24)	24
26.02.2003 – Valmis KMH programmi 2. versioon, kus arvestatud KKM, ERL ja EOÜ ja Programmi arutelul esitatud ettepanekutega	26
28.02.2003 – KKM-i vastus nr 13-3-1/1468 EOÜ-le, et palub TS-l arvestada EOÜ ettepanekutega (koopiad TS-le ja AS-le Tallmac)	25
04.03.2003 - ERL esitas ELF-le keskkonnaõigusabi taotluse ning ELF lülitus KMH menetlusse	K.Vaarmari, kirjal.
04.03.2003 – Tallmac saatis kirjaga 1-24/196 KKM-i KMH programmi 2. versiooni heakskiitmiseks	27
12.03.2003 - Saaremaa KKT kooskõlastas Ninase poolsaare ÜP ning esitas kooskõlastuse kirjalikult	14, 94

planeeringukaartidel kokku kolmel joonisel	
27.03.2003 – KKM kiri nr 13-3-1/1783 Tallmacile, et vaja KMH programmi täiendada	28
31.03.2003 – Tallmac saatis kirjaga nr 1-24/269 Saaremaa KKT-le KMH programmi kolmanda versiooni	31,33
01.04.2003 - TS, ERL-i, ELF-i ning EOÜ esindajate ja keskkonnamõju hindajate kohtumine seni üleskerkinud probleemide arutamiseks	K. Vaarmari, kirjal.
04.04.2003 – Saaremaa KKT saatis kirjaga 40-12-1/474 KKM-i ja TS-le koos ettepanekutega kinnitamiseks	33
11.04.2003 Mustjala Vallavolikogu võttis otsusega nr 3 vastu Ninase poolsaare ÜP (senise nimetusega Mustjala valla osa-ÜP)	7
14.04.2003 – Tallmacil valmis KMH programmi neljas versioon	34
14.04.2003 - Mustjala VV saatis kirja nr 7-1.12/145 KKM-le sooviga saada kooskõlastus ehituskeeluvööndi vähendamiseks ÜP alusel	94
15.04.2003 – AS Tallmac saatis kirjaga 1-24/324 KMH programmi 4. versiooni KKM-i kinnitamiseks	35
22.04.2003 Ninase poolsaare ÜP avaliku väljapaneku algus	7
25.04.2003 – KKM saatis kirjaga 13-3-1/3150 Tallmacile ja TS-le uued märkused (kaks) KMH programmi kohta	36
25.04.2003 - Tallmac vastas kirjaga 1-24/345 KKM-i märkustele programmi osas, arvestades neist ühte	37
29.04.2003 – TS kiri 2-7-3/190 KKM-le, kus vastas märkustele	38
06.05.2003 – KKM kiri TS-le, KKT-le ja Tallmacile, et käesolevaga kinnitab KMH programmi viienda versiooni	39
07.05.2003 – Kihelkonna Vallavolikogu otsus nr 7 Veere sadama DP kehtestamise kohta (oluline laienemine)	19
20.05.2003 - Ninase poolsaare ÜP avaliku väljapaneku lõpp	2
20.05.2003 – ELF ja ERL esitasid ettepanekud ja vastuväited Mustjala valla osaÜP-le	1
23.05.2003 – TS saatis kirjaga 2-7-3/190 KMH aruande esimese variandi KKM-i, saabus 26.05	40
27.05.2003 – Mustjala VV esitas seisukohad ELF ja ERL poolt 20.05.2003 esitatud ettepanekutele	2
27.05.2003 – KKM saatis kirjaga 13-3-1/3150 Tallmacile selgituse 25.04.2003 saadetud kirja osas	41
29.05.2003 - KMH aruande avaliku väljapaneku algus	AT
29.05.2003 - KKM kiri 13-3-1/4466 Saare Maavalitsusele, Saaremaa KKT-le ja KKI-le KMH aruande valmimisest	42
29.05.2003 - KKM kiri 13-3-1/3450 Mustjala VV-le KMH aruande valmimisest	43
2.06.2003 ÜP avaliku väljapaneku tulemuste avalik arutelu Mustjala rahvamajas	2
06.06.2003 – ELF saatis kirjaga 3/431 KKM-le ettepanekud ja vastuväited KMH aruandele	44, 16, 20
09.06.2003 – ERL saatis ettepanekud ja vastuväited KMH aruandele Mustjala valda kirjaga	47, 17
11.06.2003 - EOÜ saatis Mustjala valda ja KKM-le vastuväited, märkused ja ettepanekud KMH aruandele.	46, 18
11.06.2003 - TTÜ Meresüsteemide Instituut juhtis kirjaga nr 1-9/36 KKM-le ja Tallmacile tähelepanu mõningatele puudustele	45
11.06.2003 - KMH aruande avaliku väljapaneku lõpp	AT
12.06.2003 - KMH aruande avalik arutelu Mustjalas	11, 19
12.06.2003 Mustjala vald saatis ERL ettepanekud ja vastuväited edasi KKM-le kirjaga nr 7-1.2/233. KKM-i saabus 17.06	48
14.06.2003 – ilmus teade ajalehes Meie Maa ÜP avaliku väljapaneku tulemuste kohta	4
16.06.2003 – Saare Maavanema kiri nr 9-9/1002 ELF-le	4
18.06.2003 – KKM saatis kirjaga 13-3-1/4466 TS-le ja Tallmacile laekunud ettepanekud KMH aruande täiendamiseks	49
20.06.2003 TS saatis kirjaga 2-7-3/594 KKM-i täiendatud VEK taotluse materjalid ja keskkonnamemorandumi.	97 50
26.06.2003 - ÜP vaidluste ärakuulamiseks korraldatud arutelu Saare Maavalitsuses avalikul väljapanekul vastuväiteid esitanud isikute ja KOV vahel	7
27.06.2003 - KKM saatis kirja nr 13-3-1/4466 ERL-le, tänas ettepanekute eest	51
27.06.2003 - KKM kiri nr 13-3-2/3872 Rita Annusele õigusosakonnast, et ei pea õigeks volitada Tallinna Sadamat esindama Eesti Vabariiki sadama rajamisega seotud kõikides vajalikes toimingutes.	52

01.07.2003 – KKM saatis kirja nr 16-6/3695 Mustjala VV-le, Saare MV-le ja Saaremaa KKT-le nõustudes ehituskeeluvööndi vähendamisega Ninase ÜP alusel	94, 7, 96
02.07.2003 - ELF ja ERL kiri nr 3/498 Saare Maavalitsusele, kus nad esitasid seisukohad 26.06.2003 toimunud ÜP arutelu ja paranduste osas	6
02.07.2003 - KKM saatis kirja nr 13-3-1/4466 EOÜ-le, tänas ettepanekute eest (identne ERL-ga)	51
03.07.2003 KKM saatis kirja nr 13-3-1/4466 ELF-le (ja koopia TS-le), tänas ettepanekute eest (poolidentne tänukiri)	53
03.07.2003 - KKM saatis kirja nr 13-3-1/4466 TTÜ Meresüsteemide Instituudile, tänas ettepanekute eest (identne)	51
09.07.2003 – Saare maavanema kiri nr 9.-9/1102 ELF-le ja ERL-le, kus teatab ja põhjendab oma heakskiidu andmisest ÜP-le	14
14.07.2003 – Tallmac saatis kirjaga nr 24-1/587 vastused EOÜ 11.06 esitatud ettepanekutele	19
14.07.2003 – Tallmac saatis kirjaga nr 1-24/583 KKM-i KMH aruande teise variandi koos vastustega ELFi, ERLi ja EOÜ poolt KMH aruandele tehtud ettepanekutele ja vastuväidetele; enamik ettepanekuid ja vastuväiteid on jäänud väidetavalt arvestamata	54
15.07.2003 - Mustjala vallavolikogu kehtestas otsusega nr 16 Ninase poolsaare ÜP	3
16.07.2003 – AS ESP Engineering esitas Mustjala valda DP esimese variandi	9
18.07.2003 – KKM tegi TS-le ettepaneku täiendatud KMH aruande valmimisel korraldada uus avalik arutelu	22
18.07.2003 - Mustjala VV teatas kirjaga nr 7-1.2/290, et Ninase poolsaare ÜP kehtestati viidates PIS § 25 lg 7 p 1. (sisse tulnud 22.07.03). Planeeringu kehtestamise otsust teatele lisatud ei olnud.	K. Vaarmari, kirjal.
31.07.2003 – Nõupidamine KKM-s Jüri Saare, KKM-i, arendaja esindajate ja Tallmaci ekspertide vahel	58, 60
01.08.2003 – ELF järelepärimine kirjaga 3/579 KKM-le KMH menetluse kohta	55
5.08.2003 - Sadama DP avaliku väljapaneku algus	ELF-i kronoloogia
08.08.2003 – Tallmac saatis kommentaarid EOÜ väidetele	19
12.08.2003 – toimus DP avalik arutelu	13
12.08.2003 - Ametlikes Teadaannetes ilmus teade, et TS on esitanud vee erikasutusloa taotluse	AT
19.08.2003 - Sadama DP avaliku väljapaneku lõpp	ELF-i kronoloogia
19.08.2003 - ELF, ERL ja EOÜ esitavad DP-le oma ettepanekud ja vastuväited	8
19.08.2003 - ERL esitas Mustjala VV-le oma ettepanekud ja vastuväited DP-le	10
19.08.2003 - ELF saatis kirjaga nr 3/614 Mustjala VV-le oma ettepanekud ja vastuväited DP-le	8
19.08.2003 - EOÜ saatis Mustjala VV-le oma vastuväited DP-le	9
21.08.2003 - ELF esitas Pärnu Halduskohtusse kaebuse Ninase poolsaare ÜP kehtestamise otsuse tühistamiseks	96
25.08.2003 – TS kiri nr 2-7-3/2357 Tallmacile, et soovib I etapina rajada vaid kruisilaevade kai	22
25.08.2003 - AS-le Tallmac laekus tehniline projekt "Saaremaa sadama hüdrotehnilised rajatised"	56
25.08.2003 Mustjala VV saatis vastused (kiri nr 7-1.2/348) ELFi poolt DPle esitatud vastuväidetele	11
26.08.2003 - DP avaliku väljapaneku järgne avalik arutelu	13
28.08.2003 - Toimus DP avalik arutelu Mustjala vallas	11
28.08.2003 - ERL ja EOÜ esitasid oma ettepanekud ja vastuväited DP-le	11
12.09.2003 – Saare maavanema korraldusega nr 847 jõustus Ninase poolsaare ÜP pärast ÜPs tehtud muudatuste kandmist maakonnaplaneeringusse	96
12.09.2003 – Tallmac esitas KKM-le kirjaga 1-24/713 KMH aruande kolmanda variandi, mida on täiendatud 25.08 saadud tehnilise projekti „Saaremaa sadama hüdrotehnilised rajatised“ materjalide analüüsi ja hindamisega.	56
16.09.2003 – DP Avaliku väljapaneku järgne avalik arutelu	13
19.09.2003 – TS saatis kirjaga nr 2-7-3/190 KKM-i täiendatud KMH aruande	57
29.09.2003 – KKM saatis kirjaga nr 13-3-1/4312 TS-le seisukoha, et ettepanekutele-vastuväidetele peab vastama arendaja, mitte ekspert, mistõttu peab TS esitatud ettepanekud uuesti üle vaatama	58
03.10.2003 – KMH eksperdi täiendavad vastused EOÜ 11.06.2003 ettepanekutele	19

07.10.2003 – TS saatis kirjaga nr 2-7-3/190 KKM-i KMH aruande neljanda variandi, mis on uuesti ülevaadatud ja koos lisandustega ELF-le, EOÜ-le ja ERL-le saadetud vastustele	59
08.10.2003 - Ametlikes teadaannetes ilmus täiendatud KMH aruande valmimise teade. Tutvumine kuni 24 oktoobrini.	AT
08.10.2003 - KKM kiri nr 13-3-1/6242 ELF-le, kus vastati ELF 01.08 järelepärimistele menetluse kohta; koopia TS-le.	60, 20
10.10.2003 - Aruande täiendatud variandi avaliku väljapaneku algus	22
10.10.2003 - KKM kiri nr 13-3-1/8045 ELF-le, EOÜ-le, TTÜ MSI-le ja ERL-le, kus teatas KMH aruande valmimisest ja millega kaasas TS lisandus ELF-le 14.07.03 24-1/486 saadetud kirjast	61, 20
10.10.2003 – KKM kiri 13-3-1/8045 KKM kiri Saare Maavalitsusele, KKI.le, Saaremaa KKT-le ja Mustjala VV-le KMH aruande valmimise kohta	62
11.10.2003 - EOÜ vastuväited, märkused ja ettepanekud KMH aruandele valmisid. Saadetud 24.10	19
22.10.2003 - TS saatis ELF-le Saaremaa Läänesadama eeltasuvusuuringu	K. Vaarmari, kirjal.
24.10.2003 - ELFi kiri nr 3/736 KKM-le, kus ettepanekud ja vastuväited Saaremaa sadama rajamise täiendatud keskkonnamõju hindamise aruandele	20
24.10.2003 – TTÜ MSI saatis KKM-le kirjaga 1-9/94 ettepanekud KMH aruandele	63
24.10.2003 – EOÜ saatis KKM-le vastuväited, märkused ja ettepanekud KMH aruandele. Kiri saabus KKM-i 04.11!	20
24.10.2003 – ERL saatis Mustjala valda ettepanekud ja vastuväited KMH aruandele. Kiri tuli sisse 31.10	64
24.10.2003 - Aruande täiendatud variandi avaliku väljapaneku viimane päev	22
29.10.2003 – Saare maavanema kiri nr 9.-9/1518 ELF-le seoses DP planeeringuvaidlusega ja teatas heakskiidu andmisest (kiri saabus 06.11)	15
31.10.2003 – Mustjala VV saatis ERL-i ettepanekud ja vastuväited KKM-i kirjaga 7-1.2/517. Kiri registreeriti 06.11.	65
07.11.2003 – KKM saatis kirjaga 13-3-1/8598 ELFi ja TTÜ MSI 24.10 kirjad TS-le	66, 22
12.11.2003 - KKM saatis kirjaga 13-3-1/8598 ERLi ja EOÜ 24.10 kirjad TS-le	67
17.11.2003 – TS saatis kirja nr 2-7-3/190 KKM-i, kutsus osa võtma nõupidamisest 20.11.2003	68
19.11.2003 – KKM saatis kirjaga 13-3-1/9331 teate, et ei osale 20.11 nõupidamisel ajapuudusel	69
24.11.2003 - Pärnu Halduskohus rahuldab osaliselt ELFi ja EOÜ halduskaebused ning tühistas ÜP kehtestamise otsuse	96
12.12.2003 – TS saatis kirjaga nr 2-7-3/190 KKM-le vastused ELF, ERL, TTÜ MSI ja EOÜ ettepanekutele-vastuväidetele	70, 22
15.01.2004 - KKM teatas kirjaga 13-3-3/8598 TS-le KMH aruande heakskiitmisest	21,
23.01.2004 - Mustjala vallavolikogu kehtestas otsusega nr 7 sadamat rajada lubava ÜP uuesti, lisades planeeringu kehtestamise otsusele motivatsiooni	7
23.01.2004 - Mustjala VV teatas kirjaga nr 7-1.2/55 ELF-i ÜP kehtestamisest, viidates PIS § 25 lg 7 p 1. Sisse tulnud 28.01.04. Teatele polnud lisatud planeeringu kehtestamise otsust.	7
26.01.2004 – Saare maavanema korraldus nr 65 maakonnaplaneeringu muutmise kohta Ninase poolsaare ÜP alal	13
27.01.2004 – Saare maavanema kiri nr 9.-9/102 seoses DP heakskiitmisega	13
27.01.2004 – ELF esitas KKM-le teabenõude (kiri 3/52), kas KMH aruanne on heaks kiidetud, saabus 29.01	21,
28.01.2004 - Mustjala vallavolikogu võttis vastu otsuse nr 8 „Mustjala vallas Ninase külas asuva Saaremaa sadama DP kehtestamine“	13
29.01.2004 - Mustjala VV teatas ELF-le kirjaga nr 7-1.2/81 DP kehtestamisest. Kehtestamisotsust polnud lisatud. Sisse tulnud 03.02.2004	K. Vaarmari, kirjal.
03.02.2004 – KKM-i kiri 13-3-3/8045 TTÜ MSI-le, kus teatas KMH aruande heakskiitmisest ja lisas KKM seisukohad MSI ettepanekutele ja vastuväidetele.	71
03.02.2004 – KKM-i kiri nr 13-3-3/982 ERL-le, kus teatas KMH aruande heakskiitmisest ja edastas TS AS-i 12.12 vastused ettepanekutele ja KKM-i lisandused nendele vastustele	72
04.02.2004 – ELF saatis Mustjala VV-le teabenõude DP kehtestamise otsuse saamiseks	13

04.02.2004 - ELF saatis Mustjala VV-le teabenõude ÜP kehtestamise otsuse saamiseks	K. Vaarmari, kirjal.
04.02.2004 – Mustjala VV vastas kirjaga nr 7/1.2/91 ELF-i teabenõudele ja saatis ÜP kehtestamisotsuse. Kiri saabus 9.02	7
05.02.2004 – KKM-i vastus teabenõudele kirjag nr 13-3-3-/1, et KMH on heaks kiidetud ning lisana 15.01 kiri TS-le. Kiri saabus/reg 09.02.04	21
05.02.2004 – KKM-i kiri nr 13-3-3/982-2 TS-le, millega saadab edasi KKM-i 03.02 kirjad TTÜ MSI-le ja ERL-le ning 11.02 kirjad ELF-le ja EOÜ-le.	73
06.02.2004 - ELF kohtus Kuressaares Saaremaa Omavalitsuste Liiduga, et arutada olukorrale võimalikke lahendusi	ELF-i kronoloogia
10.02.2004 – Mustjala VV vastas kirjaga nr 7-1.2/121 ELF-i teabenõudele ja saatis DP kehtestamise otsuse, kiri saabus 13.02	13
11.02.2004 – KKM-i kiri nr 13-3-3/8870 EOÜ-le, kus teatas KMH aruande heakskiitmisest ja edastas TS AS-i 12.12 vastused ettepanekutele ja KKM-i lisandused nendele vastustele	74
11.02.2004 - KKM saatis ELFile kirja nr 13-3-3/8598, kus teatas KMH aruande heakskiitmisest ja edastas TS AS-i 12.12 vastused ettepanekutele ja KKM-i lisandused nendele vastustele ja oma 03.02 ja 11.02 kirjad teistele huvitatud isikutele. Kiri saabus 12.02	22
19.02.2004 - ELF kohtus Pädastes Saaremaa Omavalitsuste Liiduga, et arutada olukorrale võimalikke lahendusi	ELF-i kronoloogia
19.02.2004 - Mustjala VV väljastas sadamaehitiste rajamiseks ehitusloa	81
04.03.2004 - Saaremaa Omavalitsuste Liidu, TS-i, KKM-i, ELF-i ja EOÜ esindajate nõupidamine Orissaares	75
4.03.2004 - ELF kohtus Orissaares Saaremaa Omavalitsuste Liiduga ning andis üle nn Orissaare teesid	76
4.03.2004 - ERL esitas KMH aruande heakskiidule kaebuse Tallinna Halduskohtusse, taotledes ühtlasi esialgset õiguskaitset	81
10.03.2004 - ELF esitas KMH aruande heakskiidule kaebuse Tallinna Halduskohtusse, taotledes ühtlasi esialgset õiguskaitset	77
15.03.2004 KKM väljastas TS-le vee erikasutusloa	81
16.03.2004 - ELF kohtus TS-ga, et arutada tekkinud olukorrale võimalikke lahendusi	ELF-i kronoloogia
16.03.2004 - Ametlikes Teadaannetes ilmus teada TS-le vee erikasutusloa väljastamise kohta	AT
23.03.2004 Tallinna Halduskohus tegi esialgse õiguskaitse määruse, peatades vee erikasutusloa kehtivuse	ELF-i kronoloogia
01.04.2004 – 31.05.2004 – Toimused läbirääkimised kohtuvälise kokkuleppe saavutamiseks TS, ELFi ja ERLi vahel, kokkuleppeni ei jõuta, lepatakse kokku läbirääkimiste jätkumises	ELF-i kronoloogia
15.04.2004 - ELF ja ERL esitasid vee erikasutusloa vaidlustamiseks kaebused Tallinna Halduskohtusse	81
26.04.2004 - TS saatis kirja nr 1-7/1638 ELF-le sooviga leida kohtuvälise lahendi	78
12.05.2004 - ELF ja ERL saatsid kirja nr 7-1.2/246 TS-le kohtuvälise lahendi leidmise kohta.	79
18.05.2004 - ELF ja ERL saatsid kirja TS-le kohtuvälise lahendi leidmise kohta.	80
25.05.2004 - Toimus Tallinna Halduskohtu istung	81
01.06.2004 – 31.07.2004 -Toimused läbirääkimised kohtuvälise kokkuleppe saavutamiseks TS, ELFi ja ERLi vahel	ELF-i kronoloogia
9.06.2004 Tallinna Halduskohus jättis oma otsusega haldusasjas 3-1152/2004 ELFi ja ERLi kaebused rahuldamata ja mõistab välja kohtukuludena kummaltki organisatsioonilt 10 000 krooni	81
8.07.2004 - ELF ja ERL esitasid Halduskohtu otsusele apellatsioonkaebuse Tallinna Ringkonnakohtusse	82
14.07.2004 - ELF, ERL ja TS jõudsid kokkuleppele kohtuvälise kokkuleppe tingimustes	ELF-i kronoloogia
14.07.2004 - Vastavalt TS ettepanekule pidanuks toimuma kolmepoolne kohtumine KKM-iga, kuid KKM-i esindaja teatas, et ei soovi sel päeval kokku saada	ELF-i kronoloogia
26.07.2004 - ELF pakkus KKM-i abiministrile kokkuleppe sõlmimist	ELF-i kronoloogia

27.07.2004 - KKM teatas pressiteates, et ei soovi osaleda Saaremaa süvasadama ehitamise kokkuleppes, viidates enda riigiasutuslikule staatusel	ELF-i kronoloogia
14.12.2004 - Toimus Tallinna Ringkonnakohtu istung	95
18.01.2005 - Tallinna Ringkonnakohus jättis Tallinna Halduskohtu otsuse jõusse ning ELFi ja ERLi apellatsioonkaebused rahuldamata, ühtlasi mõistab välja kohtukuludena kummaltki organisatsioonilt 7500 krooni	95
30.06.2005 - Nõupidamine Saare Maavalitsuses süvasadama hetkeolukorra üle	saarlane.ee, 30.06.2005
15.08.2005 - Saaremaa sadamale pandi nurgakivi	saarlane.ee, 15.08.2005
20.03.2006 - ELFi järelepärimine kirjaga nr 3/164 Mustjala VV-lt, kuidas elustiku seire süvasadama piirkonnas toimub	83
10.04.2006 - TS informeeris KKM-i kirjaga nr 18-7-28/1390 ujuvkai paigaldamisest väikelaevade ja sadama laevastiku teenindamiseks	85
02.05.2006 - Mustjala VV vastus järelepärimisele kirjaga nr 7-1.2/246. kiri sisse tulnud 09.05	83, 84
05.05.2006 - KKM teatas kirjaga nr 11-17/4558-2 TS-le, et antud ujuvkai rajamiseks pole vaja vee erikasutusluba taodelda	85
11.05.2006 - Valitsusasutuste esindajate komisjon allkirjastas süvasadama laevaliikluseks avamise akti nr 52, mille kohaselt on sadam avatud laevaliikluseks	85
19.05.2006 - Tamme sadamas sildus esimene laev	Sepp, Kuivjõgi, 2006
20.05.2006 - Saaremaa sadamas randus 175 m pikkune ja 6,5 m süvisega Saksa kruisituriste sõidutav Lili Marleen	Sepp, Kuivjõgi 2006
14.06.2006 - KKM-i kiri nr 11-17/7495 ELF-le, kus vastas järelepärimisele seiretingimuste täitmise kohta	84
16.06.2006 - Saaremaa sadam avati pidulikult	Päärt, 2006
29.06.2006 - Keskkonnaminister teatas kirjaga nr 20-3/8171 MKM-le sadamapassi kooskõlastamata jätmisest	90
07.07.2006 - ELF ja ERL esitasid Õiguskantslerile avalduse Saaremaa süvasadamaga esitatud küsimustega seoses.	93
13.07.2006 - TS kiri Saaremaa KKT-le seoses sooviga pikendada navigatsioonihooaega ja hinnangut KMH vajaduse kohta	85
14.07.2006 - Saaremaa KKT-s toimus nõupidamine KKT ja TS vahel	87
18.07.2006 - Saaremaa KKT teatas kirjaga nr 40-6-1/2081 TS-le, et soovib lisaandmeid	86
20.07.2006 - TS AS saatis kirjaga nr 18-7-28/1390 Saaremaa KKT-le TTÜ MSI ekspertarvamuse, EOÜ seiretulemused ja KMH aruande	87
24.07.2006 - TS AS saatis kirjaga nr 18-7-28/1390 veel seireandmeid ja Saaremaa süvasadama arengukava (20.06.2003 ja 31.05.2005 põhjal)	88
20.08.2006 - Saaremaa KKT kiri nr 40-6-1/2081 TS-le, kus nõudis veel täpsemaid lisaandmeid	89
26.09.2006 - Veeteede Ameti vastus ELF-le Saaremaa sadama illegaalse tegutsemise kohta	90
02.11.2006 - võimalik ELF-i kiri VTA-le	90
06.12.2006 - TS kiri nr 18-7-28/1390 Saaremaa KKT-le, kus saatis teise TTÜ MSI ekspertarvamuse	91
20.12.2006 - EOÜ-l valmis Küdema lahe linnustiku seire lõpparuanne	Kalamees <i>et al.</i> 2006
08.01.2007 - Saaremaa KKT kiri nr 40-6-1/2081 TS-le, kus keeldus lubamast soovitud tegevusi ilma KMH-d läbi viimata	92
17.01.2007 - Õiguskantsleri vastus ELF-le kirjaga nr 7-4/061184/0700246	93
27.03.2007 - Majandus- ja kommunikatsiooniministri käskkirjaga nr 129 otsustati mitte algatada Ninase külas Mustjala vallas Saaremaal asuva Saaremaa sadama sadamapassi andmiseks keskkonnamõju hindamist	44
30.03.2007 - Teade AT-s sadamapassile KMH algatamata jätmise kohta	AT
30.04.2007 - Saaremaa sadama sadamapass kinnitati. RT-s ilmus teade 27.04	46

LISA 3

Vee erikasutusloa menetluse etapid Veeseaduse (2003) ja Keskkonnamõju hindamise ja keskkonnaauditeerimise seaduse (2003) järgi.

Etapi nr.	Etapid
1	Arendaja esitab vee erikasutusloa taotluse koos keskkonnamemorandumiga otsustajale (KeHAS § 10). Otsustajaks on üldjuhul maakonna keskkonnateenistus (KKT), kuid vee erikasutusloa merel väljastab Keskkonnaministeerium (Veeseadus § 9).
2	21 päeva jooksul vee erikasutusloa taotluse saamisest alates avaldab loa andja teate Ametlikes Teadaannetes vee erikasutusloa taotluse menetluse võtmise kohta (Veeseadus § 9 ¹).
3	Kolme kuu jooksul on igapäevane õigus vee erikasutusloa taotluse kohta esitada loa andjale kirjalikke ettepanekuid ja vastuväiteid.
4	Ühe kuu jooksul, arvates keskkonnamemorandumi saamisest vaatab otsustaja keskkonnamemorandumi läbi ja teeb otsuse keskkonnamõju hindamise (KMH) vajalikkuse kohta (KeHAS § 10).
5	10 päeva jooksul, arvates KMH algatamise otsusest teatab otsustaja sellest kirjalikult maavalitsustele ja omavalitsustele, kelle piiresse võib ulatuda tegevusest lähtuv keskkonnamõju, Keskkonnainspeksioonile ja maaomanikele, kelle huve tegevus võib otseselt mõjutada (KeHAS § 16).
6	10 päeva jooksul arvates KMH algatamise otsusest, teatab otsustaja sellest avalikult riigi ametlike teadaannete korra kohaselt (KeHAS § 16)
7	Arendaja koostab KMH programmi ja esitab selle kinnitamiseks tegevuskoha KKT-le (KeHAS § 12).
8	14 päeva jooksul pärast programmi eelnõu saabumist võib KKT suunata KMH programmi koos oma seisukohaga edasi Keskkonnaministeeriumile (KKM), kui kavandatava tegevuse keskkonnamõju võib ulatuda teise maakonda, piiriveekogule või merele või olla piiriülene (KeHAS § 12).
9	Määratlemata aja jooksul pärast programmi valmimist peab arendaja korraldama avaliku arutelu kavandatava tegevuse tutvustamiseks (KeHAS § 17).
10	Määratlemata aja jooksul pärast programmi eelnõu saabumist teatab otsustaja vee erikasutusloa taotluse ja programmi eelnõu avaliku väljapaneku aja, koha ning ettepanekute ja vastuväidete esitamise tähtsaja kohta kirjalikult maavalitsustele ja omavalitsustele, kelle piiresse võib ulatuda tegevusest lähtuv keskkonnamõju, Keskkonnainspeksioonile ja maaomanikele, kelle huve tegevus võib otseselt mõjutada. Samuti teatab otsustaja antud määratlemata aja jooksul KMH algatamisest avalikult riigi ametlike teadaannete korra kohaselt.
11	Määratlemata aja jooksul KMH algatamisest alates teatab otsustaja avalikult riigi ametlike teadaannete korra kohaselt
12	Vähemalt 14 päeva jooksul pärast teate avaldamist on programmi eelnõu ja taotlus avalikul väljapanekul ning vähemalt 14 päeva möödudes korraldab arendaja programmi eelnõu avaliku arutelu tema kavandatud tegevuse tutvustamiseks.

Etapi nr.	Etapid
13	14 päeva jooksul pärast programmi avalikku arutelu kinnitab järelevalve teostaja (KKT või keskkonnaminister) KMH programmi (KeHAS § 12).
14	Hiljemalt kahe aasta jooksul KMH programmi kinnitamisest arvates korraldab arendaja KMH, lähtudes KMH programmist ning esitab valminud aruande otsustajale (KeHAS § 12).
15	10 päeva jooksul arvates KMH aruande saabumisest teatab otsustaja aruande valmimisest kirjalikult maavalitsustele ja omavalitsustele, kelle piiresse võib ulatuda tegevusest lähtuv keskkonnamõju, Keskkonnainspeksioonile ja maaomanikele, kelle huve tegevus võib otseselt mõjutada (KeHAS § 16).
16	10 päeva jooksul, arvates KMH aruande saabumisest teatab otsustaja aruande valmimisest avalikult riigi ametlike teadaannete korra kohaselt (KeHAS § 16)
17	Vähemalt 14 päeva jooksul pärast teate avaldamist on valminud KMH aruanne avalikul väljapanekul (HMS § 49).
18	Kõige varem 14 päeva möödudes väljapaneku algusest korraldab arendaja KMH aruande avaliku arutelu (HMS § 49)
19	Määratlemata aja jooksul pärast aruande avalikku arutelu saadab arendaja aruande koos avalikul arutelul tehtud ettepanekutega ja nende mitteametamise korral oma põhjendustega otsustajale, kes suunab need järelevalve teostajale (KeHAS § 19).
20	Ühe kuu jooksul aruande saamisest arvates teeb järelevalve teostaja oma otsuse aruande heakskiitmise ning keskkonnanõuete määramise kohta otsustajale ja arendajale teatavaks ning tagastab aruande koos lisatud keskkonnanõuetega (KeHAS § 19).
21	Määramata aja jooksul peale aruande heakskiitmise otsuse tegemist teeb otsustaja otsuse tegevusloa andmise või andmisest keeldumise kohta (KeHAS § 20).
22	7 päeva jooksul pärast vee erikasutusloa andmist teeb otsustaja andmise otsuse avalikult teatavaks Ametlikes Teadaannetes (Veeseadus § 9 ¹ (5)).
23	10 päeva jooksul alates tegevusloa andmise või andmisest keeldumise otsuse avalikult teatavaks riigi ametlike teadaannete avaldamise korra kohaselt (KeHAS § 20).

Menetlusosalised Tammele ja Undvasse süvasadama rajamise KMH protsessides. Tamme süvasadama KMH menetlusosaliste teavitamisviisid (Riiberg, 2000; Keerberg & Peterson 2006)

KMH menetlusosaliste rühm	Undvale sadama rajamise protsessis osalenud huvirühmad K. Riibergi (2000) järgi	Tammele Saaremaa sadama rajamise KMH protsessis osalenud huvirühmad (Peterson 2006b)	Tammele Saaremaa sadama rajamise KMH protsessis osalenud huvirühmade teavitamine KMH protsessist
Kavandatava tegevuse asukohta kohalik omavalitsus (KOV)	Kihelkonna Vallavalitsus	Mustjala Vallavalitsus	Kirjaga vastavalt KeHAS § 16
Teised KOV-d, kelle territooriumile võib tegevuse mõju ulatuda	-	Kihelkonna Vallavalitsus, Kärla Vallavalitsus, Kuressaare Linnavalitsus	Tõenäoliselt said teada maakondlikust lehest
Maavalitsus	Saare Maavalitsus	Saare Maavalitsus	Kirjaga vastavalt KeHAS § 16
Keskkonnaministeerium/ maakondlik keskkonnan teenistus	Keskkonnaministeerium	Keskkonnaministeerium (otsustaja ja järelevalve teostaja)	Obligatoorne osaline
	Saaremaa Keskkonnateenistus, Vilsandi Rahvuspargi administratsioon	Saaremaa Keskkonnateenistus	Kirjaga
Teised riigiasutused (KKI, maanteeamet)	-	Keskkonnainspeksioon	Kirjaga vastavalt KeHAS § 16
	Saaremaa omavalitsusasutused, Regionaalministeerium, Riigikogu maaelu komisjon	Saaremaa Omavalitsuste Liit	Tõenäoliselt sai teada maakondlikust ajalehest
Kohalikud elanikud	Kohalikud elanikud (saarlased)	Kohalikud elanikud (saarlased)	Tõenäoliselt said teada maakondlikust ajalehest
Kohalike elanike mitteformaalsed (seltsingud) ja formaalsed ühendused (MTÜ-d)	-	Mustjala rahvamaja, Noored Rohelised	Tõenäoliselt said teada maakondlikust lehest

KMH menetlusosaliste rühm	Undvale sadama rajamise protsessis osalenud huvirühmad K. Riiberigi (2000) järgi	Tammele Saaremaa sadama rajamise KMH protsessis osalenud huvirühmad (Peterson 2006b)	Tammele Saaremaa sadama rajamise KMH protsessis osalenud huvirühmade teavitamine KMH protsessist
Üleriigiliselt tegutsevad keskkonna-organisatsioonid	ERL, ELF, EOÜ, PKÜ, TULKR, Saaremaa Linnuklubi	ERL, ELF, EOÜ	Tõenäoliselt said teada sadama planeeringu-protsessis osalemise käigus ja ajakirjanikelt ja ajalehtedest
Äriühingud	Undva Sadama AS	Tallinna Sadam AS (arendaja)	Obligatoorne osaline
	Tartu Ülikooli Mereinstituut	AS Tallmac (KMH ekspert)	Obligatoorne osaline
	Turismitalunikud, reisifirmad,	Adams Grupp OÜ, Kramer KV OÜ, Panga Puhketalu, EE Jaotusvõrk, AS Saarte Liinid, OÜ Elin Saare, Veemaaailm OÜ, AS Eard, AS Läätsa Kalatööstus, AS Tesolan	Tõenäoliselt said teada maakondlikust lehest
Uurimis-instituudid	-	TTÜ Meresüsteemide Instituut	Tõenäoliselt sai teada üleriikliku levikuga ajalehest
Rahvusvahelised organisatsioonid	Birdlife International Euroopa divisjon, Ramsari konventsiooni Tšehhi komitee, WWF, Euroopa Komitee keskkonnavolinik	-	
Avaliku elu tegelased	President, ministrid, muusikud, ajakirjanikud	Ajakirjanikud	Tõenäoliselt said teada maakondlikest ja üleriigilistest ajalehtedest

Tamme sadama rajamise menetluse käigus Ametlikes Teadaannetes avaldatud keskkonnamõju hindamise teated, vee erikasutusloa taotlemise ja vee erikasutusloa väljastamisteated (www.ametlikudteadaanded.ee).

13.02.2003

Keskkonnamõju hindamise teated

Keskkonnaministeerium teatab, et on AS - i Tallinna Sadam poolt esitatud vee erikasutusloa taotluse alusel algatanud Saaremaa sadama Küdema lahe läänekaldale Tammel rajamise keskkonnamõju hindamise. Kavandatava tegevuse keskkonnamõju hakkab hindama Rein Ratas AS - st Tallmac. Keskkonnamõju hindamise programmi avalik arutelu toimub 19. veebruaril 2003 kl 12.30 Mustjala Vallavalitsuses (93601 Mustjala, Saaremaa).

Materjalidega on võimalik eelnevalt tutvuda Keskkonnaministeeriumi keskkonna - korralduse ja - tehnoloogia osakonnas (Rävala pst 8, ruum C - 207, 10143 Tallinn), AS - s Tallinna Sadam (Sadama 25, 15051 Tallinn) ja Mustjala Vallavalitsuses. Küsimused ja ettepanekud keskkonnamõju hindamise programmi kohta esitada Keskkonnaministeeriumi keskkonnakorralduse ja - tehnoloogia osakonda (kontaktisik on Veronika Verš; - tel 627 3054; faks: 660 4522; veronika.vers@ekm.envir.ee) või AS - le Tallinna Sadam (kontaktisik on Andres Linnamägi - tel 631 8018; faks: 631 8022; linnamagi@ts.ee).

29.05.2003

Keskkonnamõju hindamise teated

Keskkonnaministeerium teatab Saaremaa sadama rajamise keskkonnamõju hindamise aruande valmimisest. Arendaja on Tallinna Sadam AS, keskkonnamõju hindas Tallmac AS. Saaremaa (kruuisi)sadama rajamise eesmärk on edendada turismi Saaremaal. Sadama asukohaks on valitud Tamme, mis paikneb Mustjala vallas Küdema lahe suudmes Ninase poolsaare kirderannikul. Sadamas hakatakse vastu võtma kuni 30 laeva aastas. Sadam rajatakse koos vajaliku infrastruktuuriga (kruuissilaevade kai, mille sisekülg on kasutatav parvlaevadele; sildumiskaid kaldaga ühendav osa ühendatakse gravitatsioonitüüpi kaiga, mis töötab ka lainemurdjana; sadamahoone jm). Keskkonnamõju hindamise aruande avalik arutelu toimub 12. juunil 2003 kl 12 Mustjala Vallavalitsuses (93601 Mustjala, Saaremaa). Keskkonnamõju hindamise aruandega on võimalik 29. maist 11. juunini tutvuda Keskkonnaministeeriumi keskkonnakorralduse ja - tehnoloogia osakonnas (Rävala pst 8, ruum C - 207, 10143 Tallinn) ja Mustjala Vallavalitsuses. Ettepanekuid ja vastuväiteid keskkonnamõju hindamise aruande kohta saab Keskkonnaministeeriumile (kontaktisik: Irma Pakkonen - Toompuiestee 24, 15172 Tallinn, tel. (0) 627 3055, faks: (0) 660 4522 irma.pakkonen@ekm.envir.ee) ja Mustjala Vallavalitsusele (tel. 045 79 722, faks: 045 79 630, e - mail: mustjala@saaremaa.ee) esitada 11. juunini 2003

08.10.2003

Keskkonnamõju hindamise teated

Keskkonnaministeerium teatab Saaremaa sadama ajamise keskkonnamõju hindamise täiendatud aruande valmimisest. Arendaja on Tallinna Sadam AS, kavandatud tegevuse keskkonnamõju hindas Tallmac AS. Keskkonnamõju hindamise aruandega on võimalik 10-24 oktoobrini tutvuda Keskkonnaministeeriumi keskkonnakorralduse ja -tehnoloogia osakonnas (Rävala pst 8, ruum C-207, 10143 Tallinn; kontaktisik on spetsialist Irma Pakkonen - tel 627 3055, faks: 660 4522, e-mail: irma.pakkonen@ekm.envir.ee) ja Mustjala Vallavalitsuses (93601 Mustjala, Saaremaa). Ettepanekuid ja vastuväiteid keskkonnamõju hindamise aruande kohta saab Keskkonnaministeeriumile (Toompuiestee 24, 15172 Tallinn) esitada 24 oktoobrini 2003.

12.08.2003

Vee erikasutusloa taotlemise teated

Keskkonnaministeerium teatab, et AS TALLINNA SADAM (reg.-kood 10137319) aadr Sadama 25, 15051 Tallinn taotleb vee erikasutusluba Saaremaa sadama rajamiseks Küdema lahe läänekaldale Tammel. Loa väljaandmisega seotud dokumentidega saab tutvuda Keskkonnaministeeriumi veeosakonnas, aadr Toompuiestee 24, 15172 Tallinn. Info tel 626 2990.

16.03.2004

Vee erikasutusloa väljastamisteated

Keskkonnaministeerium teatab, et AS-le TALLINNA SADAM (reg kood- 10137319, aadr Sadama 25, 15051 Tallinn) on väljastatud vee erikasutusluba nr L.VT.EE- 23744 Saaremaa sadama rajamiseks.

LISA 6

Saaremaa sadama rajamise Ametlike Teadaannete sisu vastavuse võrdlus 2007. a nõuete (Peterson, 2007; KeHJS, 2007), 2003. a nõuete (Haldusmenetluse seadus, 2003) ja Veeseaduse (2003) nõuete põhjal.

Värvikoodid: sinine – vee erikasutusloa (VEK) menetluse ajal kehtinud kohustuslikud nõuded Ametlikele Teadaannetele (Veeseadus 2003); kollane – keskkonnamõju hindamise menetluse ajal kehtinud kohustuslikud nõuded Ametlikele Teadaannetele (Haldusmenetluse seadus, 2003).

Tingmärk: Ø - Nõue pole asjakohane.

NÕUDED			AMETLIKUD TEADAANDED				
KMH algatamise ja programmi avalikustamise teate nõuded KeHJS-e (2007) ja Petersoni (2007) järgi	KMH teate nõuded HMS § 47 järgi	VEK teate nõuded Vees § 9 ¹ järgi	KMH algatamise ja programmi eelnõu valmimise teade (13.02.2003)	KMH esialgse aruande valmimise teade (29.05.2003)	KMH täiendatud aruande valmimise teade (08.10.2003)	VEK algatamise teade (12.08.2003)	VEK väljastamise teade (16.03.2004)
Otsustaja nimi, kontaktisiku nimi ja kontaktandmed			Kaudselt olemas	Kaudselt olemas	Kaudselt olemas	Kaudselt olemas	Puudub
Kavandatava tegevuse nimetus, asukoht, territoorium, maht (lühikirjeldus) ja eesmärk	Taotluse sisu lühidalt	Tegevuse asukoht ja lühikirjeldus, mille jaoks vee erikasutusloa taotletakse	Nimetus ebamäärane; asukoht nimetatud; muu teave puudub	Nimetus ebamäärane; asukoht olemas; kirjeldus ebapiisav; eesmärk vale ja eksitav	Nimetus endiselt ebamäärane, muu teave puudub	Asukoht nimetatud, muu info eksitav ja ebapiisav	Info eksitav ja ebapiisav
Arendaja nimi, kontaktisiku nimi ja kontaktandmed		VEK taotleja nimi või ärinimi, registrikood selle olemasolu korral ja asukoht	Olemas	Nimi olemas, muu Puudub	Puudub	Teave olemas	Teave olemas

NÕUDED			AMETLIKUD TEADAANDED				
KMH algatamise ja programmi avalikustamise teate nõuded KeHJS-e (2007) ja Petersoni (2007) järgi	KMH teate nõuded HMS § 47 järgi	VEK teate nõuded VeeS § 9 ¹ järgi	KMH algatamise ja programmi eelnõu valmimise teade (13.02.2003)	KMH esialgse aruande valmimise teade (29.05.2003)	KMH täiendatud aruande valmimise teade (08.10.2003)	VEK algatamise teade (12.08.2003)	VEK väljastamise teade (16.03.2004)
Millist tegevusluba taotletakse, kui pikaks ajaks			Tegevusloa tüüp olemas, ajaperiood puudub	∅	∅	Tegevusloa tüüp olemas, ajaperiood puudub	Tegevusloa tüüp olemas, ajaperiood puudub
Kuupäev, millal otsustaja sai tegevusloa taotluse			Puudub	∅	∅	Puudub	∅
Kuupäev, millal otsustaja tegi otsuse KMH algatada			Puudub	∅	∅	Puudub	∅
KMH algatamise motiiv (viide seadusele või kaalutusotsuse sisu)			Puudub	∅	∅	Puudub	∅
KMH eksperdi nimi ja kontaktandmed			Nimi olemas, kontaktid puuduvad	Nimi olemas, kontaktid puuduvad	Nimi olemas, kontaktid puuduvad	∅	∅
Teave KMH-de liitmise kohta			∅	∅	∅	∅	∅
Teave piiriülese keskkonnamõtjude hindamise kohta			∅	∅	∅	∅	∅
Teave mõju Natura alale algatamise kohta			∅	∅	∅	∅	∅

NÕUDED			AMETLIKUD TEADAANDED				
KMH algatamise ja programmi avalikustamise teate nõuded KeHJS-e (2007) ja Petersoni (2007) järgi	KMH teate nõuded HMS § 47 järgi	VEK teate nõuded VeeS § 9 ¹ järgi	KMH algatamise ja programmi eelnõu valmimise teade (13.02.2003)	KMH esialgse aruande valmimise teade (29.05.2003)	KMH täiendatud aruande valmimise teade (08.10.2003)	VEK algatamise teade (12.08.2003)	VEK väljastamise teade (16.03.2004)
Teave vajalike uuringute kohta			Puudub	Ø	Puudub	Puudub	Ø
KMH programmi/aruande eelnõuga tutvumise koht (kui paberil, siis kontaktid, kui digitaalselt, siis veebiaadress, kust saab dokumendi alla laadida)	Taotluse, eelnõu või loa väljapaneku aeg ja koht	Teave selle kohta, kus saab taotluse ja vee erikasutusloaga tutvuda	Koht olemas, aeg puudub	Olemas	Olemas	Tutvumise koht olemas, väljapaneku aeg puudub	Puudub
Märge, et kuni(kuupäevani) saab esitada küsimusi, vastuväiteid ja ettepanekuid (avaliku väljapaneku jooksul) ning kuidas (nt kirjalikult) ja kellele	Ettepanekute ja vastuväidete esitamise tähtaeg		Tärminid puuduvad, muu teave olemas	Olemas	Olemas	Puudub	Ø
Avaliku arutelu kuupäev, kellaeg ja koht			Olemas	Olemas	Ø	Ø	Ø

LISA 7

"Saaremaa sadama rajamise keskkonnamõju hindamise" aruande (AS Tallmac, 2003) kvaliteedi hindamise lähtudes planeeringutest ja asjakohastest lubadest.

Tähekoodid "Küsimuse asjakohasuse" andmeväljas: P-planeeringute puhul asjakohane küsimus; E-ehitusloa puhul asjakohane küsimus; V-vee erikasutusloa puhul asjakohane küsimus; S-sadamapassi puhul asjakohane küsimus.

Teema	Nr	Küsimus	Küsimuse asjakohasus	Informatsiooni piisavus			
				Planeeringud	Ehitusluba	Vee erikasutusluba	Sadamapass
Kavandatava tegevuse ja selle alternatiivide kirjeldus	1.1	Kas kavandatava tegevuse vajadus ja eesmärk on selgitatud?	PEVS	Eba-piisav	Eba-piisav	Piisav	Piisav
	1.2	Kas tegevuse iseloom, ulatus, tegevuse ala ja elluviimise kava on kirjeldatud (sh ajakava, ehituse kestus, käitusaeg ning lõpetamise aeg; skeemid, kaardid jms)?	PEVS	Eba-piisav	Eba-piisav	Eba-piisav	Eba-piisav
	1.3	Kas ehitised (sh infrastruktuurid, liikluskoridorid), kaevetööde ulatus, seadmete mõõtmed, muldkehade, korstnate kõrgus, kasutatavate materjalide iseloom ja kogus, transpordivahendite juurdepääs, vesi ja kanalisatsioon, jäätmekäitlus, elekter, telekommunikatsioonid jms on kindlaks määratud?	PEVS	Eba-piisav	Eba-piisav	Piisav	Piisav
	1.4	Kas ehitus ja sellega seotud tegevused on kirjeldatud?	PEV	Puudub	Eba-piisav	Piisav	
	1.5	Kas tegevusega seotud protsessid on kirjeldatud (näiteks töötlemine, konstrueerimine, tooraine tootmine, põllumajandus- ja metsandustööd, kaevetööd jms)?	PEV	Eba-piisav	Eba-piisav	Piisav	Piisav
	1.6	Kas kõik tegevuse tulemusena tekkivad tooted ja väljundid on kirjeldatud (näiteks energia või vesi, elamud, transport, jaekaubandus, rekreatsioon, haridus, jäätmekäitlus jmt)?	PEVS	Eba-piisav	Eba-piisav	Piisav	Piisav
	1.7	Kas kasutatav tooraine ja energia on ehitamisel, käitlemisel, lammutamisel arvesse võetud?	PEV	Puudub	Puudub	Puudub	
	1.8	Kas tegevusega seotud transpordi maht ja/või muutused transpordiviisides on ehitamisel, käitlemisel, lammutamisel arvesse võetud?	PEVS	Eba-piisav	Eba-piisav	Eba-piisav	Eba-piisav
	1.9	Kas tegevuse lõpetamisega seotud tööd (sh lammutustööd, kasutatud maa endisesse seisukorda viimine jne) on kirjeldatud?	Ei				

Teema	Nr	Küsimus	Küsimuse asjakohasus	Informatsiooni piisavus			
				Planeeringud	Ehitusluba	Vee erikasutustuba	Sadamapass
	1.10	Kas kõik jäätmeliigid ja vedelheide ning nende ohtlikkus on määratud ja kogused selgitatud. Kas nende kogumine, käitlemine ja ladestamine on kirjeldatud. Kas jäätmete taas- ja korduvkasutuse võimalusi on kaalutud (sh kasutamist energia tootmisel) ehitamisel, käitlemisel, lammutamisel?	PEVS	Eba-piisav	Puudub	Puudub	Eba-piisav
	1.11	Kas tekkiva gaasilise heite koostis, kogus ja ohtlikkus on määratud; kogumise, hoidmise, käitlemise, transpordi ja lõpp-ladestusmeetodid läbi mõeldud? Kas kõigi gaasiliste heitmete õhku viimise kohad on määratletud ja kirjeldatud (nt korstna kõrgus, gaasi kiirus ja temperatuur)?	PEVS	Eba-piisav	Piisav	Piisav	Piisav
	1.12	Kas võimalikud vibratsiooni, müra, soojuse, valguse või elektromagnetilise kiirguse allikad on määratud?	PEVS	Eba-piisav	Piisav	Piisav	Eba-piisav
	1.13	Kas jäätmete ja heitmete koguste ja koostise määramise meetodid ja mõõtmisprobleemid on kirjeldatud ning määramisega (sh.määramatusega) seotud probleemid arvesse võetud?	PEVS	Piisav	Piisav	Piisav	Piisav
	1.14	Kas ehitamisel, käitlemisel ja lammutamisel kasutatavate, ladustatavate, käideldavate või toodetavate ohtlike ainete kogused on määratletud?	PEVS	Eba-piisav	Eba-piisav	Eba-piisav	Eba-piisav
	1.15	Kas tegevusega seotud inimeste olulise lisandumise või liikumise (migratsiooni, ümberasustamise, uue asustuse tekkimise jne) kohta on esitatud inimeste arv ja muud iseloomustavad andmed?	PS	Eba-piisav			Puudub
	1.16	Kas töökohtade teke ja kadumine on arvesse võetud?	PES	Eba-piisav	Puudub		Puudub
	1.17	Kas ajutiste ja alaliste töötajate majutamine, neile teenuste pakkumine ja nende transport on arvesse võetud?	PES	Puudub	Puudub		Puudub
	1.18	Kas võimalikud ohud ja riskid on arvesse võetud, õnnetuste vältimine läbi mõeldud ning hädaolukorras tegutsemise tegevuskava olemas?	PEVS	Eba-piisav	Piisav	Puudub	Eba-piisav

Teema	Nr	Küsimus	Küsimuse asjakohasus	Informatsiooni piisavus			
				Planeeringud	Ehitusluba	Vee erikasutusluba	Sadamapass
Kavandatava tegevuse ja selle alternatiividega mõjutatava keskkonna kirjeldus ning hinnang selle keskkonnaseisundile	2.1	Kas tegevusega hõivatava ala ja selle lähiehituse senist kasutust ja piirkonna elanikkonda ning maakasutust on kirjeldatud ning hinnatud (k.a. tiheasustusega alad, üksikud elumajad, kaubandus, tööstus, põllumajandus, puhkealad, maastike miljööväärtus, kaitstavad loodusobjektid või Natura 2000 alad, määratud kasutusega alad, ehitised, infrastruktuurid jms)?	PEV	Piisav	Piisav	Piisav	
	2.2	Kas kavandatava tegevusega hõivatava ala ja ümbritseva piirkonna topograafia, geoloogia ja mullastik, selle eripära ja kasutamine on kirjeldatud ja hinnatud (k.a. mullastiku kvaliteedi stabiilsus ja erosioon, põllumajanduslik maakasutus ja kõlvikute kvaliteet)?	PEV	Eba-piisav	Eba-piisav	Eba-piisav	
	2.3	Kas tegevusega hõivatava ala ja lähipiirkonna taimestik, loomastik ja nende elupaigad on kirjeldatud, hinnatud ja vajadusel kaartidega illustreeritud?	PEVS	Piisav	Piisav	Piisav	Piisav
	2.4	Kas liikide populatsioonid ja elupaikade omadused, mida tegevus võib mõjutada, samuti kõik kaitstavad alad ja liigid, on määratud ning hinnatud?	PEVS	Piisav	Piisav	Piisav	Piisav
	2.5	Kas piirkonna veekeskond (vooluveed ja seisuveed, põhjaveed, suudmed, ranniku-, suudme-, mereveed, äravoolu- ja kuivendusveed) on kirjeldatud ning vee kvaliteet hinnatud (k.a. vee kasutamine joogiveena, kalakasvatuseks, kalapüügiks, puhkuseks, supluseks, navigatsiooniks heitmete, ärajuhtimiseks)?	PEVS	Piisav	Piisav	Piisav	Piisav
	2.6	Kas piirkonna kliima- ja meteoroloogilised tingimused ning õhukvaliteet on kirjeldatud ning hinnatud?	PEVS	Piisav	Piisav	Piisav	Piisav
	2.7	Kas olemasolev müratase ning valgus-, soojus- ja elektromagnetiline kiirgus on kirjeldatud ning hinnatud?	PEVS	Piisav	Piisav	Piisav	Piisav
	2.8	Kas piirkonna demograafilised, sotsiaalsed ja majanduslikud (nt. tööhõive) tingimused on kirjeldatud ning hinnatud?	P	Piisav			
	2.9	Kas piirkonnas olevad materiaalsed väärtused, mida kavandatav tegevus võib mõjutada, on kirjeldatud ning hinnatud (k.a. ehitised, muud struktuurid, maavarad, jms)?	Ei				

Teema	Nr	Küsimus	Küsimuse asjakohasus	Informatsiooni piisavus			
				Planeeringud	Ehitusluba	Vee erikasutusluba	Sadama-pass
	2.10	Kas piirkonna arheoloogilised, ajaloolised, arhitektuurilised või muud kultuuriväärtused on kirjeldatud ja hinnatud?	PE	Puudub	Eba-piisav		
	2.11	Kas on olemas või kavandatud tegevusliike, mille mõju võib kumuleeruda kavandatava tegevuse mõjuga? Kas need on kirjeldatud ning hinnatud?	PEVS	Puudub	Puudub	Puudub	Puudub
Kavandatava tegevuse ja selle reaalsete alternatiivsete võimalustega kaasneva või-maliku keskkonnamõju prognoosimine	3.1	Kas otsene mõju maakasutusele, maastiku kvaliteedile ja kinnisvarale on kirjeldatud ja kus mõistlik, ka mõõdetud?	PE	Piisav	Piisav		
	3.2	Kas otsene mõju pinnasele, mullastikule ja maavaradele on kirjeldatud ja kus mõistlik, ka mõõdetud?	PE	Puudub	Puudub		
	3.3	Kas otsene mõju taimestikule, loomastikule ja nende elupaikadele on kirjeldatud ja kus mõistlik, ka mõõdetud?	PEVS	Piisav	Piisav	Piisav	Piisav
	3.4	Kas otsene ja kaudne mõju Natura 2000 alade kaitse-eesmärkidele ja terviklikkusele on kirjeldatud ja kus mõistlik, ka mõõdetud.	PEVS	Eba-piisav	Piisav	Piisav	Piisav
	3.5	Kas otsene mõju hüdrogeoloogilisele keskkonnale ja veekogude vee kvaliteedile on kirjeldatud ja kus mõistlik, ka mõõdetud?	PEVS	Piisav	Piisav	Piisav	Piisav
	3.6	Kas otsene mõju välisõhu kvaliteedile ja kliimale on kirjeldatud ja kus mõistlik, ka mõõdetud?	PEVS	Piisav	Piisav	Piisav	Piisav
	3.7	Kas tegevusega kaasnev müra ja vibratsioon on kirjeldatud ja kus mõistlik, ka mõõdetud?	PEVS	Piisav	Piisav	Piisav	Piisav
	3.8	Kas otsene mõju valgusele, soojusele või elektromagnetilisele kiirgusele on kirjeldatud ja kus mõistlik, ka mõõdetud?	Ei				
	3.9	Kas otsene mõju materiaalsetele väärtustele ja mittetaastuvatele loodusvaradele (fossiilsed kütused, mineraalid) on kirjeldatud ja kus mõistlik, ka mõõdetud?	Ei				
	3.10	Kas otsene mõju kultuuripärandile on kirjeldatud?	PES	Puudub	Puudub		Puudub
	3.11	Kas otsene mõju demograafilisele, sotsiaalsele ning majanduslikule olukorrale on kirjeldatud ja vajadusel mõõdetud?	PES	Puudub	Puudub		Puudub

Teema	Nr	Küsimus	Küsimuse asjakohasus	Informatsiooni piisavus			
				Planeeringud	Ehitusluba	Vee erikasutusluba	Sadama-pass
	3.12	Kas otsene ja kaudne mõju inimese tervisele ja heaolule on kirjeldatud ja kus asjakohane, ka mõõdetud (nt. mõju tervisele, mida põhjustab toksiliste ainete heide keskkonda, kavandatava tegevusega kaasnevad terviseriskid, vähekaitstud gruppide terviseriskid jms)?	Ei				
	3.13	Kas kaudne mõju kõigile eespool esitatud keskkonna-aspektidele, mida põhjustab esmane mõju teistele aspektidele, on määratletud ning kus asjakohane ka mõõdetud? (nt. mõju loomastikule, taimestikule või nende elupaikadele, mõju arheoloogilistele muististele, mida tekitab mulla-, vee- või õhureostus; mõju looduskeskkonnale, mida põhjustab demograafilise, majandusliku või sotsiaalse keskkonna muutus jne).	PEVS	Eba-piisav	Piisav	Piisav	Eba-piisav
	3.14	Kas on kirjeldatud kavandatava tegevuse ajutine ja lühiajaline mõju ehitamise, käitlemise ja lammutamise ajal?	PEVS	Puudub	Eba-piisav	Piisav	Puudub
	3.15	Kas ehitamise, käitlemise või likvideerimise faasis ilmnev püsiv mõju keskkonnale on kirjeldatud?	PEVS	Eba-piisav	Eba-piisav	Piisav	Piisav
	3.16	Kas kavandatava tegevuse elutsükli ajal ilmnev või saasteainete kuhjumisest põhjustatud pika-ajaline mõju keskkonnale on kirjeldatud?	PES	Puudub	Piisav		Piisav
	3.17	Kas hädaolukordade tagajärjel tekkiv mõju on kirjeldatud ja kus vajalik, ka mõõdetud?	PEVS	Puudub	Puudub	Puudub	Puudub
	3.18	Kas põhiprotsessi abitööde mõju on kirjeldatud? (abitööd on osa kavandatav tegevusest, mis toimuvad tavaliselt põhiprotsessidest eraldi, nt. juurdepääsuteede ja infrastruktuuri rajamine, transpordivood, energia tootmine ja –varustus, jäätmete ja heite ärastus jne)	PEVS	Puudub	Puudub	Eba-piisav	Puudub
	3.19	Kas kõikide keskkonnaaspektide muutusi tulevikus 0-alternatiivi korral on kirjeldatud?	PEVS	Eba-piisav	Eba-piisav	Eba-piisav	Eba-piisav
	3.20	Kas tegevuse ning olemasolevate või teiste kavandatud tegevuste kumulatiivne mõju on kirjeldatud?	PEVS	Puudub	Puudub	Puudub	Puudub
	3.21	Kas mõju ruumiline ulatus, kestus, sagedus, pöördumus, ja tõenäosus määratud ja selgitatud?	PEVS	Eba-piisav	Eba-piisav	Eba-piisav	Eba-piisav
	3.22	Kas mõju prognoosimiseks kasutatud meetodid on kirjeldatud ja nende valikut põhjendatud, ettetulnud probleemid ja tulemuste määramatused kajastatud?	PEVS	Piisav	Piisav	Piisav	Piisav

Teema	Nr	Küsimus	Küsimuse asjakohasus	Informatsiooni piisavus			
				Planeeringud	Ehitusluba	Vee erikasutusluba	Sadama-pass
	3.23	Kas aruanne kajastab mõju prognoosimiseks kasutatud andmete lünklikkust ja selle mõju tulemustele?	PEVS	Puudub	Puudub	Puudub	Puudub
	3.24	Kas positiivset mõju on kirjeldatud samuti kui negatiivset?	PEVS	Eba-piisav	Eba-piisav	Eba-piisav	Eba-piisav
Kavandatava tegevuse ja selle alternatiividega kaasneva keskkonnamõju hindamine ja negatiivse keskkonnamõju leevendamise võimalused	4.1	Kas mõju olulisuse ja tähtsuse hindamise alused on selgelt kirjeldatud? (sh lähtuvalt õigusnõuetest, mõjutatavate inimeste, loodusvarade või muude mõjutatavate objektide hulgast, sihtrühma tähtsusest ja/või tundlikkusest jne)	PEVS	Piisav	Piisav	Piisav	Eba-piisav
	4.2	Kas iga mõju olulisust on selgelt kirjeldatud ja põhjendatud?	PEVS	Piisav	Piisav	Piisav	Eba-piisav
	4.3	Kas iga mõju käsitlemise detailsus vastab tema tähtsusele arendusotsuse tegemise seisukohast?	PEVS	Piisav	Piisav	Piisav	Eba-piisav
	4.4	Kas ressursside kasutamise efektiivsust on hinnatud?	PEVS	Puudub	Puudub	Puudub	Puudub
	4.5	Kas säästva arengu põhimõtteid on arvestatud?	PEVS	Piisav	Piisav	Piisav	Puudub
	4.6	Kas iga negatiivse mõju vältimiseks või minimeerimiseks on pakutud sobiv meede ja kas meetme valikut on põhjendatud?	PEVS	Puudub	Piisav	Piisav	Eba-piisav
	4.7	Kui negatiivse mõju vältimine või minimeerimine pole otstarbekas või võimalik, siis kas seda on piisavalt põhjendatud?	PEVS	Puudub	Puudub	Puudub	Puudub
	4.8	Kas leevendusmeetmete rakendamisega kaasnev mõju vähenemine on piisavalt selgitatud?	PEVS	Piisav	Piisav	Piisav	Eba-piisav
	4.9	Kas on kirjeldatud ja hinnatud jääkmõju pärast kõigi leevendusmeetmete rakendamist?	PEVS	Puudub	Puudub	Puudub	Puudub
	4.10	Kui leevendusmeetme rakendamise tulemus pole selge, kas aruanne kajastab seda?	PEVS	Puudub	Puudub	Puudub	Puudub
	4.11	Kas pakutud leevendusmeetmetel on negatiivset mõju?	PEVS	Puudub	Puudub	Puudub	Puudub
Kavandatava tegevuse ja alternatiivide võrdlus	5.1	Kas alternatiivsed võimalused on reaalsed?	PEVS	Puudub	Puudub	Puudub	Puudub
	5.2	Kas kõikide reaalse alternatiivsete võimaluste (sh. 0-alternatiivi) keskkonnamõju on võrreldud kavandatava tegevuse keskkonnamõjuga?	PEVS	Eba-piisav	Puudub	Puudub	Puudub
	5.3	Kas on esitatud alternatiivide paremusjärjestus?	PEVS	Piisav	Puudub	Piisav	Puudub
	5.4	Kas põhikaalutlused kavandatava tegevuse valikuks on esitatud, k.a. valiku keskkonnakaalutlused?	PEVS	Piisav	Piisav	Piisav	Eba-piisav

Teema	Nr	Küsimus	Küsimuse asjakoha- sus	Informatsiooni piisavus			
				Planeeringud	Ehitusluba	Vee erikasutusluba	Sadama-pass
Ülevaade keskkonnamõju hindamise, avalikkuse kaasamise ning piiriülese keskkonnamõju	6.1	Kas on esitatud kokkuvõtte keskkonnamõju hindamise tulemuste kohta?	PEVS	Eba-piisav	Eba-piisav	Eba-piisav	Eba-piisav
	6.2	Kas on esitatud avalikkuse kaasamise ülevaade?	PEVS	Eba-piisav	Eba-piisav	Eba-piisav	Eba-piisav
	6.3	Kas on esitatud piiriüleste konsultatsioonide ülevaade?	Ei				
	6.4	Kas on esitatud aruande kõikide osade kokkuvõtte, mis annab kavandatava tegevuse, selle mõju ja mõju vältimise või minimeerimise võimalustest ammendava ülevaate?	Ei				
	6.5	Kas kokkuvõtte ülesehitus on selge ja keel arusaadav?	PEVS	Eba-piisav	Eba-piisav	Eba-piisav	Eba-piisav
Keskkonnamõju hindamise aruande lisad, vormistus ja esituse kvaliteet	7.1	Kas on esitatud teave keskkonnamõju hindamisel kasutatud allikate kohta?	PEVS	Piisav	Piisav	Piisav	Piisav
	7.2	Kas aruande kohta esitatud ettepanekuid, vastuväiteid ja küsimusi on aruandes käsitletud ja kas need on aruandele lisatud? Kas on lisatud ka nende esitajatele saadetud kirjade koopiaid, milles selgitatakse aruande kohta esitatud ettepanekute ja vastuväidete arvestamist, põhjendatakse arvestamata jätmist ning vastatakse küsimustele?	PEVS	Eba-piisav	Eba-piisav	Eba-piisav	Eba-piisav
	7.3	Kas avaliku arutelu protokollid on aruandele lisatud?	PEVS	Piisav	Piisav	Piisav	Piisav
	7.4	Kas kavandatava tegevuse ja selle reaalsete alternatiivsete võimaluste ala skeem ja kaart on aruandele lisatud?	PEVS	Piisav	Piisav	Piisav	Piisav
	7.5	Kas muud asjakohased ja vajalikud lisad on aruandele lisatud?	PEVS	Piisav	Piisav	Piisav	Piisav

LISA 8

"Saaremaa sadama rajamise KMH" aruande (AS Tallmac, 2003) kvaliteedi hindamise (vt. lisa 7) koondtulemused.

Värvikoodid: roheline - piisavalt käsitletud küsimusi on teemas rohkem kui ebapiisavalt ja puudulikult käsitletud; kollane - piisavalt käsitletud küsimusi on teemas enamvähem võrdselt ebapiisavalt ja puudulikult käsitletutega; roosa - ebapiisavalt ja puudulikult käsitletud küsimusi on teemas rohkem kui piisavalt käsitletud.

Tähekoovid tabeli päises: P-planeeringute puhul asjakohane küsimus; E-ehitusloa puhul asjakohane küsimus; V-vee erikasutusloa puhul asjakohane küsimus; S-sadamapassi puhul asjakohane küsimus.

Teema nr	Teema nimetus		P	E	V	S	Planeeringud	Ehitusluba	VEK	Sadamapass
1.	Kavandatava tegevuse ja selle alternatiivsete võimaluste kirjeldus	Piisav	1	4	8	6	1 vs 16	4 vs 12	8 vs 6	6 vs 9
		Ebapiisav	13	8	3	6				
		Puudub	3	4	3	3				
2	Kavandatava tegevuse ja selle alternatiividega mõjutatava keskkonna kirjeldus ning hinnang selle seisundile	Piisav	7	6	6	5	7 vs 3	6 vs 3	6 vs 2	5 vs 1
		Ebapiisav	1	2	1	0				
		Puudub	2	1	1	1				
3	Kavandatava tegevuse ja selle reaalsete alternatiivsete võimalustega kaasneva võimaliku keskkonnamõju prognoosimine	Piisav	6	9	9	8	6 vs 15	9 vs 12	9 vs 7	8 vs 11
		Ebapiisav	6	5	4	4				
		Puudub	9	7	3	7				
4	Kavandatava tegevuse ja selle alternatiividega kaasneva keskkonnamõju hindamine ja negatiivse keskkonnamõju leevendamise võimalused	Piisav	5	6	6	0	5 vs 6	6 vs 5	6 vs 5	0 vs 11
		Ebapiisav	0	0	0	5				
		Puudub	6	5	5	6				
5	Kavandatava tegevuse ja selle reaalsete alternatiivide võrdlus	Piisav	2	1	2	0	2 vs 2	1 vs 3	2 vs 2	0 vs 4
		Ebapiisav	1	0	0	1				
		Puudub	1	3	2	3				
6	Ülevaade keskkonnamõju hindamise, avalikkuse kaasamise ning piiriülese keskkonnamõju hindamise korral korraldatud konsultatsioonide tulemuste kohta	Piisav	0	0	0	0	0 vs 3	0 vs 3	0 vs 3	0 vs 3
		Ebapiisav	3	3	3	3				
		Puudub	0	0	0	0				
7	Keskkonnamõju hindamise aruande lisad, vormistus ja esituse kvaliteet	Piisav	4	4	4	4	4 vs 1	4 vs 1	4 vs 1	4 vs 1
		Ebapiisav	1	1	1	1				
		Puudub	0	0	0	0				
							25 vs 45	30 vs 38	35 vs 26	23 vs 40

Keskkonnaekspertiisi ”Saaremaa süvasadama asukohavaliku keskkonnamõjude hindamine” akti (TÜ Mereinstituut, 1999) kvaliteedi hindamise koondtabel (Peterson, 1999).

Info piisavuse hindamisel on kasutatud järgmisi hinnanguid: 1- info ebapiisav, et langetada otsust; 2 – info ebapiisav, kuid võimaldab otsusetegemist; 3 – info täiesti piisav otsusetegemiseks (Peterson, 1999).

Põhikriteerium	Alam- kriteeriumide arv	Asjakohaste kriteeriumide arv	Info piisavus			Keskmine hinnang
			1	2	3	
1. Keskkonna- ekspertiisi objekti kirjeldus, asukoha kirjeldus ja keskkonna- tingimused antud ajahetkel	16	11	8	2	1	1,36
2. Keskkonna- kahjustusi põhjustavate võtmetegurite määratlemine ja hindamine	13	13	11	1	1	1,23
3. Alternatiivid ja pehmendavad meetmed	9	5	5	0	0	1,0
4. Põhiliste KE tulemuste esitamine keskkonnaekspertiisi aktina. Koondhinnang.	9	8	1	0	7	2,75
5. Avalikuse reageeringud ja nende arvestamine	3	3	1	1	1	2,0
Kokku:	50	40	26	4	10	1,65